B I B L I O T H E C A

S C R I P T O R V M G R A E C O R V M E T R O M A N O R V M

T E V B N E R I A N A

BT 2014

ARISTOTELES

DE INTERPRETATIONE
(ΠΕΡΙ ΕΡΜΗΝΕΙΑΣ)

RECOGNOVIT

HERMANN WEIDEMANN

DE GRUYTER

ISBN 978-3-11-034905-4
e-ISBN 978-3-11-034908-5
ISSN 1864-399X

Library of Congress Cataloging-in-Publication Data

A CIP catalogue record for this book has been applied for at the Library of Congress.

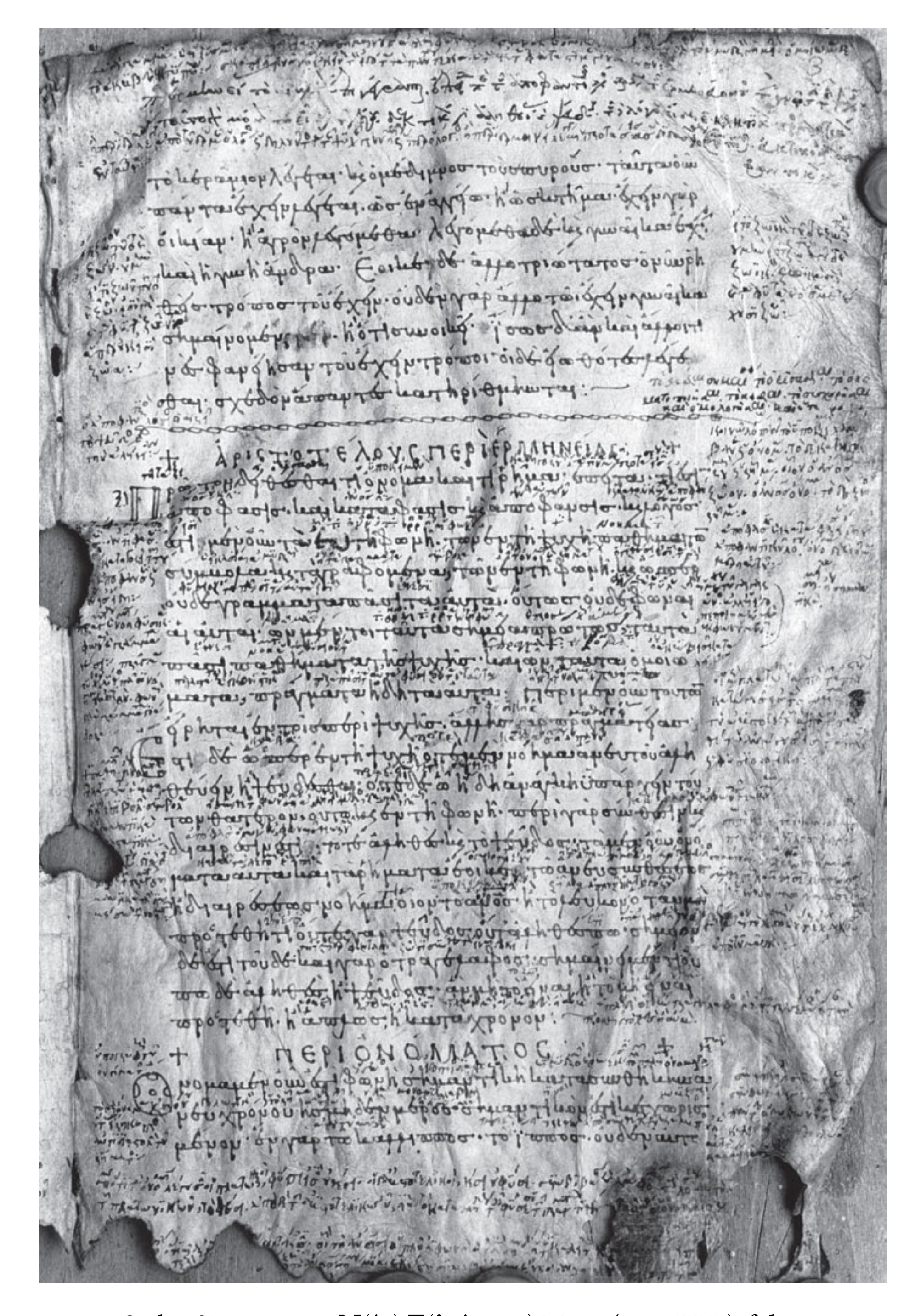
Bibliographic information published by the Deutsche Nationalbibliothek

The Deutsche Nationalbibliothek lists this publication in the Deutsche Nationalbibliografie; detailed bibliographic data are available in the Internet at http://dnb.dnb.de.

Printing: Hubert & Co. GmbH & Co. KG, Göttingen
∞ Gedruckt auf säurefreiem Papier

Printed in Germany

www.degruyter.com

Codex Sinaiticus gr. N(έα) E(ὑρήματα) M 138 (saec. IX/X), fol. 3r

(photographice effinxit Theodericus R. Reinsch; foras ut daretur, benigne permiserunt Sanctae Catharinae monasterii in monte Aegyptio Sinai siti gubernatores)

PRAEFATIO

1. DE HOC ARISTOTELIS LIBRO ET QVOMODO AD NOS VENERIT

Inscriptionem Περὶ ἑρμηνείας, quam Latine De interpretatione significare Boethius affirmat[1], cum Theophrasto quidem nondum notam fuisse, Andronici autem Rhodii temporibus iam in usum venisse appareat, huic libro non ab Aristotele ipso, sed inter saeculum tertium et primum ante Christum natum ab editore quodam antiquo impositam esse constat.[2] Cuicumque sic hunc librum inscribere placuit, primi eius capitis doctrinam spectans atque illius loci memor, in quo de arte poetica disputans λέξιν esse τὴν διὰ τῆς ὀνομασίας ἑρμηνείαν Aristoteles dicit (*Poet.* 6, 1450 b 13–14), illam inscriptionem invenisse videtur. Legimus enim in primo huius libri capite voces, quas emittens sua quisque lingua loquatur, cogitationum, quas loquendo exprimat, signa esse (cf. *De int.* 1, 16 a 3–4. 6–7. 9–11)[3], quod quidem lector, cui loci ex libro De arte poetica adlati in mentem venit, ita intellegere possit, ac si dicantur voces a nobis loquentibus emissae ad cogitationes nostras ita se habere, ut significantes eas quasi interpretum munere fungantur.

De interpretatione quamquam inscribitur, hac de re in hoc libro Aristoteles non disputat, nisi quod eas voces tractat, quibus utimur ad eas cogitationes significandas atque interpretandas, quae aut verae aut falsae sunt, orationes enuntiativas dico vel enuntiationes, quae ipsae aut verae aut falsae sunt. Quae ratio intercedat inter enuntiationes affirmativas et negativas, Aristoteli in hoc libro inquirere propositum est, id est inquirere primum, quando duae enuntiationes simplices, quarum altera affirmativa est, altera negativa, contradictorie oppositae sint, id est ita opposi-

1 Boethius I 32, 8–10; cf. II 250, 20–22.

2 Cf. Maier 1900: 69–72, Minio-Paluello 1956: vi.

3 In De interpretatione libri versibus numerandis Aelium Montanari secutus Immanuelem Bekker quam accuratissime imitatus sum a Theodoro Waitz et Laurentio Minio-Paluello dissidens, quorum in editionibus initia versuum saepius ab editione Bekkeriana discrepant.

tae, ut negativa id ipsum, quod affirmativa alicui rei contingere affirmat, ei ipsi rei contingere neget, tum, quando duae enuntiationes contradictorie oppositae ex ea regula excipiantur, quae duas enuntiationes eius modi verum et falsum ita inter se dividere iubet, ut altera vera, altera falsa sit.

Sed praeter haec, de quibus potissimum disputare Aristoteles curat, quaedam alia propinquitate quadam et adfinitate coniuncta in hoc libro invenimus, quorum pleraque Boethius enumerat libri argumentum his verbis explicans: „iam vero quae dividant verum falsumque quaeve definite vel quae varie et mutabiliter veritatem falsitatemque partiantur, quae iuncta dici possint, cum separata valeant praedicari, quae separata dicantur, cum iuncta sint praedicata, quae sint negationes cum modo propositionum, quae earum consequentiae aliaque plura in ipso opere considerator poterit diligenter agnoscere …“.[4]

Ad logicam ergo disciplinam attinent res, de quibus in hoc libro agitur.[5] Itaque cum primo saeculo ante Christum natum corpus Aristotelicum nobis traditum, id est corpus eorum scriptorum, quae Aristoteles non in usum publicum, sed in suum suaeque scholae usum confecerat, ab Andronico Rhodio ita disponeretur, ut scripta argumentis et materia inter se coniuncta singulis philosophiae disciplinis attribuerentur, atque sic dispositum ceteris Stagiritae operibus, ut videtur, omissis ederetur, De interpretatione liber attributus est logicae disciplinae, quae praterea Categorias, Analytica priora et posteriora, Topica, Sophisticos elenchos continuit. Quae disciplina cum ad alias disciplinas ut earum instrumentum sive organum adhibenda esse existimaretur, Organi nomen logicae illi corporis Aristotelici parti impositum est.

Organi scripta Analyticis posterioribus exceptis saeculo sexto ineunte a Boethio Latine reddita sunt. Quarum tamen interpretationum per sescentos fere annos duae tantum, quibus Categorias et librum De interpretatione ille converterat, reliquis omnibus amissis legebantur. Ceterae interpretationes Boethianae, cum saeculo duodecimo ineunte nescimus quomodo ubive repertae essent,

4 Boethius II 13, 14–21.

5 Quod ad res in hoc libro tractatas atque sententias in eo expressas attinet, vide commentarium a me conscriptum (Weidemann 2014).

una cum Iacobi Venetici Analyticorum posteriorum interpretatione Latina sub titulo „ars nova“ vel „logica nova“ logicae vel artis, quae vetus vocabatur, scriptis adiectae sunt, inter quae praeter Porphyrii, qui Isagoge inscribitur, librum (quem idem Boethius Latine vertit) primum locum obtinebant Aristotelis Categoriarum et libri De interpretatione Boethii translationes Latinae.[6] Cuius De interpretatione libri translationem, ut erat gravis logicae veteris pars, „inde a Karoli Magni regis temporibus“, ut Laurentii Minio-Paluello verbis utar, „per annos fere septingentos magistri et discipuli in philosophiae scholis, ubicumque Latina vigebat lingua, perlegerunt, memoriae tradiderunt, glosis commentariis quaestionibus instruxerunt et auxerunt“.[7]

Eodem fere tempore, quo in occidente Boethius Organi scripta Latine reddidit, in oriente Syri in suam linguam illa convertere coeperunt, id est Porphyrii Isagogen ut Organi quasi prooemium eamque Organi partem, quae Categorias, librum De interpretatione, Analyticorum priorum libri primi prima septem capita complectitur.[8] Quae scripta, quorum complures translationes Syriacae ad nos pervenerunt[9], cognoscere et intellegere Syrorum ideo multum intererat, quia in theologia magno usui ea fore censebant vel ad fidei Christianae dogmata intellegenda atque contra infidelium oppugnationes defendenda vel ad controversias dogmaticas diiudicandas atque doctrinas haereticas refutandas.[10] Cuius rei vestigium memoratu dignum remansit in De interpretatione libri translatione Syriaca ea, quae anonyma ad nos pervenit. Hanc enim translationem qui confecit, enuntiationibus contradictoriis „omnis homo iustus est“ — „non omnis homo iustus est“ et „omnis homo non iustus est“ — „non omnis homo non iustus est“ in capite decimo (19 b 32–35) exempli causa adlatis enuntiationes contradictorias „omnis homo non deus est“ — „non omnis homo

6 Cf. Dod 1982: 46, 48, 53–55.
7 Minio-Paluello 1965: IX.
8 Cf. Hugonnard-Roche 2004: 12–16.
9 Cf. Brock 1993: 3–5.
10 Cf. Peters 1968: 18, 19–20, 38–39, 224, Daiber 1970: 541; vide etiam Suermann 1990: 105, Hugonnard-Roche 2004: 53–55, 143–146, 173–175.

non deus est“ adiungere veritus non est, quarum altera Nestorianorum, altera Monophysitarum adumbrare videtur doctrinam.[11]

Cum autem inter saeculum octavum circiter medium et saeculi decimi finem non solum Organi scripta, sed praeter paucos omnes, qui acroatici dicuntur, Aristotelis libri Arabice redderentur, Syri Christiani iique in primis, qui Nestorianorum sectam sequebantur, maxima ex parte hoc interpretandi negotium ita susceperunt, ut plerumque non libros Graecos ipsos, sed iam in linguam Syriacam translatos in linguam Arabicam verterent.[12] Isaacus Hunaini filius verbi gratia De interpretatione librum Arabice reddens interpretatione Syriaca nunc deperdita usus est, quam fortasse pater eius, Hunainus Isaaci filius ille doctissimus, conscripsit.[13]

Ad libri nostri textum recognoscendum praeter codices Graecos manu scriptos, qui ad nos pervenerunt, et translationes antiquas nobis traditas, quarum antiquissima est Armenia quaedam saeculo quinto confecta, magnum adiumentum adferunt, qui adhuc exstant, commentarii Graeci antiqui. Ex multis autem commentariis, quibus iam inde a saeculo secundo usque ad saeculum septimum De interpretatione librum illustraverunt Aspasius, Herminus, Alexander Aphrodisiensis, Porphyrius, Iamblichus, Syrianus, Ammonius Hermiae filius, Olympiodorus, Stephanus Alexandrinus commentatorque quidam anonymus Stephani fere aequalis, tres tantum usque ad hoc tempus conservati et ad artis criticae rationem editi sunt, eos dico, quorum unum conscripsit saeculo quinto vel sexto Ammonius, alterum saeculo sexto vel septimo Stephanus, tertium eodem tempore commentator ille anonymus. Accedunt commentarii, quem saeculo sexto Olympiodorus confecit, fragmenta codici Vaticano Urbinati gr. 35 ut scholia inserta, quae una cum commentario anonymo edita sunt.

Hisce translationibus et commentariis antiquis aetate aliquanto posteriores sunt operis ipsius codices Graeci manu scripti adhuc exstantes, quorum nullus saeculo nono antiquior est. Qui enim ante id tempus exarati sunt codices, omnes fere ideo deper-

11 Cf. Hoffmann 1873: 39, lin. 13 et adn. 37.

12 Cf. Peters 1968: 57–67, 224–225, Gutas 1998.

13 Cf. Hugonnard-Roche 2004: 69, 72 (adn. 2).

ditos esse scimus, quia, postquam textus, quos continebant, ita ex eis transscripti sunt, ut in veterum illarum, quae maiusculae vel unciales dicuntur, litterarum locum litterae novae, quae minusculae vocantur, substituerentur, tamquam exemplarium munere perfuncti non iam digni, qui conservarentur, habiti sunt.[14] Est igitur inter duo illa cultus atque humanitatis Graecae monumenta, opera scripta et opera arte et manu facta, si ad scientiam nostram spectamus, notabilis quaedam discrepantia, quam Ioannes Irigoin, qua fuit sollertia, sane acute hoc exemplo illustravit: Sophoclem ait Parthenonem aedificari vidisse, cuius templi ipsius quod superest, hodie quoque Acropolim Atheniensem ascendentes ante oculos nos habere; Sophoclis autem fabulas legentes libros nos habere in manibus, quorum antiquissimum, quod quidem exstaret, exemplar manu scriptum mille quingentorum fere annorum spatio a poetae morte distaret.[15] Tantam distantiam tantumque inter exemplar autographum et apographa adhuc exstantia intervallum, si minus tollere, at certe deminuere scriptorum Graecorum libros recognoscere atque edere studentibus, ut Irigoin iure monet, curae esse debet.[16]

2. DE CODICIBVS GRAECIS MANV SCRIPTIS AD HANC EDITIONEM PARANDAM ADHIBITIS

A = codex Vaticanus Urbinas gr. 35, membranaceus, saec. IX exeuntis vel X ineuntis. Foliis 54^{v}–74^{v} De interpretatione libri textum continet. Subscriptione instructus est, quae eum a Gregorio quodam subdiacono in usum Arethae diaconi exaratum esse declarat, ex quo intellegitur Gregorium post annum 888, quo anno Arethas nondum diaconus fuisse videtur, et ante annum 902 vel 903, quo anno Arethas Caesareae Cappadocum archiepisopus factus est, transscribendi opus perfecisse.[17] Folium, cuius in parte

14 Cf. Gastgeber 2003: 14–16, 28.
15 Cf. Mondrain 2010: 610.
16 Cf. ibid.
17 Cf. Follieri 1973–1974: 262–263, 273, 276–277, Montanari I 1984: 54–55, Perria 1990: 57, 62.

aversa subscriptio Arethae ipsius manu exarata est, cum mutilatum sit, complura verba desiderantur, quae quadam ex parte ad codicis pretium spectavisse Henrica Follieri recte suspicata est. Quae enim ab Aretha impensa esse legimus nomismata sex, pro membrana tantum solvisse idque verbis desideratis declaravisse videtur, quibus verbis quin transscribendi operis pretium quoque, quod a Follieri octo vel decem nomismatibus aestimatum est, indicaverit, dubium esse non potest.[18]

„In textu", Follieri scribit, „librarius usus est scriptura minuscula inclinata paucis litteris formae maiusculae mixta; scholia autem vetera scriptura maiuscula compendiis insigni exarata sunt manu, ut videtur, ipsius Arethae [...]".[19] Scholiis scribendis ut sibi locus relinqueretur, Aretham foliorum margines peramplos fieri iussisse apparet.[20] Illa autem scholia, quae scripsit, operum eorum, quae codicis 450 fere foliis continentur, Organi scriptorum dico cum Porphyrii Isagoge, exiguam sane partem attingunt, cum iam in folio 29 Categoriarum libro usque ad caput quintum tractato ab incepto destiterit.[21]

Parti ei, quae De interpretatione librum continet, saeculo decimo tertio vel quarto scholia inserta sunt ex commentario deperdito excerpta, quem Olympiodorus saeculo sexto ad hunc librum explanandum conscripsit. Quorum scholiorum editionem Leonardus Tarán, qui idem commentarium Graecum in De interpretatione librum anonymum saeculo sexto vel septimo conscriptum edidit, de quo infra in sectione 4 copiosius dicam, huius commentarii editioni praeposuit.[22]

B = codex Marcianus gr. 201 (coll. 780), membranaceus, anno 954 exaratus. Foliis 26^{v}–36^{r} De interpretatione libri textum continet. Duobus locis (foliis 111^{v} et 183^{v}) librarius, qui Ephraem monachum se appellat, subscriptione sua declarat transscribendi munus

18 Cf. Follieri 1973–1974: 273–279.
19 Follieri 1969: 28–29.
20 Cf. Follieri 1973–1974: 272–273.
21 Cf. ibid.
22 Tarán 1978: xxv–xli.

mense Novembri anni mundi 6463 expletum esse.[23] Quem mensem, cum Byzantini a Kalendis Septembribus anni 5509 ante Christum natum ut a mundo condito annos, quos annos mundi vocabant, computare soliti sint[24], non, ut quidam volunt, anni 955[25], sed anni 954 post Christum natum Novembrem esse liquet.

Qui codex saeculo quinto decimo e Bessarionis cardinalis et patriarchae Constantinopolitani possessione in possessionem rei publicae Venetorum venit, cui Bessario anno 1468 omnes libros suos donavit. In donationem autem, qua Bibliothecae Marcianae fundamenta iacuit, conclusos et comprehensos esse voluit, ut videtur, praeter eos libros, quos iam possidebat, 482 Graecos et 264 Latinos, etiam eos, quos posthac acquisiturus esset.[26] Posteriorum librorum in numero codex cum sit, ut Bessario „cardinalis Sabinorum" eum esse adnotans[27] ipse testatur[28], in librorum donatorum indice instrumento donationis, quod dicitur, adiuncto nulla eius mentio fit, tamen in vecturae tabulas eorum librorum, qui duobus annis post cardinalis mortem, id est anno 1474, Venetias missi sunt, his verbis relatus est: „Logica Aristotelis, in pergameno, optima".[29]

Diligentissime codicem descripsit Elpidius Mioni[30], qui „cum" sibi „tum omnibus, qui in textu recognoscendo et emendando incubuerunt, [...] persuasum" esse dicit eum „optimum esse codicem locupletissimumque Logicorum testem".[31]

C = codex Parisinus Coislinianus 330, membranaceus, saec. XI. Foliis 43^r–58^r De interpretatione libri textum continet. Totum fere

23 Cf. Mioni 1958: 116, 1981: 314. Quod ad Ephraem librarium attinet, cf. Irigoin 1959: 181–195, Prato 1994: 13–29.
24 Cf. Maas 1980: 46.
25 Cf. verbi gratia Waitz I 1844: 1, Williams 1984: 1.
26 Cf. acta ad Bessarionis donationem spectantia a T. Gasparrini Leporace et E. Mioni edita (1968: 97–148); vide etiam Labowsky 1979: 30–34.
27 Cf. Mioni 1958: 116, 1981: 314.
28 Bessario mense Octobri 1468 donatione iam perfecta episcopus Sabinensis factus est; cf. Labowsky 1979: 19, 35, 44–45, 480.
29 Cf. Labowsky 1979: 50, 220 (nr. 547), 437, 466.
30 Cf. Mioni 1958: 115–117, 1981: 313–314.
31 Mioni 1958: 100.

transscribendi opus duae manus eiusdem aetatis eiusdemque fortasse officinae scriptoriae inter se partitae sunt, quarum altera Porphyrii Isagogen et Aristotelis Categorias, De interpretatione librum, Analytica priora, Analyticorum posteriorum libri primi satis magnam partem, altera Topica et Sophisticorum elenchorum non mediocrem partem exaravit. Analyticorum posteriorum et Sophisticorum elenchorum reliquas partes quattuor manus recentiores suppleverunt.[32]

Q = fragmentum palimpsesti saec. IX Damascenum, membranaceum. Quod fragmentum in uno folio bipartito sive bifolio, ut ita dicam, consistit De interpretatione libri versus 17 a 35 (τὴν τοῦ αὐτοῦ) – 18 a 16 (prius ἄνθρωπος) continente, id est capitis sexti versus ultimos, caput septimum totum, capitis octavi versus primos. Codex, cuius hoc fragmentum restat, olim librorum divinorum codex fuit saeculo quinto vel sexto litteris uncialibus exaratus. Saeculo nono textu deleto, etsi non toto, et foliis intercisis litteris minusculis transverse rescriptus atque in Organi Aristotelici codicem commutatus est.

De interpretatione libri fragmentum, sub quo fragmentum Veteris Testamenti libri, qui Sapientia Salomonis inscribitur, latet, saeculo vicesimo ineunte in fano illo Damasceno, quod Omayadarum Meschita appellatur, inventum est, cum eius fani thesaurus, cui nomen est Qubbet el-Chazne (id est tholus thesauri), pervestigaretur scriptorum manu confectorum fragmentis refertus. Anno 1902 fragmentum illud multaque alia fragmenta in thesauro inventa sultani permissu ab imperatoris Germanorum legato apud Altam Portam Berolinum missa sunt, ut imperatori in hominum doctorum usum commodarentur. Anno 1909 Constantinopolim remissa sunt, ex quo tempore obscurum est, fragmentum illud ubi sit et num adhuc exstet. Exstant tamen quattuor paginarum eius imagines photographicae, quae in Academia Artium Berolinensi et Brandenburgensi adservantur et quas Theodericus Harlfinger typographice redditas vulgavit.[33]

32 Cf. Montanari I 1984: 57.
33 Harlfinger 2000: 91–92, tabulae 17 et 18.

Curtium Treu secutus Harlfinger fragmentum descripsit eiusque fortunae vicissitudines adumbravit.[34] De Omayadarum autem Meschitae thesauro, de rebus, quibus effectum est, ut Bruno Violet, vir doctissimus, thesauri illius pervestigandi causa Damascum mitteretur, de negotiis ab eo Damasci transactis, de fragmentorum ab eo selectorum corpore in Germaniam misso et aliquot annis post magistratibus Constantinopolitanis restituto, de illorum fragmentorum casu incerto quae cognitione digna sunt, uberrime enarraverunt Cordula Bandt et Arnoldus Rattmann.[35]

Quod ad fragmenti illius scripturam minusculam attinet, quae difficillima est lectu, Harlfinger eam e Syriae vel Palaestinae regione originem trahere et antiquissimorum saeculi novi codicum Aristotelicorum nobis notorum scripturis antiquiorem esse iudicat[36], et antiquiorem etiam Organi codicis illius scriptura, cuius in monte Sinai nonnulla fragmenta inventa sunt.[37]

Ut nominis Arabici Qubbet el-Chazne compendium **Q** notam fragmento imposui.

S = codicis Sinaitici gr. N(έα) E(ὑρήματα) M 138 fragmenta, membranacea, saec. IX/X. Cuius codicis anno 1975 in monasterio Sanctae Catharinae in monte Sinai sito undecim folia inventa sunt, quae omnium Organi scriptorum Sophisticis elenchis exceptis fragmenta continent, et folia 3–6 De interpretatione libri fragmenta haec: cap. 1, 16 a 1 (Πρῶτον) – cap. 3, 16 b 21 (ἠρέμησεν); cap. 9, 18 a 30 (μὲν ἀληθῆ) – 19 a 14 (ἔμπροσθεν); cap. 11, 20 b 15 (-μενον) – cap. 12, 21 a 34 (σκεπτέον ὅπ-); cap. 13, 22 b 13 (ὥστε εἰ) – 23 a 26 (μόνον tabula adiecta).[38]

Theodericus R. Reinsch, qui codicis fragmenta in monasterio Sinaitico inspexit et arte photographica usus effinxit, ea et accuratissime descripsit et **S** nota imposita cum Aristotelis operum editione ex Immanuelis Bekker recognitione profecta contulit, quam

34 Cf. Moraux et al. I 1976: 121, 466–467.
35 Bandt / Rattmann 2011.
36 Cf. Harlfinger 2000: 156.
37 Cf. Harlfinger 2000: 156, adn. 23.
38 Cf. Reinsch 2001: 59.

Academia regia Borussica anno 1831 foras dandam curavit.[39] Fragmentorum scripturam examinans et cum trium codicum, in quibus annus adscriptus est, scriptura comparans Reinsch conclusit codicem, cuius fragmenta sunt, non, ut quibusdam placuit, decimo vel undecimo demum saeculo, sed saeculo nono exeunte vel decimo ineunte exaratum esse, id est eodem fere tempore, quo Organi scriptorum codices Vaticanus Urbinas gr. 35, Vaticanus Barberinianus gr. 87, Ambrosianus L 93 sup. exarati sunt.[40] Praeter librarii manum Reinsch complures manus recentiores distinxit, quarum aliae textum correxerunt vel scholiis instruxerunt, aliae capitum vel paginarum numeros addiderunt.[41] Posteriores manus cum ex occidentis regione ortae sint, codex ante, quam in montem Sinai pervenit, diu in Europa in usu fuisse videtur.[42]

Pater Iustinus Sinaites, qui monasterii Sanctae Catharinae bibliothecae praeest, codicis fragmenta arte photographica digitali, quam dicunt, usus iterum effinxit et splendidas imagines coloratas eorum produxit, quas inspiciens codicem nonnullis locis lectiones praebere intellexi, quae ab eis, quas collatione Reinschiana adhibita exspectaveris, discrepant.

V = codex Vaticanus Barberinianus gr. 87, membranaceus, saec. IX/X. Foliis 35^v–48^v De interpretatione libri textum continet. Ad quem textum recognoscendum primus codicem contulit Aelius Montanari, qui prima quattuor libri capita ad artis criticae rationem edens[43] **R** notam ei imposuit, qua nota etiam Ioannes Magee usus est capitis primi versus 16 a 3–9 adnotationibus criticis instruens.[44] Iacobum Brunschwig et Ricardum Bodéüs secutus, quorum alter in Topicorum, alter in Categoriarum editione critica **V** nota eum designavit[45], hac nota usus sum.

39 Reinsch 2001. De interpretatione libri fragmentorum collatio pp. 64–66 continetur.
40 Cf. Reinsch 2001: 61–63, 69.
41 Cf. Reinsch 2001: 64, 68–69.
42 Cf. Reinsch 2001: 69.
43 Montanari I 1984 / II 1988.
44 Cf. Magee 1989: 7–8.
45 Brunschwig I 1967 / II 2007, Bodéüs 2001.

d = codex Laurentianus 72, 5, membranaceus, saec. X medio recentior. Foliis 50ʳ–67ᵛ De interpretatione libri textum continet. In codice exarando complures manus diversorum temporum interfuerunt, quarum de principali, qua inter alios De interpretatione libri textus transscriptus est, Marco F. Williams cum Theoderico Harlfinger controversia est. Harlfinger enim, qui codicem diligentissime descripsit[46], manus principalis scripturam complurium codicum inter annos 954 et 966 exaratorum scripturis simillimam esse existimans saeculo decimo librarium principalem suo munere functum esse iudicat, quem Williams sub similitudine illa maiorem dissimilitudinem latere et scripturam illam scribendi modum proximi fere saeculi proprium redolere contendens saeculo undecimo attribuit.[47] Codex propinqua cognatione cum codicibus **A** et **B** coniunctus est, qui cum eo unam familiam faciunt.[48]

Bibliothecae Laurentianae beneficio communicationis instrumento illo per universum orbem terrarum diffuso, quod interrete vocatur, utenti singulorum codicis **d** foliorum optimas imagines photographicas digitales, quas dicunt, contemplari licet.

n = codex Ambrosianus L 93 sup., membranaceus, saec. IX/X. Foliis 60ᵛ–79ᵛ De interpretatione libri textum continet. Ad Organi scriptorum textum constituendum Topicorum et Sophisticorum elenchorum textu, qui in eo desideratur, excepto primus eum contulit Theodorus Waitz **n** notam ei imponens.[49] Inter antiquissimos Organi codices manu scriptos, qui ad nos pervenerunt, proprium et peculiarem locum obtinet. Textuum enim, quos continet, formam et speciem tradit, quae ab ea, quam ceteri codices servaverunt, tantum differt, ut quasi sui iuris esse videatur.

Quam codicis **n** proprietatem Iosephus De Gregorio aliquot annis ante coniectura explanare conatus est eum non Constantinopoli, sed in imperii Byzantini regione Italo-graeca exaratum esse, qua de causa pristinam textus formam eum custodivisse, quae tum, cum in capite imperii novae textus formae eam depulissent,

46 Cf. Moraux et al. I 1976: 475–480.
47 Cf. Moraux et al. I 1976: 478; Williams 1984: 4–6.
48 Cf. Bodéüs 2001: CXIV.
49 Waitz I 1844 / II 1846.

in provincia permanserit.[50] Studiis autem, quibus postea se dedit, adductus De Gregorio hac coniectura, ut privatim me certiorem fecit, interea relicta veri simillimum esse sibi persuasit codicem **n** medio in imperio Byzantino confectum esse. Rem ita se habere iam Claudia Schiavi in dissertatione sua academica contenderat. Suspicta enim est codicem **n**, cum tam scriptura quam ornamentis codici Mosquensi 184 (Vladimir) anno 899 exarato similis esset, sicut illum in Bithynia Constantinopoli vicina vel etiam in urbe ipsa confectum esse.[51]

Ordine singula persequentes codicem descripserunt Schiavi in dissertatione modo laudata et Theodericus R. Reinsch, cuius descriptio in operis, quod Aristoteles Graecus inscribitur, volumine secundo nondum edito foras dabitur.[52]

Saeculo quarto decimo, cum codex reficeretur, complura folia, quae exciderant, restituta et textus, quos continuerant, rescripti sunt.[53] Quorum foliorum in numero est folium 75, in quo De interpretatione libri capitis 13 versus 22 b 4–32 (τοῖς ἑτέροις ... μὴ εἶναι) scripti erant. Laurentium Minio-Paluello secutus manum, quae hos versus rescripsit, **n**^{i} nota designavi.

Beneficio eorum, qui bibliothecis, in quibus adservantur, praesunt, codices **A**, **B**, **C**, **V**, **d**, **n** ipsos inspicere mihi licuit. Praeterea ea folia, quibus libri nostri textus continetur, photographice efficta inspexi imaginibus usus, quarum plurimas Universitatis Liberae Berolinensis institutum, quod Aristoteles-Archiv vocatur, mihi benigne suppeditavit. Fragmenti Damasceni **Q** imagines photographicas, quae ad nos pervenerunt, et ipsas et in formam digitalem, quam dicunt, redactas adhibere potui per benevolentiam Academiae Artium Berolinensis et Brandenburgensis. Codicis **S** fragmenta ita contuli, ut imagines photographicas, quae digitales vocantur,

50 Cf. De Gregorio 1991: 479–482, 496.

51 Cf. Schiavi 1982–1983: 17–20, 68, 71–73. In librorum et libellorum ad codices Ambrosianos Graecos pertinentium indice a Caesare Pasini anno 2007 edito huius dissertationis mentio non fit.

52 Aditum interretialem, ut ita dicam, ad hanc descriptionem dat institutum Universitatis Hamburgensis, cui nomen est Teuchos-Zentrum für Handschriften- und Textforschung.

53 Cf. De Gregorio 1991: 484–486.

inspicerem, ad quas aditum mihi benigne dedit bibliothecae monasterii Sanctae Catharinae praefectus.

3. DE TRANSLATIONIBVS ANTIQVIS

Δ = translatio Armenia anonyma. Saeculo quinto nescimus a quo confecta compluribus codicibus manu scriptis conservatur, quorum in aliis (amplius quadraginta) continua sine commentario continetur, in aliis membratim commentario inserta. In nonnullis codicibus, qui eam commentario insertam tradunt, et ipsa et commentarius perperam philosopho illi Armenio adscribitur, cui nomen est David Invictus.[54]

Editione principe anno 1833 Venetiis foras data, quae ex tribus codicibus Venetis manu scriptis pendet, et quattuor codicibus, duobus Hierosolymitanis et duobus Parisinis, nixus Fredericus C. Conybeare anno 1892 translationis Armeniae textum cum textu Graeco a Theodoro Waitz edito contulit. Collatione iam perfecta et typis expressa cum Ticini in bibliotheca universitatis codicem saeculo duodecimo vel tertio decimo exaratum invenisset (cod. 179, olim 130 D 43), quem ceteris longe praestare existimavit, duas appendices adiunxit, in quibus codicis illius textum translationis cum textu Graeco contulit atque eum editionis Venetae lectionibus variis omnibus, codicum Hierosolymitanorum et Parisinorum nonnullis adnotatis diplomatice edidit.[55] Utrique collationi collationem et editioni editionem translationis Armeniae Categoriarum praeposuit. Commentarii, cui translatio inserta est, specimina aliqua in praefatione praebet partim Graece, partim Anglice reddita.[56]

Laurentius Minio-Paluello, qui ex duplici collatione, quam Conybeare confecit, ad libri nostri textum constituendum primus

54 Cf. Conybeare 1892: v, vii, xxii; Tessier 1989: 83, 2001: 133.

55 Cf. Conybeare 1892: xxv–xxxi, 28–50, 97–106, 107, 155–183.

56 Cf. Conybeare 1892: xiii–xx. De opere a Conybeare confecto et de codicibus Armeniis ab eo collatis cf. Tessier 1979: 15–17, 2001: 133–135; Montanari I 1984: 61–66; Bodéüs 2001: CLVII–CLXI (in paginae CLVIII adnotatione 1 corrige „cod. 95 et 106“ in „cod. 105 et 106“; cf. Conybeare 1892, „Errata in Appendices“ ad p. 107).

fructum capere potuit, nonnumquam tamen, cum ea uteretur, erravit. Ad eius errores corrigendos Andreas Tessier tres tabulas composuit, quarum in primam aliquos locos rettulit, in quibus Minio-Paluello **Δ** notam uncis quadratis includens falso indicat nos ignorare, quid interpres Armenius legerit, in secundam aliquos locos, in quibus Minio-Paluello **Δ** notae signum interrogationis adponens falso indicat incertum esse, legeritne interpres Armenius hoc vel illud, in tertiam denique aliquos locos, in quibus Minio-Paluello, quod ad translationem Armeniam attinet, aliis modis erravit. Quibus tabulis tabulam praeposuit aliquorum locorum, in quibus collationem a Conybeare factam retractavit et supplevit.[57]

Tessier, qui nec Laurentio Minio-Paluello translationem Armeniam „ad artis criticae rationem“[58] a Conybeare editam esse declaranti assentitur[59] et Aelium Montanari collationem a Conybeare factam „pretiosam atque accuratissimam“[60] appellare miratur[61], hanc collationem cum aliis de causis, tum etiam, quod in ea textus Armenii et textus Graeci a Waitz editi differentiae tantum indicari consensusque eorum reticeri soleant, ad textum Graecum recognoscendum, nisi cautissime ea utaris, utilem non esse monet.[62] Rem ita se habere ei ostendere videtur non solum De interpretatione libri editio, quam Minio-Paluello paravit, sed etiam primorum quattuor huius libri capitum editio a Montanari parata, in quam quoque, quomodo translatio Armenia adhibita sit, inquisivit.[63]

Translatio Armenia, cum e codice Graeco pendeat, qui quingentis fere annis antiquior est quam antiquissimi, qui ad nos pervenerunt, codices Graeci manu scripti, cumque ita ad verbum expressa sit, ut plerumque, quid translator in illo codice legerit, satis clare ex ea cognosci possit, codici Graeco saeculo quarto vel quinto exarato paene par putanda est.[64] Similiter res se habet in

57 Cf. Tessier 1979: 17–37.
58 Minio-Paluello 1956: xii.
59 Cf. Tessier 1979: 16, adn. 7.
60 Cf. Montanari I 1984: 61.
61 Cf. Tessier 2001: 135.
62 Cf. Tessier 2001.
63 Cf. Tessier 1989.
64 Cf. Conybeare 1892: v, xxiii–xxv, xxxvii.

ceteris translationibus antiquis, in Latina Boethii dico et in duabus Syriacis, quarum altera anonyma est, altera a Georgio Arabum episcopo confecta. Cum enim translatores antiqui exemplaria Graeca antiquissimis codicibus Graecis adhuc exstantibus multo antiquiora ante oculos habuerint, quorum exemplarium textus verbum e verbo reddentes in suas linguas vertebant, in eorum interpretationibus tamquam in speculis codices Graecos iam diu deperditos intueri possumus, qui ad libri nostri textum recognoscendum magni momenti sunt.

Λ = translatio Latina Boethii. Cuius translationis, quam Boethius decennio secundo saeculi sexti confecit[65], tres redactiones, ut ita dicam, nobis traditae sunt, quarum una textum totum et continuum continet, aliae duae ex eis textus particulis constant, quas Boethius duobus commentariis suis ut lemmata inseruit. Quae particulae commentario maiori sive posteriori ut lemmata insertae sunt, omnes fere textus partes praebent, quae minori sive priori, duas tertias circiter partes.[66]

Laurentius Minio-Paluello, qui ad translationis Boethianae textum recognoscendum et critice edendum ex trecentis quinquaginta circiter libris manu scriptis, qui hunc textum vel continuum vel alterutri commentario vel etiam ambobus commentariis insertum servant, „fere ducentos, vel ipsos vel photographice effictos,“[67] se inspexisse declarat, „patere“ credit „quasdam lectiones proprias textus continui esse, quasdam prioris, quasdam posterioris commentarii“.[68] Cum apparere censeat textum continuum et commentariorum lemmata ita inter se differre, ut commentarii ambo „numquam fere“ contra textum continuum, hic vero „pluries“ cum commentario maiore contra minorem „in meliore lectione conveniat“ et „quandoque“ etiam „melior sit quam lemmata commentariorum amborum“[69], concludendum vel potius coniciendum esse

65 Cf. Montanari I 1984: 79–80.
66 Cf. Minio-Paluello 1965: X–XI, XXXVI. — De commentariis Boethianis vide Magee 2010 et 2013.
67 Minio-Paluello 1965: XI.
68 Minio-Paluello 1965: XXXVII.
69 Ibid.

ei videtur Boethium translationem suam a lemmatibus commentarii minoris, quae fortasse e textu continuo pristino excerpserit, incipientem et in textu continuo nobis tradito desinentem gradatim emendavisse.[70]

Iam saeculo nono, quo ineunte antiquissimi translationis Boethianae codices manu scripti, qui ad nos pervenerunt, exarati sunt, textus continuus lemmatibus commentarii minoris et, postquam saeculo decimo exeunte etiam commentarius maior in usu esse coepit, eius quoque lemmatibus contaminatus est.[71] Quam ob rem Boethii translationis editionem criticam parare magnum onus atque munus est, quod primus Carolus Meiser, deinde Laurentius Minio-Paluello suscepit. Meiser, cui in primis Boethii commentarios edere propositum fuit, in quibus edendis eum, ut Minio-Paluello iudicat, „superare non erit facile“[72], commentarii minoris editioni editionem textus continui praeposuit[73], ex qua, „quomodo textus continuus ad lemmata commentariorum se habeat“, „haud dinosci“[74] posse Minio-Paluello recte monet, quod cur ita sit, his explicans verbis: „Ex altero [...] commentario in alterum et in textum continuum verbum hoc vel illud Meiser transtulit, hoc modo varietatem trium recensionum occultans“.[75] „In“ sua „nova editione paranda propositum“ sibi „in primis“ fuisse Minio-Paluello profitetur „textum Latinum opusculi Aristotelici ad eam speciem restituere sub qua vel Boëthius ipse vel scriptor archetypi, e quo memoria nostra optima processit, textum continuum prodidit“.[76]

Quamquam anno 1268 Guillelmus Moerbekanus Ammonii commentarium Latine reddens De interpretatione libri textum huic commentario membratim insertum de integro in Latinum transtulit, translationis Boethianae auctoritas usque ad aetatem litterarum atque artium renatarum intacta illibataque permansit.

70 Cf. Minio-Paluello 1965: XXXVII–XXXVIII; vide etiam Montanari I 1984: 80–82.
71 Cf. Minio-Paluello 1965: XLII–XLIII.
72 Minio-Paluello 1965: XLI.
73 Meiser I 1877: 1–28.
74 Minio-Paluello 1965: XXXIX.
75 Minio-Paluello 1965: XLI.
76 Ibid.

Etiam Guillelmi socius ille — uterque enim Ordinis Fratrum Praedicatorum erat — clarissimus, Thomas Aquinas, qui De interpretatione librum commentario illustrans primus commentarii Ammoniani translationem a Guillelmo confectam in suum usum convertit, libri ipsius textum non hunc a Guillelmo translatum, sed commentatorum occidentalium medii aevi more illum a Boethio, cuius translatio iam dudum usitata erat, Latine redditum commentario subiecit.[77]

Translationis Moerbekanae editionem criticam a Gerardo Verbeke paratam Minio-Paluello retractavit et una cum translationis Boethianae editione critica a se ipso parata in voluminum serie illa, quae Aristoteles Latinus inscribitur, foras dedit (*Arist. Lat.* II 1–2).

Σ = translatio Syriaca anonyma. Quae translatio, cum verba De interpretatione libri, quae in Probi Antiochensis commentario vel ut lemmata vel ut verba in explicationibus laudata inveniuntur, maxima ex parte cum ea congruant et concordent, non Hunaino Isaaci filio, cui eam adscribi posse Aelius Montanari existimat[78], sed illi ipsi Probo adscribenda esse videtur.[79] Quem opera sua, quorum in numero praeter hunc in De interpretatione librum commentarium etiam in Porphyrii Isagogen et in Aristotelis Analyticorum priorum partem primam (I 1–7) commentarii sunt, non saeculo quinto, ut veteres viri docti putaverunt, sed saeculo sexto circiter medio vel etiam post sextum medium conscripsisse pro certo habendum est.[80]

De interpretatione libri translatio Syriaca anonyma compluribus codicibus manu scriptis nobis tradita est, quorum in uno, Birminghamensi Mingana syr. 606, qui „A. D. 1933 ex antiquiore quodam libro in Mesopotamia transscriptus“[81] est, Probo adscribitur.[82]

77 Cf. Gauthier 1989: 45*, 81*.
78 Cf. Montanari I 1984: 96–97.
79 Cf. Hugonnard-Roche 2004: 62–67, Brock 2011: 196–197.
80 Cf. Hugonnard-Roche 2004: 60–62, 86–88, 276, 277 (adn. 4), Brock 2011: 202–205.
81 Minio-Paluello 1956: xviii.
82 Cf. Hugonnard-Roche 2004: 58, 64 (adn. 1).

Quam translationem uno tantum codice Berolinensi, in quo capitis ultimi dimidia fere pars desideratur, nixus Ioannes Georgius Ernestus Hoffmann illa parte excepta edidit.[83] Codicis Vaticani syr. 158 auxilio textum in codice Berolinensi desideratum (*De int.* 14, 23 b 16 – 24 b 9) edidit Antonius Baumstark, qui translationem, quam primo Monophysitae cuiusdam saeculi sexti vel septimi opus esse coniecit[84], postea a Probo Nestoriano confectam esse dubitanter suspicatus est.[85]

Γ = translatio Syriaca Georgii Arabum episcopi. Qui cum anno 724 mortuus sit, translationem suam, quam conficiens translationem iam exstantem potius recognovit quam novam crearet[86], saeculo septimo exeunte vel octavo ineunte confecisse liquet. In uno solo codice manu scripto in Museo Britannico adservato ad nos pervenit, ex quo integram eam edidit Iosephus Furlani[87], usque ad finem capitis sexti collatione a Guillelmo Wright ei suppeditata usus[88] I. G. E. Hoffmann.[89]

Editio, quam Hoffmann paravit, translationis anonymae editioni ab eo paratae inserta est ita, ut Georgii et translatoris anonymi capitum 1–6 translationes binis paginis oppositis contineantur, et quidem Georgii translatio paginis paribus, anonyma illa imparibus. Hoffmann utriusque translationis partem a se editam cum textu Graeco contulit et plerasque lectiones varias a se adlatas ex Syriaco in sermonem Graecum restituit.

4. DE COMMENTARIIS ANTIQVIS

α = Ammonii commentarius. Ammonius Hermiae filius, qui inter annos 517 et 526 mortuus est[90], Boethii, qui etsi natu quidem

83 Hoffmann 1873: 23, 25, 27, 29; 30–55.
84 Cf. Baumstark 1898: 116.
85 Cf. Baumstark 1922: 102.
86 Cf. Brock 1983: 3; vide etiam Brock 1993: 3–4.
87 Furlani 1933: 46–66.
88 Cf. Hoffmann 1873: VI–VII.
89 Hoffmann 1873: 22, 24, 26, 28.
90 Cf. Westerink 1990: 326.

minor est, tamen eodem fere tempore, id est anno 524 vel 525, mortem obiit, aetati prope coniunctus fuit. Commentarius, quem ad De interpretatione librum explanandum confecit, a ceteris, qui supersunt, commentariis eius eo differt, quod illi ab eius auditoribus litteris mandati sunt, hic vero, ut foras daretur et vulgaretur, ab ipso conscriptus est.[91] Quem commentarium conficiens Ammonius cum ex Hermini, Alexandri Aphrodisiensis, Porphyrii, Iamblichi, Syriani, quos nominat, et fortasse aliorum commentariis deperditis, tum maxime, ut ipse declarat, ex Procli magistri scholis tamquam fontibus hausit.[92] Ut Ammonius Proclum, sic Boethius, quem De interpretatione librum duobus commentariis illustrantem Ammonii commentario usum esse causa non est, cur credatur[93], Porphyrium profitetur in hoc libro explanando sibi auctorem fuisse principalem.[94]

Commentariorum deperditorum vestigia exhibens utriusque commentatoris, Graeci non magis quam Romani, opus ad veterum explanationes nostri libri cognoscendas multum confert; cuius libri ad textum ipsum recognoscendum Ammonii quidem commentarius plus valet, quippe cui commentator ille Alexandrinus textum Graecum a se ipso recognitum et in lemmata divisum plenum inseruerit atque integrum.[95] Ammonio ergo antiquissimam De interpretatione libri tamquam editionem debemus, quam salvam adhuc fortuna nobis conservavit.

Ammonii commentarius compluribus codicibus manu scriptis nobis traditus est, quorum quattuor adhibens Adolfus Busse eum in Academiae litterarum regiae Borussicae voluminum serie, quae Commentaria in Aristotelem Graeca inscribitur, ad rationem criticam edidit. Aelius Montanari editione a Busse parata, in qua reprehendit, quod ad De interpretatione libri textum constituendum parum idonea esset, non contentus[96], cum huius libri capitum 1–4 editionem criticam pararet, ad hanc editionem parandam

91 Cf. Tarán 1978: xv–xvi.
92 Cf. Busse 1897: V–VII, Tarán 1978: vi–vii.
93 Cf. Tarán 1978: vii–viii (adn. 10), Shiel 1990: 356–358.
94 Cf. Ammonius 1, 6–11; Boethius II 7, 5–9.
95 Cf. Minio-Paluello 1956: xiii, Montanari I 1984: 30–31, 66–67.
96 Cf. Montanari I 1984: 67–70.

quattuor codices a Busse collatos de integro conferens et quattuor aliis codicibus Guillelmique Moerbekani translatione Latina usus Aristotelis verba ab Ammonio adlata et commentarii locos eos, qui ad Aristotelis verba restituenda pertinent, recognovit et retractavit.[97] Quod ad lemmata attinet, de quattuor codicibus a Busse adhibitis duo tantum integra ea praebent, aliorum duorum alter saepe, alter semper fere maiorem partem omittit prima tantum verba adferens.[98] Integra autem praebentur ab eis quattuor codicibus, quos primus Montanari adhibuit[99], unius eorum (cod. Laur. 72, 23) parte extrema, quam manus recentior supplevit, excepta.

π = Probi commentarii sectio prima. Ut de translatione Syriaca anonyma disputans, quam a Probo confectam esse veri simile est, supra exposui, Probi opera non ante saeculum sextum medium conscripta sunt. Quod ad commentarium attinet, quo De interpretatione librum illustravit, cum Stephani commentario ei id commune est, ut Olympiodori eiusque disciplinae alumnorum more singulae sectiones, ex quibus constat, in scholas, quas πράξεις Graeci vocant, divisae sint, quarum quaeque ita bipertita est, ut in parte priore, quae θεωρία vocatur, textus, qui explanabatur, totus, initio suo ut lemmate praeposito, generatim atque universe, in parte posteriore, quae λέξις dicitur, loci quidam selecti, vocibus ipsis ut lemmatibus praepositis, singillatim explanentur.[100]

Probi commentarius compluribus codicibus manu scriptis servatur, ita tamen, ut unus solus, Birminghamensis Mingana syr. 606, eum totum, ceteri hanc vel illam partem eius servent.[101] Eodem codice Berolinensi usus, quo adhibito translationis Syriacae anonymae editionem paravit, I. G. E. Hoffmann eam commentarii partem, quam codex ille servat, id est commentarii prooemium totum, quinque sectionum eius primam, quae capitum 1–6 explanationem continet, totam, secundae sectionis prooemium, reliqua-

97 Cf. Montanari I 1984: 72–79.
98 Cf. Montanari I 1984: 68.
99 Cf. Montanari I 1984: 73.
100 Cf. Tarán 1978: xii (adn. 18), Montanari I 1984: 87, Hugonnard-Roche 2004: 61, 277.
101 Cf. Hugonnard-Roche 2004: 59.

rum trium sectionum exordia edidit, in linguam Latinam convertit, adnotationibus instruxit.[102]

Commentarii lemmata et Aristotelis verba in commentario adlata Hoffmann in sermonem Graecum restituere conatus est; non semper tamen recte ea ex Syriaco vertit. Corrige p. 96 loci 70, 26 translationem ἧς μηδὲν μέρος ἐστὶ (*De int.* 2, 16 a 20) in ἧς μέρος μηδέν ἐστι, p. 97 loci 72, 11 translationem Ὄνομα μὲν οὖν (*De int.* 2, 16 a 19) in Ὄνομα οὖν, p. 103 loci 79, 7 translationem φωνὴ σημαντικὴ κατὰ συνθήκην (*De int.* 4, 16 b 26) in φωνὴ σημαντική tantum, p. 108 loci 85, 14–15 translationem περὶ τοῦ ὑπάρχειν τι ἢ μὴ ὑπάρχειν (*De int.* 5, 17 a 23) in περὶ τοῦ εἰ ὑπάρχει τι ἢ μὴ ὑπάρχει.

ς = Stephani commentarius. Si non saeculo sexto exeunte, at certe ante septimum medium confectus[103] uno solo codice manu scripto servatur, Parisino gr. 2064[104], ex quo Michael Hayduck in voluminum serie illa, quae Commentaria in Aristotelem Graeca inscribitur, eum edidit. Eandem formam praebet, in quam Probus commentarium suum redegit singulas sectiones eius in πράξεις dividens, quae ipsae in θεωρίαν divisae sunt et λέξιν.

Quamquam ex Ammonii commentario pendet et paucas tantum textus Aristotelici particulas ut lemmata vel ut verba, quae in explicationibus laudantur, insertas continet, Stephani commentarius, ut Hayduck in editionis suae praefatione recte dicit, „ad philosophi verba restituenda non contemnendae est auctoritatis“.[105] Loci 17 b 12–13 textum, quem exempli causa ponemus, Stephanus ita ut lemma profert, ut praeter Boethium, cuius de translatione libri manu scripti ambigunt, solus lectionem sanam praebeat ter vocem καθόλου praebens, quam ceteri textus testes bis tantum habent et quam Hayduck falso semel delendam esse censuit.[106]

102 Hoffmann 1873: 62–90 (textus Syriacus), 90–112 (translatio Latina), 112–140 (adnotationes).
103 Cf. Minio-Paluello 1956: xiii, Charlton 2000: 9.
104 De quo codice, qui saeculo decimo vel undecimo exaratus est, vide De Gregorio 1991: 477–478.
105 Hayduck 1885: VI.
106 Cf. Hayduck 1885: 29, 11.

Hayduck de commentario dicenti „ad illustranda verba philosophi paene nihil affert, quod non diligentius et uberius ab Ammonio expositum sit"[107] Guillelmus Charlton adversatus est editorem benevolentiorem dicere potuisse cavillans Ammonium paene nihil alicuius momenti et ponderis adferre, quod non clarius et concisius a Stephano expositum sit.[108] Charlton ipsi, si minus, cum hoc tenet, at certe, cum nonnulla apud Stephanum inveniri, quae apud Ammonium non inveniantur, admonet[109], adversari non licet.

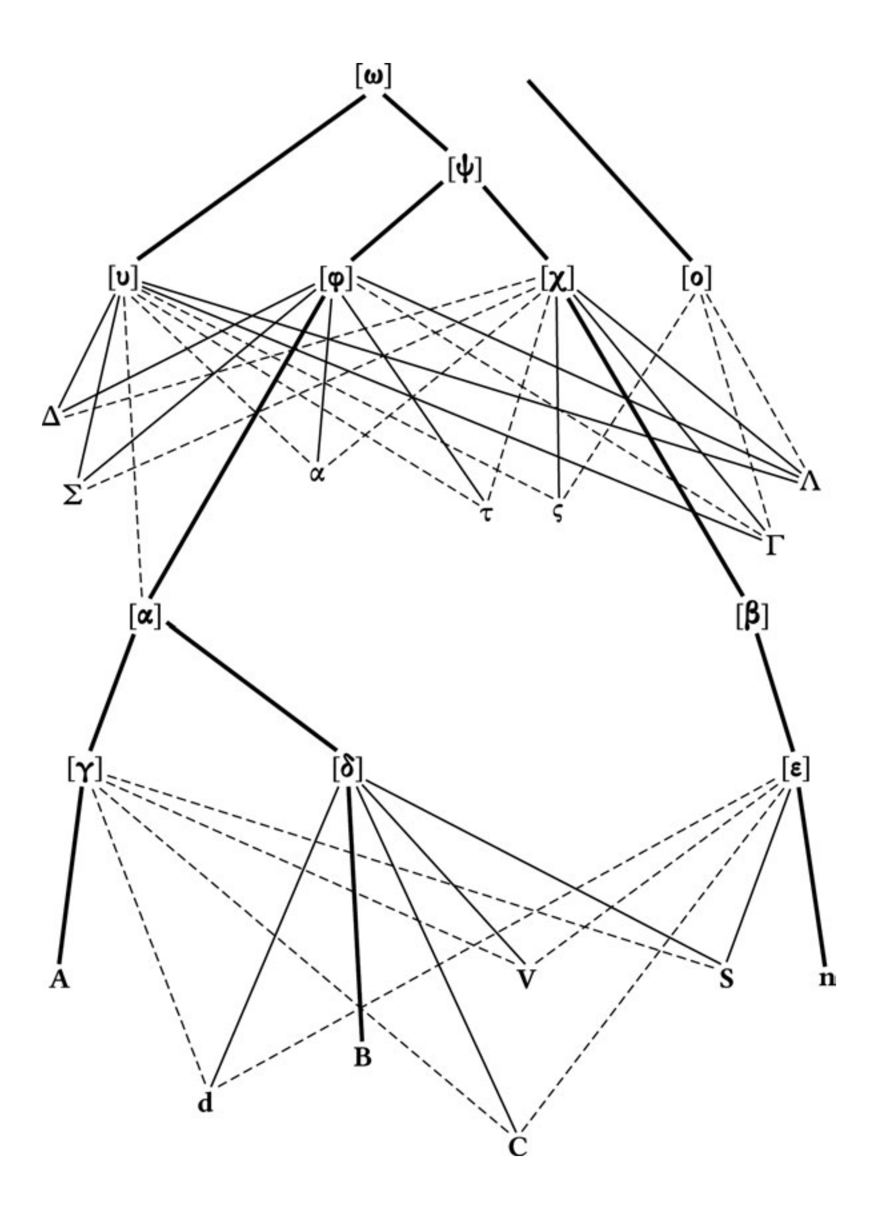
τ = commentarius anonymus a Leonardo Tarán editus. Eodem fere tempore conscriptus, quo Stephani Alexandrini commentarius ab auditore quodam litteris mandatus est, eo tantummodo codice manu scripto servatur, quo ille nobis traditus est. Quem codicem adhibens Leonardus Tarán eum edidit. Complura codicis folia deperdita sunt, qua ex causa commentarii prooemium et capitis primi totius atque secundi dimidiae fere partis explanatio desideratur. Commentarii quod superest, a loci 16 a 30–32 explanatione incipit. Ex Stephano non pendens, commentarium anonymum qui conscripsit, sicut ille Ammonii commentario usus est; non nihil tamen commentarius hic per se ipse valet.[110]

5. DE TEXTVS TESTIVM ALTERIVS CVM ALIO COGNATIONE

Qua cognatione textus nostri testes, codices Graecos manu scriptos, qui ad nos pervenerunt, dico et translationes atque commentarios antiquos, inter se coniuncti sint, non facile est definire, cum hic textus formas exhibens ad nos venerit, quae inter se aliae aliis maxime contaminatae sunt. Complura enim exemplaria Graeca recognoscere et conferre solebant, qui eum vel transscripserunt vel in alias linguas converterunt vel commentariis illustraverunt, ex aliis alias lectiones eligentes.[111] Quae quamquam ita sunt, tamen

107 Hayduck 1885: VI.
108 Cf. Charlton 2000: 13.
109 Cf. ibid.; vide etiam Tarán 1978: viii–ix.
110 Cf. Tarán 1978: xviii, Charlton 2000: 13.
111 Cf. Morani 1986: 137–138.

testium illorum cognationis lineamenta adumbrari et stemmate exprimi possunt. Stemma infra depictum in sectionibus 5.1 – 5.4 argumentis et rationibus confirmabitur.

5.1 Septem codices manu scriptos **A**, **B**, **C**, **S**, **V**, **d**, **n**, cum non solum adfecti sint mendis atque erroribus, quibus alius ab alio disiungitur et separatur, sed etiam, quibus inter se coniunguntur et copulantur, e codice archetypo communi pendere pro certo habendum est.[112] Quae menda copulativa, ut ita dicam, si non pluribus, at his decem locis inveniuntur, quorum tres tantum, quos asterisco designavi, in codicis **S** fragmentis continentur: 16 b 11* (voce ἢ ἐν ὑποκειμένῳ [adiecto ὄντων: **CSV**] addita), 16 b 22–23 (voce οὐ γὰρ τοῦ εἶναι σημεῖόν ἐστι τοῦ πράγματος ἢ μὴ εἶναι in οὐδὲ γὰρ τὸ εἶναι ἢ μὴ εἶναι σημεῖόν ἐστι τοῦ πράγματος corrupta), 17 b 17–18 (voce ὅτι καθόλου omissa et voce τῇ τὸ αὐτὸ in τῷ αὐτῷ corrupta), 18 a 21 (voce οὐδὲ [οὔτε: **A**] ἀπόφασις μία addita), 19 b 30–31 (verbis ταῦτα … τέτακται additis), 21 a 19* (voce λευκὸν omissa), 22 b 36–37* (voce ἢ εἶναι ἢ μὴ εἶναι in ἢ εἶναι ἢ βαδίζειν corrupta), 23 a 38 (voce ψευδὴς ἀληθεῖ in ἀληθὴς ψευδεῖ corrupta), 24 b 4 (voce τῇ omissa), 24 b 5 (voce ἡ ὅτι vel in ὅτι ἢ [**AVdn**] vel in ὅτι ἡ [**B**] vel in ἡ [**C**] corrupta).

Fragmentum Damascenum **Q**, quod brevius est, quam ut in stemmate collocare liceat, loco 17 b 17–18, quo solo conferri potest, ipsis duobus mendis adfectum est, quae eadem in codicibus **A**, **B**, **C**, **V**, **d**, **n** inveniuntur.[113]

5.2 Textus testium cognationem tamquam arborem inde a codicibus **ω** et **ψ** sic in ramos diffusam et sparsam esse, ut in stemmate conspicitur, ex eis intellegi potest, quae in sectionibus sequentibus explicabuntur, et primum in sectionibus 5.2.1–5.2.9, quod ad codices **A**, **B**, **C**, **S**, **V**, **d**, **n** attinet, deinde in sectionibus 5.3 et 5.4, quod attinet ad translationes Δ, Λ, Σ, Γ et commentarios α, ς, τ. Codicum **ω** et **ψ**, cum ab illo textus testium cognatio omnis, ab hoc cognatio illa, qua ii, quos modo dixi, codices inter se coniuncti

112 Codici **n**, cum infra mentio eius fit, folium illud adnumeres, quod quae exaravit manus recentior in apparatu critico **n**^{i} nota designatur.

113 Montanari in his codicibus nulla menda communia inveniri contendenti, quae satis demonstrativa sint, ut eos e codice archetypo pendere concludi possit (cf. I 1984: 46–49), recte adversatus est Morani (cf. 1986: 136–137).

sunt, in ramos diffundi et spargi coeperit, hunc proximum, illum remotum appellare licet codicem archetypum.

Quod ad codices hyparchetypos attinet, **α** et **β** primi litteris minusculis adhibitis e codicibus litteris uncialibus exaratis transscripti esse videntur.[114] Duplex igitur evenisse videtur litterarum permutatio illa, quam μεταχαρακτηρισμόν Graeci vocant.

5.2.1 De quindecim codicum copiis, quas ex copia **ABn** creat, si quis de quattuor codicibus **C**, **S**, **V**, **d** (a) nullum, (b) singulos, (c) binos, (d) ternos ad eam addit, praeter copiam **ABCVdn** nulla ullis mendis adfecta est, quibus codices, quos continet, inter se copulentur et quibus ipsa separetur ab ea ex quindecim copiis, quae ex quattuor codicibus **C**, **S**, **V**, **d** creari possunt — dividuntur autem (a) in unam, quae omnes quattuor continet, (b) in quattuor, quae ternos, (c) in sex, quae binos, (d) in quattuor, quae singulos continent —, quod eius complementum est. Non sunt, ut idem aliis verbis repetam ac referam, neque (a) generis **ABn**/**C**(**S**)**Vd** menda ulla neque (b) generum **ABCn**/(**S**)**Vd**, **ABSn**/**CVd**, **ABVn**/**C**(**S**)**d**, **ABdn**/**C**(**S**)**V** neque (c) generum **ABCSn**/**Vd**, **ABCVn**/(**S**)**d**, **ABCdn**/(**S**)**V**, **ABSVn**/**Cd**, **ABSdn**/**CV**, **ABVdn**/**C**(**S**) neque (d) generum **ABCSVn**/**d**, **ABCSdn**/**V**, **ABSVdn**/**C**, sed unum mendum tantum generis **ABCVdn**/**S** (22 b 33: voce ἀναγκαίου [**S**] in ἀναγκαῖον [**ABCVdn**] corrupta).

5.2.2 Codices hyparchetypi **γ** et **ε** nullis mendis demonstrativis adfecti sunt — demonstrativa dico ea, quae codicum cognationis demonstrandae vim habent —, quibus inter se copulentur et a codice hyparchetypo **δ** separentur. Quod dicens hoc a me dici intellegi volo: De sedecim codicum copiis, quas ex copia **An** creat, si quis de quattuor codicibus **C**, **S**, **V**, **d** (a) nullum, (b) singulos, (c) binos, (d) ternos, (e) omnes ad eam addit, nulla mendis demonstrativis adfecta est, quibus codices, quos continet, inter se copulentur et quibus ipsa ab ea ex sedecim copiis, quas ex 2^4 copiis copiae **CSVd** inferioribus creat, si quis codicem **B** ad unamquamque ad-

114 Ad codices deperditos, velut hyparchetypos **α** et **β**, designandos notas eorum uncis quadratis inclusi. Codices **ο**, **υ**, **φ**, **χ**, **ψ**, **ω** litteris uncialibus, codices **α**, **β**, **γ**, **δ**, **ε** litteris minusculis exaratos esse intellegendum est.

dit, separetur, quod eius complementum est.[115] Non sunt, ut breviter describam, neque (a) generis **An/BC(S)Vd** menda demonstrativa neque (b) generum **ACn/B(S)Vd**, **ASn/BCVd**, **AVn/BC(S)d**, **Adn/BC(S)V** neque (c) generum **ACSn/BVd**, **ACVn/B(S)d**, **ACdn/B(S)V**, **ASVn/BCd**, **ASdn/BCV**, **AVdn/BC(S)** neque (d) generum **ACSVn/Bd**, **ACSdn/BV**, **ACVdn/B(S)**, **ASVdn/BC** neque (e) generis **ACSVdn/B**.

Duobus locis (21 a 30 et 23 a 8) menda inveniuntur, quae speciem quidem mendi demonstrativi habent, sed demonstrativa non sunt. Quae menda infra in sectione 5.2.9 examinabuntur.

5.2.3 Codices hyparchetypi **δ** et **ε** nullis mendis demonstrativis adfecti sunt, quibus inter se copulentur et a codice hyparchetypo **γ** separentur. Quod dicens hoc a me dici intellegi volo: De sedecim codicum copiis, quas ex copia **Bn** creat, si quis de quattuor codicibus **C**, **S**, **V**, **d** (a) nullum, (b) singulos, (c) binos, (d) ternos, (e) omnes ad eam addit, nulla mendis demonstrativis adfecta est, quibus codices, quos continet, inter se copulentur et quibus ipsa ab ea ex sedecim copiis, quas ex 2^4 copiis copiae **CSVd** inferioribus creat, si quis codicem **A** ad unamquamque addit, separetur, quod eius complementum est. Non sunt, ut breviter describam, neque (a) generis **Bn/AC(S)Vd** menda demonstrativa neque (b) generum **BCn/A(S)Vd**, **BSn/ACVd**, **BVn/AC(S)d**, **Bdn/AC(S)V** neque (c) generum **BCSn/AVd**, **BCVn/A(S)d**, **BCdn/A(S)V**, **BSVn/ACd**, **BSdn/ACV**, **BVdn/AC(S)** neque (d) generum **BCSVn/Ad**, **BCSdn/AV**, **BCVdn/A(S)**, **BSVdn/AC** neque (e) generis **BCSVdn/A**.

Quinque locis (17 b 14, 18 a 18–19, 18 a 37–38, 18 b 4, 18 b 22) menda inveniuntur, quae, quamquam speciem mendi demonstrativi habent, tamen demonstrativa non sunt. Quae menda infra in sectione 5.2.9 examinabuntur.

115 Verbo copiae more mathematicorum utor, qui copiae n elementorum 2^n copias inferiores esse volunt, quarum in numero praeter n copias unius elementi, $(n \cdot (n - 1)) / 2$ copias duorum elementorum, $(n \cdot (n - 1) \cdot (n - 2)) / (2 \cdot 3)$ copias trium elementorum, ut reliquas omittam, etiam copia ipsa n elementorum sit, cui inferiores esse dicuntur, atque copia illa nullius elementi, quam copiam vacuam vocant.

5.2.4 Codices hyparchetypi **γ** et **δ** multis mendis plus minusve demonstrativis inter se copulantur et a codice hyparchetypo **ε** separantur. Quorum mendorum numerus, si in textu recognoscendo inter lectiones sanas et falsas diiudicans non erravi[116], 64 est. Dividuntur in

(a) nulla menda generis **AB/C(S)Vdn**,
(b) unum mendum generis **ABC/SVdn** (16 a 6 [**d***]) et tria menda generis **ABd/CVn** (21 b 36–37 [**C*V***], 23 b 5, 24 a 7)[117],
(c) duo menda generis **ABCd/SVn** (19 a 5, 21 a 21), unum mendum generis **ABCd/Vn** (17 a 30), duo menda generis **ABVd/CSn** (18 b 28, 23 a 14), singula menda generum **ABVd/Sn** (21 a 27 [deficiente **C**]) et **ABVd/n** (18 a 1 [iterum deficiente **C**]), quattuor menda generis **ABVd/Cn** (17 a 17, 19 b 26. 30 [19 b 30: **C***], 20 a 22–23),
(d) decem menda generis **ABCVd/Sn** (16 a 24 [**C*V*/S***], 18 a 30, 18 b 39 [**S***], 20 b 24, 21 a 13–14. 18. 20. 22, 23 a 4. 11) et unum mendum generis **ABSVd/Cn** (22 b 18),
(e) quattuor menda generis **ABCSVd/n** (18 b 23. 33, 19 a 10, 21 a 13) et 34 menda generis **ABCVd/n** (17 a 14–15. 17. 23. 31, 17 b 15, 19 a 24. 30. 31 [19 a 31 duo menda, in utroque: **C***], 19 b 9. 10. 15 [19 b 9: **C***], 20 a 2. 13. 14. 20–21. 22. 30, 20 b 14–15, 21 a 5, 21 b 18–19. 28. 39 [21 b 18–19: **n***], 22 a 10. 18. 35, 23 b 2. 6. 8. 29. 34. 36 [23 b 8 et b 36 bina menda]).

116 Qua cum exceptione legas velim etiam ea, quae supra in sectionibus 5.2.1–5.2.3 dicta sunt, atque ea, quae infra in sectionibus 5.2.5–5.2.7 dicentur. Quod ad menda attinet, quae in sectionibus 5.2.4–5.2.7 colliguntur, quamquam nonnulla talia sunt, ut in dubium vocari possit, num re vera demonstrativa sint, tamen eorum certe, de quibus in sectione 5.2.4 et in sectione 5.2.7 mentio fit, numerus tantus est, ut iam ipse vim quandam demonstrativam habeat. — In mendis numerandis neglexi non modo eas correctiones, quae alia manu, sed etiam eas, quae prima manu factae sunt.

117 Asteriscus, qui codicis **Y** notae adponitur, indicat aut in codice **Y** commutatam esse vel lectionem falsam, quam codex (vel codicum copia) **X** praebet (**XY*/Z**), vel lectionem sanam, quam codex (vel codicum copia) **Z** praebet (**X/Y*Z**), aut codicem **Y** aliam lectionem falsam praebere atque codicem (vel codicum copiam) **X** (**X/Y***).

5.2.5 Codex hyparchetypus **γ** 42 mendis plus minusve demonstrativis a codicibus hyparchetypis **δ** et **ε** separatur. Quae menda dividuntur in

(a) 29 menda generis **A**/**BC**(**S**)**Vdn** (16 a 7. 26, 16 b 1. 4. 15. 26. 28, 17 a 2. 13, 17 b 21, 18 a 8. 21. 25, 18 b 7. 16, 19 a 15. 16. 36. 39, 20 a 3. 12. 13. 35 [20 a 3: **d***, 20 a 13: **C***], 21 a 1, 21 b 38, 22 a 35. 37, 24 a 1. 6–7),
(b) duo menda generis **AC**/**BVdn** (17 b 25 [**C***], 17 b 38 [**C***]), duo menda generis **AS**/**BCVdn** (18 b 1. 24), tria menda generis **AV**/**BCdn** (21 b 33. 34 [21 b 34: **C***], 22 b 3), unum mendum generis **Ad**/**BCVn** (17 b 5),
(c) bina menda generum **ACd**/**BVn** (17 a 22 [**V***], 20 a 14 [**V***]) et **AVd**/**BCn** (20 b 8, 22 b 6),
(d) unum mendum generis **ACVd**/**Bn** (17 a 18),
(e) nulla menda generis **ACSVd**/**Bn**.

5.2.6 Codex hyparchetypus **δ** 17 mendis plus minusve demonstrativis a codicibus hyparchetypis **γ** et **ε** separatur. Quae menda dividuntur in

(a) sex menda generis **B**/**AC**(**S**)**Vdn** (18 a 19, 20 a 24, 21 a 14, 23 a 16–17. 23. 25–26),
(b) tria menda generis **BC**/**AVdn** (18 a 22 [**V*****d***], 19 b 36–37. 37), singula menda generum **BV**/**ACSdn** (21 a 33), **BV**/**ACdn** (20 a 3), **Bd**/**ACVn** (17 b 24), unum mendum generis **Bd**/**AVn** (20 a 24 [deficiente **C**]),
(c) singula menda generum **BCV**/**Adn** (17 b 5) et **BSV**/**ACdn** (21 a 17),
(d) nulla menda generum **BCSV**/**Adn**, **BCSd**/**AVn**, **BCVd**/**A**(**S**)**n**, **BSVd**/**ACn**,
(e) duo menda generis **BCSVd**/**An** (18 a 32. 34).

5.2.7 Codex hyparchetypus **ε** 138 mendis plus minusve demonstrativis a codicibus hyparchetypis **γ** et **δ** separatur. Quae menda, quorum octo in $\mathbf{n}^{i}$ inveniuntur, dividuntur in

(a) 112 menda generis **n**/**ABC**(**S**)**Vd** (16 a 2. 9. 13. 15. 21 [16 a 9: **d***], 16 b 7. 14. 23, 17 a 9. 12. 25–26, 17 b 3. 8. 11. 22 [17 b 11 duo menda, in priore: **d***], 18 a 18. 27. 30, 18 b 20. 24–25. 33, 19 a 8. 15–16. 27–28, 19 b 6. 7. 10. 18. 19–20. 20. 33. 33–34 [19 b 6 duo

menda], 20 a 1. 2. 4. 5. 17. 29. 39–40, 20 b 7. 13. 16. 18. 19–20. 34. 36. 39 [20 b 16: **C*** **d***], 21 a 1. 2. 3. 11. 14. 17. 19. 23. 32. 34–35. 38–39 [21 a 11 duo menda, 21 a 32: **S***], 21 b 5. 11. 13–14. 15. 27. 30. 31. 31–32 [21 b 5 duo menda], 22 a 1. 8. 9–10. 11. 18. 33. 34–35. 38 [22 a 33 et a 38 bina menda], 22 b 8. 19. 24. 30. 31. 31–32. 32 [22 b 32 duo menda], 23 a 25. 30. 31. 32. 37, 23 b 1. 7. 9. 10. 10–11. 21. 29. 30. 31. 32. 37. 40 [23 b 32 tria menda], 24 a 5. 6 [24 a 6: **V*** **d***], 24 b 3. 5. 5–6 [24 b 5: **A***, 24 b 5–6: **B*** **C***]),

(b) quaterna menda generum **Cn**/**ABSVd** (18 b 22 [**C***/**d***], 19 a 2, 21 a 14, 22 b 33–34) et **Cn**/**ABVd** (19 a 33, 21 b 5, 23 a 8, 24 b 6), novem menda generis **Sn**/**ABCVd** (16 a 14. 31, 18 b 11. 15. 35. 38, 19 a 11, 21 a 17, 23 a 10), duo menda generis **Vn**/**ABCd** (21 b 37, 22 a 2–3), tria menda generis **dn**/**ABCV** (16 b 30, 21 b 20. 29),

(c) unum mendum generis **Cdn**/**ABV** (24 b 5),

(d) singula menda generum **CSVn**/**ABd** (16 a 5) et **CVdn**/**AB** (20 a 4),

(e) unum mendum generis **CSVdn**/**AB** (22 b 27).

5.2.8 Ex eis, quae in sectionibus 5.2.4–5.2.7 dicta sunt, colligi potest codices **C**, **S**, **V**, **d** singulos totidem mendis totidemque mendorum centesimis partibus vel cum codice **A** coniunctos et a codicum copia **Bn** separatos esse vel cum **B** coniunctos et ab **An** separatos vel cum **n** coniunctos et ab **AB** separatos vel cum **AB** coniunctos et a **n** separatos, quot haec tabula indicat:

	A/**Bn**	**B**/**An**	**n**/**AB**	**AB**/**n**
C	5 (11,9 %)	6 (35,3 %)	12 (8,7 %)	52 (81,3 %)
S	6 (14,3 %)	9 (52,9 %)	33 (23,9 %)	15 (23,4 %)
V	6 (14,3 %)	6 (35,3 %)	5 (3,6 %)	57 (89,1 %)
d	6 (14,3 %)	4 (23,5 %)	6 (4,3 %)	63 (98,4 %)

Quod ad **S** attinet, aestimatione facta codicis integri mendorum numeros in tabulam rettuli, quos, cum fragmenta codicis tertiam fere partem libri nostri complectantur, tribus fere partibus maiores esse existimare licet quam numeros mendorum codicis mutilati.

Ex tabula intellegi potest primum tres codices **C**, **V**, **d** cum eo ramo, qui in stemmate codicum copia **AB** repraesentatur, cogna-

tione multo propinquiore coniunctos esse quam cum eo, quem codex **n** repraesentat, deinde codicem **S** cum utroque ramo cognatione aeque propinqua coniunctum esse, denique omnes quattuor codices et in primis **S** cum codice **B** propinquiore cognatione coniunctos esse quam cum codice **A**. Codices **C**, **S**, **V**, **d** ergo ita contaminati esse videntur, ut codice hyparchetypo **δ**, ex quo codex **B** transscriptus est, primo loco et codicibus hyparchetypis **γ** et **ε**, quorum ex altero codex **A**, ex altero codex **n** transscriptus est, secundo loco ut exemplaribus adhibitis confecti sint. Librarius autem codicis **S** multo saepius quam librarii codicum **C**, **V**, **d** codice **ε** usus esse videtur.

Quod ad codicum **C**, **S**, **V**, **d** menda ea attinet, quae cuiusque propria sunt, **V** et **d** pauca tantum, **C** satis multa menda propria exhibet (**V** 18, **d** 19, **C** 52), **S** autem mendis propriis abundat. Qui codex cum mutilus 37 exhibeat, integrum 111 eum exhibuisse, id est totidem fere, quot inveniuntur in **n**, veri simile est. Fragmentum Damascenum **Q** quoque mendis propriis abundare hic admonere non alienum est. Praeter ea, quae in apparatu critico adnotavi, haec menda propria in eo inveni: 17 a 35 ὅσα] ὡς **Q**, 17 b 8 δηλούμενα] -μεναι **Q**, 17 b 16 ἀντικεῖσθαι] -κείσεται **Q**, 17 b 17 τὸ καθόλου] τοῦ καθ. **Q**, 17 b 28 ὅσαι] ὅσα **Q**, 17 b 39 δεῖ] δὴ **Q**.

5.2.9 Si codices **A** et **B** sic, ut in stemmate significatur, inter se coniuncti et a codice **n** separati sunt, septem illorum mendorum, quae in hac sectione me examinaturum esse in sectionibus 5.2.2 et 5.2.3 promisi, ratio explicanda est, duorum illorum mendorum ad sectionem 5.2.2 pertinentium dico, quae inveniuntur locis 21 a 30 (voce κατηγορεῖται [**BCSVd**] in κατηγορῆται [**An**] corrupta [propter modum coniunctivum vocis λέγωνται praecedentis]) et 23 a 8 (voce ὄν [**BS** ΔΣΓ] omissa in **ACVdn** et in Λ, ut videtur [propter homoeoteleuton ὄν οἷον?]), et quinque illorum ad sectionem 5.2.3 pertinentium, quae inveniuntur locis 17 b 14 (voce ἀληθὴς [**ACVd** ς] omissa in **BQn** et ΔΛΣΓ [propter homoeoteleuton κατάφασίς ⟨γε⟩ ἀληθὴς ex iotacismo natum?]), 18 a 18–19 (verbis οὐδὲ ἀπόφασις μία [**Ad** Σ, οὐδὲ μία ἀπόφ. Δ(Λ), οὐδὲ ἀπόφ. **C**] post οὐ μία κατάφασις omissis in **BVn** (Λ)Γ), 18 a 37–38 (verbis καὶ ἀπόφασις [**A** (Δ), ἢ ἀπόφ. **CS** (Λ)Σ α] post κατάφασις omissis in **BVdn** (Δ)(Λ)Γ), 18 b 4 (voce ἢ [**ACVd** (Λ)Σ] post ἀνάγκη

omissa in **BSn** Δ(Λ)Γ α), 18 b 22 (voce ὑπάρξει [**ACSd** ΛΣΓ α, ὑπάρχει **V**] in ὑπάρξειν [**Bn**] corrupta).

Quorum mendorum ratio fortasse facillime explicari potest, si cognatio, qua codices manu scripti adhuc exstantes inter se coniuncti sunt, non a codice **ω**, sed a codice **ψ** in duos ramos, quorum alter codicum copia **AB** et alter codice **n** repraesentatur, diffundi coeperit. Ita, quomodo menda illa vel, cum a codice **B** abessent, in codices **A** et **n** vel, cum a codice **A** abessent, in codices **B** et **n** pervenire potuerint, hac coniectura explanari potest: Menda illa omnia a codice **ψ**, in quem primum irrepserunt, profecta sunt, codex autem **ω**, qui eis caruit, lectiones sanas codici **υ** tradidit, quem translatores et commentatores antiqui, ut infra ostendetur[118], ut exemplar adhibuisse videntur. Librarius codicis **α**, qui codicem **φ** transscribens etiam codicem **υ** contulit, lectiones falsas codicis **φ** a codice **ψ** ortas in textum recepit et lectiones sanas codicis **υ** a codice **ω** ortas vel in margine vel inter lineas adnotavit, ex quo efficitur, ut librarii codicum **γ** et **δ** in exemplari suo binas lectiones varias tamquam lectiones duplices invenerint, e quibus, nisi forte eligendi labore supersedens duplices eas tradidit[119], librarius codicis **γ** eas elegit, quarum codex **A**, et librarius codicis **δ** eas, quarum codex **B** testis est.[120]

Quae coniectura hoc indicio confirmatur, quod lectiones sanae, quas per codicem **υ** in codices eas praebentes pervenisse conicio, omnes fere etiam testimonio unius vel plurium de eis

118 Cf. sectiones 5.3.1, 5.3.3, 5.4.4.

119 Si nullo alio, tamen loco 23 a 8 librarius codicis **γ** duas lectiones varias ut lectiones duplices tradidisse videtur, addita et omissa voce ὄν. In codicibus enim **A** et **V**, in quibus haec vox omissa est, postea addita est librarii ipsius, ut videtur, manu.

120 Loco 18 a 37–38 verba ea, quae in codicibus **δ** et **ε** post vocem κατάφασις vitiose omissa esse apparet, in codice **γ** non talia addita esse videntur, qualia in codice **A** inveniuntur, qui lectionem sanam καὶ ἀπόφασις praebet, sed talia, qualia inveniuntur in **CS**, Σ, α, id est in verba ἢ ἀπόφασις corrupta, quae verba a codice **υ** profecta esse videntur. Codex **υ** iam loco 18 a 34 eiusdem corruptionis fons et origo esse videtur, quo loco non solum **CS** et Σ, sed etiam **BVd**, ΛΓ, τ lectionem falsam ἢ ἀπόφασις praebent, cum in **A** iam lectio sana καὶ ἀπόφασις inveniatur, cuius etiam **n**, Δ, ς testes sunt quamque respiciens librarius codicis **A** loco 18 a 37–38 vocem ἢ exemplaris sui in vocem καὶ correxisse videtur.

textus testibus nixae sunt, qui ex ipso codice **υ** pendent, testimonio dico unius vel plurium de translationibus et commentariis antiquis. Per codicem **υ** fortasse etiam loco 22 b 33 lectio ἀναγκαίου codicis **S**, quam translatio **Δ** quoque testificari videtur quaeque ceterorum textus testium lectioni ἀναγκαῖον anteponenda est, in codicem **S** pervenit; cuius codicis librarius enim vel in **γ** vel in **δ** ambas lectiones ut lectiones duplices invenisse potest, quarum altera per **υ** ab **ω**, altera per **φ** a **ψ** in codicum **γ** et **δ** exemplar, codicem **α** dico, transmissa est.

5.3 Mendorum eorum, quae codices **A**, **B**, **C**, **S**, **V**, **d**, **n** e codice archetypo communi pendere demonstrant, pleraque etiam in translationibus antiquis **Δ**, **Λ**, **Σ**, **Γ** inveniuntur. Quibus ex translationibus una vel plures lectiones sanas praebent his quattuor locis:

Loco 16 b 22–23 translatio Armenia **Δ** lectionis sanae οὐ testis est, quae in codicibus manu scriptis in οὐδὲ corrupta est; οὐ legisse videntur etiam, qui translationes **Λ**, **Σ**, **Γ** confecerunt. Translationis **Λ** exemplar Graecum praeterea loco falsae lectionis τὸ εἶναι, quam **Δ** et **Σ** cum codicibus manu scriptis congruentes testificantur, lectionem sanam τοῦ εἶναι praebuisse et verba ἢ μὴ εἶναι post πράγματος posuisse videtur. Lectionem τοῦ εἶναι fortasse etiam translationis **Γ** exemplar praebuit. Loco 17 b 17–18 in translationis **Λ** duobus codicibus Latinis vestigia quaedam incorruptae textus formae et speciei remanebant, quam τὴν τὸ καθόλου ⟨ὅτι καθόλου⟩ σημαίνουσαν ⟨τῇ⟩ τὸ αὐτὸ ὅτι οὐ καθόλου fuisse apparet quaeque in codicibus Graecis in τὴν τὸ καθόλου σημαίνουσαν τῷ αὐτῷ ὅτι οὐ καθόλου corrupta est. Cum enim codicum Latinorum, qui translationem **Λ** servant, plerique huius textus corrupti testes sint verbis „quae *universale* significat *eidem quoniam* non universaliter“ eum reddentes, illi duo codices verba „quae *universaliter* (con)significat *ei quae* non universaliter“ praebentes[121] textum τὴν ⟨τὸ καθόλου⟩ ὅτι καθόλου σημαίνουσαν τῇ ⟨τὸ αὐτὸ⟩ ὅτι οὐ καθόλου testificari videntur.[122] Loco 24 b 4 **Λ** sola vocis τῇ testis est, quae

121 Cf. *Arist. Lat.* II 1–2: 11 (in apparatu critico ad lineam 2).
122 Verbis adlatis textum τὴν τὸ καθόλου σημαίνουσαν τῇ τὸ οὐ καθόλου reddi, ut Crivelli vult (cf. 2004: 240, 250), haud veri simile est (cf. Waitz I 1844: XXII).

cum in ΔΣΓ tum in codicibus Graecis desideratur, et loco 24 b 5, quo Σ lacunam habet, Γ sola lectionem sanam ἡ ὅτι conservavit, quae in Δ in ὅτι, in Λ in ἢ et in codicibus Graecis vel in ὅτι ἢ (**AVdn**) vel in ὅτι ἡ (**B**) vel in ἡ (**C**) corrupta est.

Quattuor locis modo commemoratis septem alii loci adnumerari possunt, quibus ipsis quoque una vel plures ex translationibus antiquis non adfectae sunt eis mendis, quae in omnibus codicibus manu scriptis inveniuntur: 18 b 1 (priore ἢ nisi in Γ non conservato), 18 b 2 (tertio ἢ nisi in Σ et translationis Λ testium parte non conservato), 22 a 2 (voce τὸ nisi in Δ et commentario α non conservata), 23 b 13 (voce αὕτη, in vocem αὖται semper fere corrupta, nisi in translationis Λ testium parte integra non conservata), 23 b 14 (priore καὶ nisi in Γ et translationis Λ testium parte non conservato), 24 a 1–2 (voce ἀληθὴς in Σ et commentario α tantum post ψευδὴς non addita), 24 b 8 (altero τὰ αὐτὰ, in vocem ταῦτα semper fere corrupto, nisi in ΔΛ et commentarii α testium parte integro non conservato).

Boethio certe et Georgio Arabum episcopo, quorum alter translationem Λ, alter translationem Γ confecit, ad ramum codicem archetypum **ω** praetereuntem aditus patuisse videtur. Qui ramus in stemmate codice **o** repraesentatur.

5.3.1 In quattuor translationibus antiquis decem menda inveniuntur, quibus inter se coniunctae et a duobus ramis, quorum alter codicum copia **AB** et alter codice **n** repraesentatur, separatae sunt, quinque, quorum unum in fragmento Damasceno **Q** in stemmate non collocato, sed nullum in ullo ex septem codicibus **A**, **B**, **C**, **S**, **V**, **d**, **n** invenitur (16 a 28, 17 b 7 [**Q**], 19 a 4. 7, 22 b 36), et quinque, quorum singula in **AS** (18 b 1), **AV**^{c} (21 b 38), **BQd** (17 b 24), **BCSVd** (18 a 32), **CQ** (17 b 4) inveniuntur, cum a ceteris codicibus absint. Accedunt etiam tria menda, quibus translationes Δ, Σ, Γ et translationis Λ testium maior minorve pars inter se coniunguntur et a duobus illis ramis separantur, duo, quae eis cum nullo ex septem codicibus, quos modo dixi, communia sunt (18 a 35, 19 a 20), et unum, quod eis cum codice **S** solo commune est (18 b 39). Translationes igitur antiquae cum tertio ramo e codice archetypo **ω** nato coniunctae sunt, quem in stemmate codex hyparchetypus **υ** repraesentat.

5.3.2 Quattuor translationum antiquarum unaquaeque praeterea et mendis adfecta est, quae eam cum eo, qui codicum copia **AB** repraesentatur, ramo coniungunt, et mendis, quae eam cum eo coniungunt, qui codice **n** repraesentatur. Omnes ergo ita contaminatae esse videntur, ut praeterquam quod e codice **υ** et duae earum, si non plures, e codice **o** quoque pendent, etiam e codicis **α** proavo aliquo et e codicis **β** proavo aliquo pendeant. In stemmate, ne parum perspicuum sit, eas omnes ex eodem codicis **α** proavo, quem appellavi **φ**, et ex eodem codicis **β** proavo, quem appellavi **χ**, pendere significavi. Quot mendis quotque mendorum centesimis partibus translationes singulae vel cum codicum copia **AB** coniunctae et a codice **n** separatae vel cum codice **n** coniunctae et a codicum copia **AB** separatae sint, haec tabula indicat, in quam, quod ad Δ et Λ attinet, mendorum eorum, quae non omnes testes ab editoribus adhibiti praebent, numeros separatim a reliquis rettuli:

	Δ	Λ	Σ	Γ
AB/n	20 (31,3 %) (+ 1 (Δ) = 32,8 %)	13 (20,3 %) (+ 2 (Λ) = 23,4 %)	16 (25 %)	10 (15,6 %)
n/AB	23 (16,7 %) (+ 5 (Δ) = 20,3 %)	29 (21 %) (+ 5 (Λ) = 24,6 %)	28 (20,3 %)	36 (26,1 %)

Ut tabula ostendit, translationes Δ et Σ cum ramo, quem codicum copia **AB** repraesentat, artioribus propinquitatis et adfinitatis vinculis coniunctae sunt quam cum eo, quem repraesentat codex **n**, et quidem Δ multo artioribus quam Σ, cum Γ ramo codice **n** repraesentato coniunctior sit, Λ autem utrique ramo pari fere propinquitate coniuncta.

5.3.3 In quattuor translationum antiquarum unaquaque etiam menda inveniuntur, quibus vel cum codice **A** coniuncta et a codicum copia **Bn** separata vel cum codice **B** coniuncta et a codicum copia **An** separata vel cum uno vel pluribus ex codicibus **C**, **S**, **V**, **d** coniuncta et a reliquis atque a tribus codicibus **A**, **B**, **n** separata est. Quorum mendorum numeros in hanc tabulam rettuli:

	Δ	Λ	Σ	Γ
A/Bn	4 (+ 3 (Δ))	3 (+ 2 (Λ))	5	7
B/An	5 (+ 1 (Δ))	6 (+ 1 (Λ))	6	6
C/ABn	10 (+ 2 (Δ))	6 (+ 2 (Λ))	14	10
S/ABn	12 (+ 2 (Δ))	6 (+ 4 (Λ))	7	8
V/ABn	6	4 (+ 1 (Λ))	5	6
d/ABn	3 (+ 1 (Δ))	5	3	4

Quae his mendis depravatae sunt lectiones a codice **υ** profectae cum in translationes antiquas pervenisse tum per codicem **α**, in quo eas una cum lectionibus sanis ut lectiones duplices inveniri potuisse veri simile est, in eos codices De interpretatione libri textum servantes migravisse videntur, in quibus vel in quorum exemplaribus lectionibus sanis antepositae et in textum receptae sunt.

5.4 Menda ea, quae codices **A**, **B**, **C**, **S**, **V**, **d**, **n** e codice archetypo communi pendere demonstrant, etiam in eo textu Graeco inveniuntur, qui Ammonii commentario (α) insertus est. In Stephani Alexandrini commentario (ς) et in commentario anonymo a Leonardo Tarán edito (τ) ex decem illis locis in sectione 5.1 enumeratis, quibus codices manu scripti his mendis adfecti sunt, singuli tantum adferuntur, et Stephanus quidem Analyticorum priorum mentionem illam non ab Aristotele ortam, quam codices **A**, **B**, **C**, **V**, **d**, **n** loco 19 b 30–31 tradunt, commentator autem anonymus enuntiationem eam duobus mendis depravatam, quae in his codicibus loco 16 b 22–23 legitur — codex **S** utroque loco lacunam habet —, ut lemma profert. Quam enuntiationem quamquam mendo vocis οὐ in οὐδὲ corruptae carentem atque altero tantum mendo depravatam, mendo vocis τοῦ εἶναι in τὸ εἶναι corruptae dico, ut lemma profert, tamen commentator anonymus utroque mendo depravatam in exemplari suo legisse videtur, ut ex verbis, quibus eam explanat, concludere licet. Locis 16 b 11 et 17 b 17–18 quoque textum mendosum legit (loco 17 b 17–18 textum mendo vocis τῇ τὸ αὐτὸ in τῷ αὐτῷ corruptae depravatum certe), quem eundem codices manu scripti praebent, ut explanationes eius demonstrant.

Probi autem commentarium Syriacum (π), qui, quia non editus est nisi quadam ex parte, in stemmate collocari non potest, in stemmate collocari ne necesse quidem est, quia, qui eum confecit, idem translationem Syriacam illam anonymam (Σ) confecisse videtur, quae in stemmate collocata est.

5.4.1 Quibus locis codices manu scripti a Busse in editione sua adhibiti consentiunt, in libri nostri textu Graeco Ammonii commentario inserto 26 menda inveniuntur, quibus codices **A** et **B** inter se coniuncti et a codice **n** separati sunt, et 12 menda, quibus codex **n** a codicibus **A** et **B** separatus est. Cum autem, ut vidimus, codex **n** a codicibus **A** et **B** plus quam altero tanto pluribus mendis separetur, quam hi separantur ab illo, De interpretatione libri textus ab Ammonio adlatus cum eo ramo, qui codicum copia **AB** repraesentatur, plus quam quater tanta mendorum parte coniunctus est, quanta coniunctus est cum eo, quem repraesentat codex **n**.

5.4.2 In libri nostri textus partibus Stephani commentario insertis octo menda inveniuntur, quibus codex **n** a codicum copia **AB** separatur, sed unum tantum mendum, quo codicum copia **AB** separatur a codice **n**. Quod mendum – praetermittitur enim vox γε, quam codex **n** loco 23 b 36 inter ἥ et λέγουσα praebet –, cum tale sit, ut in duobus codicibus manu scriptis, quorum alter ex altero non pendet, facile fieri possit, cetera menda sola demonstrativa sunt, quae demonstrant Stephani commentarium cum eo ramo coniunctum esse, qui codice **n** repraesentatur.

5.4.3 Libri nostri textus partes in commentario illo anonymo adlatae octo mendis adfectae sunt, quibus codicum copia **AB** a codice **n** separatur, et quinque mendis, quibus codex **n** separatur a codicum copia **AB**. Ut igitur Ammonii commentarius, sic commentarius anonymus cum eo, qui codicum copia **AB** repraesentatur, ramo multo artius coniunctus est quam cum eo, qui codice **n** repraesentatur. In stemmate, ne parum perspicuum sit, commentarios α, ς, τ cum his ramis vel, quod ad ς attinet, cum altero eorum ita coniunctos esse significavi, ut omnes e codice hyparchetypo **χ** et α atque τ etiam e codice hyparchetypo **φ** pendeant.

5.4.4 In textu Ammonii commentario inserto et in textu a commentatore anonymo adlato praeterea menda inveniuntur, quae vel codicem **A** a codicum copia **Bn** separant (α: 8, τ: 3) vel codicem **B** a codicum copia **An** (α: 3, τ: 2) vel unum vel duos ex quattuor codicibus **C**, **S**, **V**, **d** a ceteris codicibus in stemmate collocatis (α: 13, τ: 6). Textus a Stephano adlatus unum mendum exhibet, quo codex **A** a codicum copia **Bn** separatur, et — praeter unum mendum, quod a codicibus fragmento **Q** excepto abest — duo menda, quae ex codicibus solus **C**, et unum, quod ex codicibus solus **d** exhibet. Commentarii α, ς, τ, cum propter haec menda a duobus ramis, qui codicum copia **AB** et codice **n** repraesentantur, separati sint, praeterquam quod ς cum horum ramorum altero et α atque τ cum utroque coniunctus est, sicut translationes Δ, Λ, Σ, Γ cum eo quoque ramo coniuncti esse videntur, qui codice **υ** repraesentatur.[123]

Una cum mendis in sectionibus 5.3.1 et 5.3.3 attactis menda, quae in hac sectione attigimus, indicant translatores et commentatores antiquos e codice quodam, quem etiam codicis **α** librarius contulit, — e codice **υ** videlicet — lectiones falsas recepisse, quae, cum in codice **α** una cum lectionibus sanis ut lectiones duplices inveniantur, partim per codicem **γ**, partim per codicem **δ** etiam in eos codices adhuc exstantes pervenerunt, qui ipsi quoque earum testes sunt.[124] Quod ad menda attinet, quibus textus in Ammonii commentario adlatus adfectus est, partim etiam ita in codices manu scriptos pervenire potuerunt, qui hunc commentarium servant, ut hi codices, qui saeculo tertio decimo vel quarto decimo

123 Horum mendorum aliqua commentarios, in quibus inveniuntur, cum tribus vel quattuor translationibus antiquis coniungunt (17 b 7: voce αὗται μὲν omissa in **Q**, ΔΛΣΓ, ς; 18 a 10: voce εἴρηται omissa in **Vd**, ΔΛΓ, α; 18 a 32: voce ληφθέντων in λεχθέντων corrupta in **BCSVd**, ΔΛΣΓ, α; 18 a 34: voce καὶ in ἢ corrupta in **BCSVd**, ΛΣΓ, τ, commentarii α testium parte quadam; 18 b 1: voce ὅτι omissa in **AS**, ΔΛΣΓ, α).

124 Harum lectionum aliquae propter menda praeter modum demonstrativa falsae sunt (22 b 3: voce τὸ ἀναγκαῖον post ἀκολουθεῖν addita in **AV** et ατ, 21 b 33 et 34: compluribus verbis additis in **AV** et α, 21 b 38: compluribus verbis additis in **AV**[c] et ΔΛΣΓ).

ineunte exarati sunt[125], eorum codicum textum Aristotelis servantium, in quibus ipsis quoque illa menda inveniuntur, lectionibus contaminarentur.

Sicut Boethius et Georgius Arabum episcopus etiam Stephanus ad illum quoque ramum aditum habuisse videtur, qui codicem archetypum **ω** praeteriit, eum dico, qui in stemmate codice **ο** repraesentatur. Loci enim 17 b 12–13, quem iam supra commemoravi, textus, qui et in codicibus **ABCQVdn** et in translationibus ΔΣΓ atque compluribus translationis Λ testibus et in commentariis *ατ* variis modis corruptus est, in illius commentario et in ceteris translationis Λ testibus sanus nobis traditus est ter vocem καθόλου continens.

Ammonius et Stephanus vel „in quibusdam“ vel „in multis“ vel „in plurimis exemplaribus“ hanc vel illam lectionem variam inveniri admonentes aperte ostendunt textum commentariis suis illustratum compluribus exemplaribus adhibitis constitutum esse.[126]

6. DE HVIVS LIBRI EDENDI RATIONE

Formam eam, in quam redactum est, exhibens stemma editorem in quibusdam quidem rebus, quae ad textum constituendum pertinent, diiudicandis, sed non in omnibus certum et definitum iudicium facere cogit. Quaevis enim lectio sana, quae cum lectione falsa certat, in quam fieri non potuit, ut plus quam semel corrumperetur, nisi prior corruptio posterioris causa fuit, quibusdam casibus rarioribus exceptis neque in codicem **A** pervenisse potest, nisi etiam in codicem **B** vel in codicem **n** pervenit, neque in codicem **B**, nisi etiam in codicem **A** vel in codicem **n** pervenit, neque in codicum **C**, **S**, **V**, **d** quemquam, nisi etiam in codices **A** et **B** vel

125 De his codicibus plus quam viginti numero, ex quibus Busse quattuor tantum ad editionem suam parandam adhibuit, vide Montanari I 1984: 66–79. Ut illi codices, qui textum Aristotelis servant, sic etiam hi maxime contaminati sunt (cf. Busse 1900: 75–78, Montanari I 1984: 67, 71–72, 75).

126 Pace Busse (cf. 1900: 73–75). De Ammonio cf. Busse 1897: 50, 7–8; 171, 1–3 (vide etiam 8, 26–27; 56, 16–17; 109, 24–25; 244, 5–7; 267, 26–31); de Stephano cf. Hayduck 1885: 14, 30–31.

in codicem **n** pervenit, cum in codicem **n** pervenisse possit, etiamsi in ceterorum codicum nullum pervenerit.[127]

Editorem ergo, ex duabus lectionibus variis, quarum altera cum altera certat, utram eligat, deliberantem iudicium suum ad has regulas dirigere oportet[128]:

(1) Si altera lectio a codicibus **A** et **B** vel pluribus et altera a codice **n** vel pluribus traditur, soluta ac libera editori est eligendi optio.

(2) Si altera lectio a codicibus **A** et **n** vel pluribus et altera vel a codice **B** vel pluribus vel a ceterorum textus testium (id est codicum **C**, **S**, **V**, **d**, translationum Δ, Λ, Σ, Γ, commentariorum α, ς, τ) aliquo aut altera a codicibus **B** et **n** vel pluribus et altera vel a codice **A** vel pluribus vel a ceterorum textus testium aliquo traditur, prior recipienda, posterior reicienda est.

Excipiuntur ex prima regula eius modi casus, in quibus duae lectiones, quarum utraque ut eligatur, permittit, cum tertia certant, quae illis melior est, et ex secunda regula eius modi casus, in quibus lectio ea, quam recipi iubet, vel falsa esse videtur vel certe peior est ea, quam reici iubet, atque haec vel sana esse videtur vel certe melior est illa.

Exceptio ex prima regula non invenitur nisi loco 21 b 18–19, quo loco duae lectiones, quarum altera (οὐκ ἄρα τοῦ δυνατὸν εἶναι ἀπόφασίς ἐστι τὸ δυνατὸν μὴ εἶναι) a codicibus **A** et **B** et altera (οὐκ ἄρα αὕτη ἀπόφασις) a codice **n** traditur, cum tertia certant (οὐκ ἄρα τοῦ δυνατὸν εἶναι τὸ δυνατὸν μὴ εἶναι αὕτη ἀπόφασίς ἐστι), cuius translatio Σ sola testis est. Quae lectio, cum reliquarum duarum fons et origo esse videatur, illis anteponenda est. Pro-

127 Locis 24 b 5 et 24 b 5–6, quorum altero codicis **B** lectio ἀντιφατικῶς in codice **A**, altero codicis **A** lectio οὐ πᾶν ἢ οὐ πᾶς in codice **B** minimo scripturae mendo deformata est, omissis unus solus locus invenitur, quo uterque codex **A** et **B** lectionem praebet, quae et ab alterius lectione et a lectione codicis **n** differt, locum 19 b 36 dico, quo loco tres codices **A**, **B**, **n** tres lectiones συναληθεύειν (**A**), συναληθεύεσθαι (**B**), ἀληθεύεσθαι (**n**) inter se partiuntur.

128 Quae autem lectiones non habent, quibuscum certent, quoniam ab omnibus textus testibus traduntur, eas non esse reiciendas perspicuum est, nisi, quin falsae sint, dubium non est vel certe, ne sanae non sint, verendum est.

bus, a quo translationem Σ confectam esse veri simile est, eam, nisi fallor, e codice hyparchetypo υ deprompsit; prima autem a codice hyparchetypo φ, secunda a codice hyparchetypo χ profecta esse videtur.

Exceptiones ex secunda regula inveniuntur primum septem illis locis in sectione 5.2.9 examinatis, quibus partim lectiones a codice **B** traditae lectionibus a codicibus **A** et **n** traditis et partim lectiones a codice **A** traditae lectionibus a codicibus **B** et **n** traditis anteponendae sunt (17 b 14, 18 a 18–19, 18 a 37–38, 18 b 4, 18 b 22, 21 a 30, 23 a 8), deinde undecim illis locis in sectione 5.3 commemoratis, quibus lectiones, quae ab una vel pluribus ex translationibus antiquis (et partim a commentario α quoque) traduntur, lectionibus anteponendae sunt, quarum omnes codices manu scripti testes sunt (16 b 22–23, 17 b 17–18, 18 b 1, 18 b 2, 22 a 2, 23 b 13, 23 b 14, 24 a 1–2, 24 b 4, 24 b 5, 24 b 8), denique locis 17 b 12–13, 22 b 23, 22 b 33. Loco 17 b 12–13 lectio ἐπὶ δὲ τοῦ κατηγορουμένου καθόλου τὸ καθόλου κατηγορεῖν καθόλου, quae a commentario ς et translationis Λ testium parte tantum traditur, lectioni ἐπὶ δὲ τοῦ κατηγορουμένου τὸ καθόλου κατηγορεῖν καθόλου anteponenda est, cuius codices **B** et **n** testes sunt; locis 22 b 23 et 22 b 33 lectio ἀναγκαίου, quam versu 23 commentarius τ tantum testificatur et versu 33 codex **S** tantum atque translatio Δ, ut videtur, lectioni ἀναγκαῖον anteponenda est, quae versu 23 ab omnibus codicibus manu scriptis traditur et versu 33 a codicibus **A**, **B**, **n**.

Ex stemmate autem iudicans editor quasi per orbem quendam circulumque eodem revolvitur, unde discessit. Quae enim iudicia facere stemma eum cogit, illa ipsa iudicia eum coegerunt stemma tale, quale est, constituere. In circulum quendam etsi fertur, is tamen circulus vitiosus, qui vocatur, non est. Nam iudicia ea, quae quin facienda sint, ei dubium non fuit, eum stemma in eius modi formam redigere coegerunt, ut stemma eum etiam ea iudicia facere cogat, quae faciendane sint, incertum fuit.

Quibus autem in rebus diiudicandis eligendi optio ei datur, in eis editor non textus testes eorumque cognationem spectans, sed textu ipso nixus inter lectiones sanas et falsas diiudicare debet, et hoc quidem modo, ut lectionem aliquam, quae cum alia certat, huic anteponat primum, si Aristotelis loquendi usui et verborum contextui magis convenit atque congruit quam haec, deinde, si

illam causam et originem huius esse veri similius est quam hanc illius, cuius rei frequentissimum exemplum est lectio, quae cum alia certat, qua difficilior est intellectu quamque, quo facilius textus intellegeretur, pro illa substitutam esse suspicari licet, denique, si librarius codicis, in quo haec invenitur, vel in exemplari suo legendo erravisse vel glossam, quam glossam esse non animadvertit, in textum recepisse vel textum male intellectum, ut planior fieret, commutavisse videtur. Hac ratione et via cum textum recognoscet, editor non semper quidem iudicia facere poterit, quorum loco alia facere non potuerit, praesertim si lectionum varietas ex Aristotelis dicendi ratione tantummodo oritur.

Etiam in ratione scribendi editoris est iudicare, utrum elisionem et crasin adhibens verbi causa ὥστ᾽ εἰ pro ὥστε εἰ vel ταὐτά pro τὰ αὐτά scribat an scriptione plena utatur. Qua in re cum codicum Graecorum librarii parum sibi constent, singulis locis, de quibus agitur, modum scribendi plurium ex eorum numero imitatus sum.

7. DE ADNOTATIONIBVS CRITICIS TEXTVI SVBIECTIS SIVE DE APPARATV CRITICO

Textum hic editum adnotationibus criticis instruxi, quas ab Immanuele Bekker, Theodoro Waitz, Laurentio Minio-Paluello dissidens et Aelium Montanari secutus non in eius, qui negativus vocatur, sed in eius, quem positivum vocant, apparatus critici formam redegi. Hic ab illo hoc differt, quod primum lectionum in textum receptarum testes, de quibus ille tacet, tum lectiones reiectas earumque testes commemorat.[129]

Testimoniorum quoque apparatu textum instruere, in quo commentariorum Graecorum ad librum nostrum non pertinentium loci adnotantur, qui ad hunc librum spectant, a Montanari dissidens praetermisi. Locorum in apparatu testimoniorum a Montanari confecto adlatorum alii in commentariis ad Aristotelis opera illustranda conscriptis inveniuntur, alii in duobus commen-

129 Cf. Montanari I 1984: 102–103. Quibus virtutibus apparatus positivus negativo praestet, cf. Irigoin 1972: 27–28.

tariis, quibus Didymus Caecus, theologus ille Alexandrinus, saeculo quarto Veteris Testamenti libros Psalmorum et librum, qui Ecclesiastes inscribitur, illustravit. Quorum commentariorum theologicorum fragmenta papyracea sexti vel septimi saeculi ad nos pervenerunt, quae anno 1941 in oppido Tura prope Cairum sito inventa sunt.[130]

Quod ad codices manu scriptos adhuc exstantes attinet, paucis locis, quibus lectio, quae sana iudicanda est, in codicibus **A**, **B**, **C**, **Q**, **S**, **V**, **d**, **n** vel omnino non invenitur vel non invenitur nisi ex alia lectione correcta, recentiores quoque codices contuli[131]; atque duobus locis, quibus lectio in eis, quos modo dixi, codicibus omnino non invenitur, duos codices recentiores adhibui, in quibus manus correctoris vel manus librarii se ipsum corrigentis eam testificatur[132], et tribus locis, quibus iam ab eorum codicum, quos modo dixi, aliquo post correctionem traditur, compluribus codicibus recentioribus usus sum, qui nulla correctione adhibita eius testes sunt.[133] Quibus tribus locis confirmatur illud, quod ita pervulgatum est, ut iam in proverbii consuetudinem venerit, codices recentiores non esse deteriores.[134]

Quod ad translationes antiquas et commentarios antiquos attinet, Boethii translationem et Ammonii commentarium non cum illa distinguendi subtilitate ac diligentia testes laudavi, qua Aelius Montanari. Ad tres enim translationis Boethianae editiones designandas, cum Montanari tribus notis **Λ**, **λ**, **β** uteretur, quarum prima textum continuum, secunda commentarii prioris, tertia

130 Quorum fragmentorum partes eas, quae ad De interpretatione librum pertinent, ad rationem criticam editas, in linguam Italicam translatas, commentariis instructas invenies in *CPF* I 1*, 295–305. Quattuor locis (16 a 10–11 et 23 a 23. 25. 26), quibus Didymi testimonium ad huius libri textum constituendum alicuius momenti est, in apparatu critico testem eum laudavi.

131 Hi codices, quos ipsos inspexi, sunt cod. Parisinus gr. 1843 (saec. XII), cod. Basileensis F II 21 (saec. XII/XIII), cod. Laurentianus 72, 3 (saec. XIII), cod. Oxoniensis Collegii Novi 225 (saec. XIV), cod. Vaticanus gr. 1693 (saec. XIV/XV), cod. Vaticanus Palatinus gr. 74 (saec. XV).

132 Cf. apparatum criticum ad *De int.* 7, 17 b 17 et 17 b 17–18.

133 Cf. apparatum criticum ad *De int.* 14, 23 a 38, 24 b 4, 24 b 5.

134 Cf. Harlfinger 1980: 463, Pöhlmann II 2003: 138, 147.

posterioris commentarii lemmata, citationes, quae dicuntur, explicationes eas, quae textus explicati verba ac litteras patefacerent, designaret[135], Λ nota sola usus sum ita, ut eam lectionibus eis, quas omnium trium editionum omnes codices manu scripti testificantur, sine uncis et eis, quas non omnes tres editiones vel non omnes earum codices praebent, uncis lunatis inclusam adponerem textus continui editione a Minio-Paluello parata[136] nixus, cuius in apparatu critico etiam duorum commentariorum ratio habetur. Commentarii Ammoniani lectionibus eis, quas non omnes codices manu scripti testificantur, eorum, in quibus inveniuntur, codicum notas adponere, ut sibi faciendum putavit Montanari[137], praetermittens „le.“, „cit.“, „citt.“, „expl.“ compendia, quae α notae uncis curvis inclusa adposui, uncis quoque lunatis includere – exempli gratia α{(le.), (cit.)} – satis putavi. Quod quidem faciens ex octo codicibus, quos Montanari una cum Guillelmi Moerbekani translatione Latina testes attulit, illorum quattuor tantum rationem habui, ex quibus editio a Busse parata pendet.

Probi commentarii, qui totus et integer editus non est, partem ab Hoffmann editam tantum testem citare potui, quae ad De interpretatione libri capita 1–6 pertinet.

Hanc editionem talem, qualem paravi, parare non potuissem, nisi a doctis et usu peritis hominibus multis in rebus adiutus essem. Quattuor eruditissimis viris in primis, Sebastiano Brock Oxoniensi, Thorstenio Burkard Chiloniensi, Henrico Hugonnard-Roche Parisiaco, Andreae Tessier Tergestino, quam maximas gratias agere debeo. Sebastianus Brock, linguae Syriacae peritissimus, adnotationes criticas ad duas translationes Syriacas pertinentes diligenter examinavit, correxit, supplevit. Henricus Hugonnard-Roche, qui ipse quoque illius linguae peritia excellit atque eminet, multis harum translationum locis obscuris lucem adferens verbis et litteris quam diligentissime me edocuit. Andreas Tessier, cuius linguae Armeniae antiquae peritia mihi maximo usui fuit, cum in adnotationibus criticis ad translationem Armeniam pertinentibus diligen-

135 Cf. Montanari I 1984: 104–105.
136 *Arist. Lat.* II 1–2: 1–38.
137 Cf. Montanari I 1984: 102, 105–106.

ter perlegendis, emendandis, supplendis tum etiam in nonnullis huius translationis locis explicandis multum me adiuvit. Thorstenius Burkard, linguae Latinae qua est peritia, huius praefationis textum exactissimo iudicio examinavit et multis locis in formam sermoni Latino magis congruentem redegit.

Sunt alii quoque, quibus, quod in hac editione paranda me adiuverunt, meritam gratiam debitamque referre decet, et hi quidem David Baldi Florentinus, Paulus Crivelli Genavensis, Franciscus D'Aiuto Romanus, Christianus Förstel Parisiacus, Pater Iustinus Sinaites, Nicolaus Lennartz Hamburgensis, Elisabetha Lugato Veneta, Carolus Maria Mazzucchi Mediolanensis, Aelius Montanari Florentinus, Arnoldus Rattmann Berolinensis, Theodericus R. Reinsch Berolinensis, Claudia Schiavi Mediolanensis, Stephanus Serventi Mediolanensis, Robertus Thomson Oxoniensis, Paulus Vian Vaticanus, Nigellus Wilson Oxoniensis, ii denique, qui codices manu scriptos, quos in Bibliotheca Universitatis Basileensis, in Bibliotheca Medicea Laurentiana Florentina, in Bibliotheca Ambrosiana Mediolanensi, in Bibliotheca Collegii Novi Oxoniensis, in Bibliotheca Nationali Galliae Parisiaca, in Bibliotheca Apostolica Vaticana, in Bibliotheca Nationali Sancti Marci Veneta inspexi, inspiciendi occasionem mihi benigne dederunt harum bibliothecarum thesauros liberaliter aperientes.

Reliquum est, ut postulem, mihi ut ignoscatur, si in codicibus manu scriptis legendis vel in lectionibus ad textum constituendum eligendis erraverim. „Non errare in his rebus", ut recte ait editor ille Oxoniensis, cuius vestigia in De interpretatione libro edendo persecutus sum, „infallibilibus tantum viris contingit qui, nihil ipsi edentes, de editorum laboribus scribunt; nos saepissime erramus".[138]

Scribebam in vico Hinterzarten prope Friburgum Brisgoviae mense Aprili anni MMXIV

H. W.

138 Minio-Paluello 1965: XLI.

LIBRI ET EDITIONES

Ammonius: vide Busse 1897.

Arist. Lat. II 1–2: vide Minio-Paluello/Verbeke 1965.

Bandt, C. / Rattmann, A., „Die Damaskusreise Bruno Violets 1900/1901 zur Erforschung der Qubbet el-Chazne“, in: *Codices Manuscripti* 76/77 (2011), pp. 1–20.

Baumstark, A., „Aristoteles περὶ ἑρμηνείας p. 23b 16 ff. syrisch“, in: *Zeitschrift für Assyriologie und verwandte Gebiete* 13 (1898), pp. 116–119.

Baumstark, A., *Geschichte der syrischen Literatur mit Ausschluß der christlich-palästinensischen Texte*, Bonn 1922 (editio denuo typis expressa Berlin 1968).

Becker, A., „Zwei Beispiele für Interpolationen im Aristoteles-Text: *Hermeneutik* 13. 22 b 38 – 23 a 26 und *Metaph.* **Θ** 4. 1047 b 14–30“, in: *Hermes* 69 (1934), pp. 444–450.

Bekker, I., *Aristoteles Graece* ex recognitione Immanuelis Bekkeri (*Aristotelis Opera*, edidit Academia Regia Borussica, vol. I–II), Berlin 1831 (editio denuo typis expressa 1960).

Bodéüs, R. (ed.), *Aristote*, [*Catégories*]. Texte établi et traduit par Richard Bodéüs, Paris 2001.

Boethius: vide Meiser I/II 1877/1880.

Bonitz, H., *Index Aristotelicus* (*Aristotelis Opera*, edidit Academia Regia Borussica, vol. V), Berlin 1870 (editio denuo typis expressa 1961).

Brock, S., „Towards a History of Syriac Translation technique“, in: R. Lavenant (ed.), III° Symposium Syriacum 1980 (Orientalia Christiana Analecta 221), Roma 1983, pp. 1–14.

Brock, S., „The Syriac Commentary Tradition“, in: C. Burnett (ed.), *Glosses and Commentaries on Aristotelian Logical Texts. The Syriac, Arabic and Medieval Latin Traditions*, London 1993, pp. 3–18.

Brock, S., „The Commentator Probus: Problems of Date and Identity“, in: J. Lössl / J. W. Watt (eds.), *Interpreting the Bible and Aristotle in Late Antiquity: The Alexandrian Commentary Tradition between Rome and Baghdad*, Farnham (Surrey)/Burlington (Vermont) 2011, pp. 195–206.

Brunschwig, J. (ed.), *Aristote*, *Topiques*. Texte établi et traduit par Jacques Brunschwig. Tome I: livres I–IV, tome II: livres V–VIII, Paris 1967/2007.

Busse, A. (ed.), *Ammonius*, *In Aristotelis De interpretatione commentarius*, edidit Adolfus Busse (*CAG* IV-5), Berlin 1897.

Busse, A., „Ueber die in Ammonius' Kommentar erhaltene Ueberlieferung der aristotelischen Schrift Περὶ ἑρμηνείας", in: *Festschrift Johannes Vahlen*, Berlin 1900, pp. 71–85.

Charlton, W., '*Philoponus*', *On Aristotle's On the Soul 3.9–13*, *with Stephanus*, *On Aristotle's On Interpretation*. Translated by W. Charlton, London 2000.

Conybeare, F. C., *A Collation with the Ancient Armenian Versions of the Greek Text of Aristotle's Categories*, *De Interpretatione*, *De Mundo*, *De Virtutibus et Vitiis*, *and of Porphyry's Introduction*, Oxford 1892.

CPF I 1*: *Corpus dei Papiri Filosofici Greci e Latini. Testi e lessico nei papiri di cultura greca e latina*. Parte I: Autori noti, vol. 1*, Firenze 1989.

Crivelli, P., *Aristotle on Truth*, Cambridge 2004.

Daiber, H., [iudicium de F. E. Peters, *Aristoteles Arabus. The Oriental Translations and Commentaries on the Aristotelian* Corpus, Leiden 1968, in:] *Gnomon* 42 (1970), pp. 538–547.

De Gregorio, G., „Osservazioni ed ipotesi sulla circolazione del testo di Aristotele tra Occidente e Oriente", in: G. Cavallo / G. De Gregorio / M. Maniaci (eds.), *Scritture, libri e testi nelle aree provinciali di Bisanzio*, Spoleto 1991, vol. II, pp. 475–498.

Dod, B. G., „Aristoteles latinus", in: N. Kretzmann / A. Kenny / J. Pinborg (eds.), *The Cambridge History of Later Medieval Philosophy. From the Rediscovery of Aristotle to the Disintegration of Scholasticism* (*1100–1600*), Cambridge 1982, pp. 45–79.

Du Val, G. (ed.), *Aristotelis Opera omnia quae extant, Graecè & Latinè*. Veterum ac recentiorum interpretum, ut Adriani Turnebi, Isaaci Casauboni, Iulij Pacij studio emendatissima [...] Authore Guillelmo Du Val [...]. Paris 1619.

Follieri, E., *Codices graeci Bibliothecae Vaticanae selecti temporum locorumque ordine digesti commentariis et transcriptionibus instructi*, edidit Henrica Follieri. Apud Bibliothecam Vaticanam 1969.

Follieri, E., „Un codice di Areta troppo a buon mercato: il *Vat. Urb. gr.* 35“, in: *Archeologia Classica* 25–26 (1973–1974), pp. 262–279.

Furlani, G., „Aristoteles, *de interpretatione*, 16 a, 6–7, nach einem syrisch erhaltenen Kommentar“, in: *Zeitschrift für Semitistik und verwandte Gebiete* 1 (1922), pp. 34–37.

Furlani, G., „La versione e il commento di Giorgio delle Nazioni all'organo aristotelico“, in: *Studi italiani di filologia classica*, N. S., 3 (1923), pp. 305–333.

Furlani, G. (ed.), *Le Categorie e gli Ermeneutici di Aristotele nella versione siriaca di Giorgio delle Nazioni* (Reale Accademia Nazionale dei Lincei, Cl. Sc. Mor., Stor. e Fil., serie VI, vol. V, fasc. I), Roma 1933.

Gasparrini Leporace, T. / Mioni, E. (eds.), *Cento codici bessarionei.* Catalogo di mostra (Biblioteca Nazionale Marciana, V centenario della fondazione 1468–1968), Venezia 1968.

Gastgeber, Ch., „Die Überlieferung der griechischen Literatur im Mittelalter“, in: Pöhlmann II 2003, pp. 1–46, 183–188.

Gauthier, R.-A. (ed.), *Sancti Thomae de Aquino Opera omnia iussu Leonis XIII P. M. edita*, tomus I* 1: *Expositio libri Peryermenias.* Editio altera retractata cura et studio Fratrum Praedicatorum, Roma/Paris 1989.

Gutas, D., *Greek Thought, Arabic Culture. The Graeco-Arabic Translation Movement in Baghdad and Early ʿAbbāsid Society* (*2nd–4th/8th–10th centuries*), London/New York 1998.

Harlfinger, D. (ed.), *Griechische Kodikologie und Textüberlieferung*, Darmstadt 1980 (pp. 447–483: D. Harlfinger, „Einige Grundzüge der Aristoteles-Überlieferung“ [prima editio 1971]).

Harlfinger, D., „Weitere Beispiele frühester Minuskel“, in: G. Prato (ed.), *I manoscritti greci tra riflessione e dibattito.* Atti del V Colloquio Internazionale di Paleografia Greca (Cremona, 4–10 ottobre 1998), Firenze 2000, tomo I, pp. 153–156, tomo III (Tavole), pp. 73–92.

Hayduck, M. (ed.), *Stephani in librum Aristotelis De interpretatione commentarium*, edidit Michael Hayduck (*CAG* XVIII-3), Berlin 1885.

Hoffmann, J. G. E. (ed.), *De hermeneuticis apud Syros Aristoteleis*, Leipzig 1869, editio secunda immutata 1873.

Hugonnard-Roche, H., *La logique d'Aristote du grec au syriaque. Études sur la transmission des textes de l'*Organon *et leur interprétation philosophique*, Paris 2004.

Irigoin, J., „Pour une étude des centres de copie byzantins", in: *Scriptorium* 12 (1958), pp. 208–227; 13 (1959), pp. 177–209.

Irigoin, J., *Règles et recommandations pour les éditions critiques. Série grecque*, Paris 1972 (editio denuo typis expressa 2002).

Labowsky, L., *Bessarion's Library and the Biblioteca Marciana. Six Early Inventories*, Roma 1979.

Maas, P., „Griechische Paläographie" (1927), editio denuo typis expressa in: Harlfinger 1980, pp. 37–59.

Magee, J., *Boethius on Signification and Mind*, Leiden/New York/København/Köln 1989.

Magee, J., „On the Composition and Sources of Boethius' Second *Peri Hermeneias* Commentary", in: *Vivarium* 48 (2010), pp. 7–54.

Magee, J., „Preliminary Observations on the Textual Tradition of Boethius' First *Peri Hermeneias* Commentary", in: J. L. Fink / H. Hansen / A. M. Mora-Márquez (eds.), *Logic and Language in the Middle Ages. A Volume in Honour of Sten Ebbesen*, Leiden/Boston 2013, pp. 13–25.

Maier, H., „Die Echtheit der Aristotelischen *Hermeneutik*", in: *Archiv für Geschichte der Philosophie* 13 (1900), pp. 23–72 (ut appendix etiam in: H. Maier, *Die Syllogistik des Aristoteles*, Bd. I, berichtigte Neuausgabe mit einem Anhang, Leipzig 1936).

Meiser, C. (ed.), *A. M. S. Boetii commentarii in librum Aristotelis* Περὶ ἑρμηνείας, recensuit Carolus Meiser. Pars prior, versionem continuam et primam editionem continens, Leipzig 1877. Pars posterior, secundam editionem et indices continens, Leipzig 1880.

Minio-Paluello, L. (ed.), *Aristotelis Categoriae et liber de Interpretatione*, recognovit brevique adnotatione critica instruxit L. Minio-Paluello, Oxford 1949, editio secunda 1956.

Minio-Paluello, L., „Praefatio", in: Minio-Paluello/Verbeke 1965, pp. VII–LXIX.

Minio-Paluello, L. / Verbeke, G. (eds.), *Aristoteles Latinus* II 1–2: *De Interpretatione vel Periermenias.* Translatio Boethii, Specimina Translationum Recentiorum, edidit Laurentius Minio-Paluello.

Translatio Guillelmi de Moerbeka, edidit Gerardus Verbeke, revisit L. Minio-Paluello. Bruges/Paris 1965.

Mioni, E., *Aristotelis codices graeci qui in bibliothecis Venetis adservantur*, recognovit, adnotatione critica instruxit Elpidius Mioni. Padova 1958.

Mioni, E., *Bibliothecae Divi Marci Venetiarum codices graeci manuscripti*, recensuit Elpidius Mioni. Vol. I: Thesaurus antiquus, codices 1–299, Roma 1981.

Mondrain, B., „Jean Irigoin et la paléographie grecque“, in: A. Bravo García / I. Pérez Martín (eds., with the assistance of J. Signes Codoñer), *The Legacy of Bernard de Montfaucon: Three Hundred Years of Studies on Greek Handwriting* (Proceedings of the Seventh International Colloquium of Greek Palaeography [Madrid – Salamanca, 15–20 September 2008]), Turnhout 2010, pp. 601–611.

Montanari, E., *La sezione linguistica del Peri hermeneias di Aristotele.* Vol. I: Il testo, vol. II: Il commento, Firenze 1984/1988.

Morani, M., [iudicium de Montanari I 1984, in:] *Aevum* 60 (1986), pp. 135–138.

Moraux, P., *Der Aristotelismus bei den Griechen von Andronikos bis Alexander von Aphrodisias.* Bd. 1: Die Renaissance des Aristotelismus im 1. Jh. v. Chr., Berlin/New York 1973.

Moraux, P., et al., *Aristoteles Graecus. Die griechischen Manuskripte des Aristoteles*, untersucht und beschrieben von P. Moraux, D. Harlfinger, D. Reinsch, J. Wiesner. Erster Band: Alexandrien – London, Berlin/New York 1976.

Pacius, J. (ed.), *Aristotelis* [...] *Organum, hoc est, libri omnes ad Logicam pertinentes, Graecè & Latinè.* Iul. Pacius recensuit [...]. Editio Secunda tot locis emendata & aucta, ut noua editio videri possit. Frankfurt a. M. 1597 (editio denuo typis expressa Hildesheim 1967).

Pasini, C., *Bibliografia dei manoscritti greci dell'Ambrosiana* (*1857–2006*), Milano 2007.

Perria, L., „*Arethaea* II. Impaginazione e scrittura nei codici di Areta“, in: *Rivista di Studi Bizantini e Neoellenici* 27 (1990 [1991]), pp. 55–87.

Peters, F. E., *Aristotle and the Arabs: The Aristotelian Tradition in Islam*, New York/London 1968.

Philoponus: vide Wallies 1905.

Pöhlmann, E. (ed.), *Einführung in die Überlieferungsgeschichte und in die Textkritik der antiken Literatur*, Bd. II: Mittelalter und Neuzeit, Darmstadt 2003 (pp. 137–182, 202–209: E. Pöhlmann, „Textkritik und Texte im 19. und 20. Jh.").

Prato, G., „Il monaco Efrem e la sua scrittura. A proposito di un nuovo codice sottoscritto (Athen. 1)", in: G. Prato, *Studi di paleografia greca*, Spoleto 1994, pp. 13–29.

Reinsch, D. R., „Fragmente einer *Organon*-Handschrift vom Beginn des zehnten Jahrhunderts aus dem Katharinenkloster auf dem Berge Sinai", in: *Philologus* 145 (2001), pp. 57–69.

Schiavi, C., *Ricerche sull'Aristotele Ambrosiano L, 93 sup.* (*gr. 490*). Tesi di Claudia Schiavi, Università Cattolica del Sacro Cuore di Milano, Facoltà di Lettere e Filosofia, anno accademico 1982–1983 [dissertatio academica non vulgata].

Shiel, J., „Boethius' commentaries on Aristotle" (1958), editio retractata in: Sorabji 1990, pp. 349–372.

Sorabji, R. (ed.), *Aristotle Transformed. The ancient commentators and their influence*, London 1990 (pp. 1–30: R. Sorabji, „The ancient commentators on Aristotle").

Soreth, M., „Zum infiniten Prädikat im zehnten Kapitel der Aristotelischen *Hermeneutik*", in: S. M. Stern / A. Hourani / V. Brown (eds.), *Islamic Philosophy and the Classical Tradition. Essays presented by his friends and pupils to Richard Walzer on his seventieth birthday*, Oxford 1972, pp. 389–424; editio denuo typis expressa in: A. Menne / N. Öffenberger (eds.), *Zur modernen Deutung der Aristotelischen Logik*. Bd. III: *Modallogik und Mehrwertigkeit*, Hildesheim/Zürich/New York 1988, pp. 154–190.

Stephanus: vide Hayduck 1885.

Suermann, H., „Die Übersetzungen des Probus und eine Theorie zur Geschichte der syrischen Übersetzung griechischer Texte", in: *Oriens Christianus* 74 (1990), pp. 103–114.

Tarán, L. (ed.), *Anonymous Commentary on Aristotle's De Interpretatione* (*Codex Parisinus Graecus 2064*), Meisenheim am Glan 1978.

Tessier, A., *Il testo di Aristotele e le traduzioni armene*, Padova 1979.

Tessier, A., „Sulla traduzione armena del *Peri hermeneias* di Aristotele“, in: G. Giangrande / H. White (eds.), *Corolla Londiniensis*, vol. 5, Amsterdam 1989, pp. 79–85.

Tessier, A., „Frederick Cornwallis Conybeare e le versioni armene da Aristotele“, in: G. Fiaccadori (ed.), *Autori classici in lingue del Vicino e Medio Oriente*. Atti del VI, VII e VIII Seminario sul tema: „Recupero di testi classici attraverso recezioni in lingue del Vicino e Medio Oriente“ (Milano, 5–6 ottobre 1987; Napoli, 5–6 dicembre 1988; Bologna, 13–14 ottobre 1989), Roma 2001, pp. 133–138.

Waitz, Th. (ed.), *Aristotelis Organon Graece*. Novis codicum auxiliis adiutus recognovit, scholiis ineditis et commentario instruxit Theodorus Waitz. Pars prior: *Categoriae*, *Hermeneutica*, *Analytica priora*, pars posterior: *Analytica posteriora, Topica*, Leipzig 1844/1846 (editio denuo typis expressa Aalen 1965).

Wallies, M. (ed.), *Ioannis Philoponi in Aristotelis Analytica Priora commentaria*, edidit Maximilianus Wallies (*CAG* XIII-2), Berlin 1905.

Weidemann, H., *Aristoteles*, *Peri hermeneias*. Übersetzt und erläutert von Hermann Weidemann (*Aristoteles*, *Werke in deutscher Übersetzung*; begründet von E. Grumach, hrsg. von H. Flashar, Band 1, Teil II), Berlin 1994; editio tertia retractata et emendata 2014.

Westerink, L. G., „The Alexandrian commentators and the introductions to their commentaries“, in: Sorabji 1990, pp. 325–348.

Williams, M. F., *Studies in the Manuscript Tradition of Aristotle's Analytica*, Königstein (Ts.) 1984.

SIGLA ET COMPENDIA

SIGLA CODICVM

A cod. Vaticanus Urbinas gr. 35 (saec. IX exeuntis vel X ineuntis)
B cod. Marcianus gr. 201 (coll. 780) (anni 954)
C cod. Parisinus Coislinianus 330 (saec. XI)
Q fragmentum palimpsesti saec. IX Damascenum (cap. 6, 17 a 35 – cap. 8, 18 a 16)
S codicis Sinaitici gr. **N**(έα) **E**(ὑρήματα) M 138 (saec. IX/X) fragmenta (cap. 1, 16 a 1 – cap. 3, 16 b 21; cap. 9, 18 a 30 – 19 a 14; cap. 11, 20 b 15 – cap. 12, 21 a 34; cap. 13, 22 b 13 – 23 a 26)
V cod. Vaticanus Barberinianus gr. 87 (saec. IX/X) (= **R** apud Montanari et Magee)
d cod. Laurentianus 72, 5 (saec. X medio recentior)
n cod. Ambrosianus L 93 sup. (saec. IX/X) (**n**^{i} = manus recentior [saec. XIV], quae folium 75^{rv} [cap. 13, 22 b 4–32] supplevit)

A^{c}, **B**^{c}, ... **n**^{c} (*rec.*) = corrector codicis **A**, **B**, ... **n** (recentior) vel librarius se ipse corrigens

Siglorum expertes raro citantur cod. Parisinus gr. 1843 (saec. XII), cod. Basileensis F II 21 (saec. XII/XIII), cod. Laurentianus 72, 3 (saec. XIII), cod. Oxoniensis Collegii Novi 225 (saec. XIV), cod. Vaticanus gr. 1693 (saec. XIV/XV), cod. Vaticanus Palatinus gr. 74 (saec. XV).

SIGLA TRANSLATIONVM ANTIQVARVM

Δ translatio Armenia anonyma olim David Invicto adscripta (saec. V)
Λ translatio Latina Boethii (saec. VI ineuntis)
Σ translatio Syriaca anonyma Probo, ut videtur, adscribenda (saec. VI medio recentior)
Γ translatio Syriaca Georgii Arabum episcopi (saec. VII/VIII)

(Δ) translationis Δ non omnes codices
(Λ) translationis Λ non omnes tres redactiones (textus continuus et utriusque commentarii lemmata) vel non omnes earum codices

SIGLA COMMENTARIORVM ANTIQVORVM

α Ammonii commentarius (saec. V/VI)
π Probi commentarii (saec. VI medio recentioris) sectio prima
ς Stephani commentarius (saec. VII medio antiquior)
τ commentarius anonymus a Leonardo Tarán editus (saec. VI/VII, initio mutilus)

c{le.}, *c*{cit./citt.}, *c*{expl.} = lemma, citatio, quae dicitur / citationes, quae dicuntur, explicatio in commentario *c*
(*c*), *c*{(le.)}, *c*{(cit./citt.)}, *c*{(expl.)} = commentarii *c* (α vel π) non omnes codices (sed α{(le.)} = commentarii α non omnes codices, qui, qua de parte lemmatis agitur, eam non omiserunt)

COMPENDIA

a.c.	ante correctionem
add.	addidit, -erunt
ad loc.	ad locum
adn.	adnotationem
al./alt.	alia/alterum
app. crit.	apparatum criticum
Arist. Lat.	Aristoteles Latinus
CAG	Commentaria in Aristotelem Graeca
cap.	caput
cf.	confer
cod.	codex, -ice
corr.	correxit, -erunt
CPF	Corpus dei Papiri Filosofici
del./eras./exp.	delevit/erasit/expunxit, -erunt

gr.	graecus, -i, -o
in marg.	in margine
in ras.	in rasura
m.	manus, -u
om.	omisit, -erunt
p./pp.	paginam/paginas
p.c. (*prima m.* / *al. m.*)	post correctionem (prima manu / alia manu factam)
pos.	posuit, -erunt
pr.	prius
rescr.	rescripsit, -erunt
saec.	saeculi, -o
scr.	scripsit, -erunt
secl.	seclusit
spat. parc.	spatio parcens
supra lin.	supra lineam
tert.	tertium
vid.	[...], ut videtur

[ΠΕΡΙ ΕΡΜΗΝΕΙΑΣ]

1 Πρῶτον δεῖ θέσθαι τί ὄνομα καὶ τί ῥῆμα, ἔπειτα τί | ἐστιν ἀπόφασις καὶ κατάφασις καὶ ἀπόφανσις καὶ λόγος. | **16 a**

Ἔστι μὲν οὖν τὰ ἐν τῇ φωνῇ τῶν ἐν τῇ ψυχῇ παθη|μάτων σύμβολα καὶ τὰ γραφόμενα τῶν ἐν τῇ φωνῇ. ‖ καὶ ὥσπερ οὐδὲ γράμματα πᾶσι τὰ αὐτά, οὐδὲ φωναὶ αἱ | αὐταί· ὧν μέντοι ταῦτα σημεῖα πρώτων, ταὐτὰ πᾶσι πα|θήματα τῆς ψυχῆς, καὶ ὧν ταῦτα

ABCSVdn ΔΛΣΓ απς, τ *inscriptio*

Inscriptionem (*non ab Aristotele ortam*) Ἀριστοτέλους Περὶ ἑρμηνείας *sic habent* **ABCSVdn** (Ἀρ. *om.* **d**), *verbosius redditam atque additamentis auctam habent* ΔΛΣΓ (Ἀρ. *om.* (Λ)), *in suis inscriptionibus inclusam habent* απςτ (Ἀρ. *om.* (α), *commentarii* τ *inscriptionem add. manus recentior* [*cf. Tarán, pp. xi–xii*]) ‖ **16 a 2** ἀπόφασις καὶ κατάφασις **ABCSVd**, **n** *p.c.* (*al. m.*), ΔΛΓ α{le., cit., expl.} ς{le. 1, le. 2, cit., expl.} : κατάφ. καὶ ἀπόφ. **n** *a.c.*, Σ : καὶ τί κατάφ. καὶ τί ἀπόφ. π{le. (ἔπειτα τί ἐστιν [*16 a 1–2*] *om.*)} (*cf. Hugonnard-Roche, p. 63*) ‖ **3** μὲν *om.* ς ‖ **5** *ante alt.* οὐδὲ *add.* οὕτως **CSVn** (*exp.* **n**[c]), ΛΣ α{le., cit.} ‖ **6** ταῦτα σημεῖα **ABSVdn** (Δ)Λ α{(le.), cit.} ς{le.} : σημεῖα ταῦτα **C** Σ π{le.} : τούτων σημεῖα (Δ)Γ | πρώτων **S** *a.c.* (*pace Reinsch; cf. p. 64*), **V** *a.c.* (*cf. Montanari I, p. 126; Magee 1989, p. 27, adn. 69*), **n** *a.c.* (*pace Montanari* [*cf. I, p. 127*] *et Magee* [*cf. 1989, pp. 24–25*]), ΔΛΓ, α{(expl.)} ς{expl.} (*cf. Montanari I, pp. 126–127, 130–131*), *lectio varia a Georgio Arabum episcopo e commentario quodam Graeco adlata, fortasse Olympiodoro nota* (*cf. Furlani 1922, pp. 35–37; 1923, p. 327*) : πρώτως **ABC**, **SV** *p.c.*[2] (*corr. ex* πρῶτον *antea ex* πρώτων *correcto* **S**[c] *rec.*, **V**[c] *rec.*), **n** *p.c.*[1] *et p.c.*[3] (*corr. ex* πρώτων **n**[c] [ων *exp. et* ως *supra lin. scr. prima m.*], *corr. ex* πρῶτον *antea ex* πρώτως *correcto* **n**[c] *rec.*[2] [ῶ *corr. in* ώ, ον *corr. in* ως]), α{(le.), (cit.), (expl.)} ς{cit.} : πρῶτον **d**, **SV** *p.c.*[1], **n** *p.c.*[2] (*corr. ex* πρώτων **S**[c]**V**[c], *corr. ex* πρώτως *antea ex* πρώτων *correcto* **n**[c] *rec.*[1] [ώ *corr. in* ῶ, ω *corr. in* ο, ως *supra* ων *scriptum eras.*]), α{(le.), (cit.)} ς{le. (*cf. CAG XVIII-3, p. 5, app. crit. ad 20*)} : πρώτως *vel* πρῶτον Σ π{le., cit., expl.}, *lectio varia a Georgio adlata, fortasse Olympiodoro nota* | ταὐτὰ (τὰ αὐτὰ **Cn** ς) **ABCSVd**, **n** *a.c. et p.c.*[2] (*pace Montanari* [*cf. I, p. 132*] *et Magee* [*cf. 1989, p. 9, adn. 2, et p. 11*] τὰ αὐτὰ *corr. in* ταῦτα **n**[c] *vid.*, τὰ αὐτὰ *rescr.* **n**[c] *rec.*), ΔΛΣ α{le., cit., expl.} π{le., expl.} ς{le.} : ταῦτα **n**[c] *vid.*, Γ, *Herminus teste Boethio* (*cf. Meiser II, p. 39, 25 – p. 40, 9*) ‖ **7** ταῦτα **BCSVdn**, **A** *p.c.* (*prima m.*), Δ(Λ)ΣΓ α{le., cit., (expl.)} πς{le.} : ταὐτὰ **A** *a.c.*, (Λ), *Alexander teste Boethio* (*cf. Meiser II, p. 37, 30 – p. 38, 3*)? (*cf. Montanari I, pp. 134–135; Magee 1989, pp. 9–10, 12–14*)

ὁμοιώματα, πράγματα | ἤδη ταὐτά. περὶ μὲν οὖν τούτων εἴρηται ἐν τοῖς περὶ ψυ|χῆς· ἄλλης γὰρ πραγματείας.

Ἔστι δέ, ὥσπερ ἐν τῇ ψυχῇ ‖ ὁτὲ μὲν νόημα ἄνευ τοῦ ἀληθεύειν ἢ ψεύδεσθαι, ὁτὲ δὲ ἤδη | ᾧ ἀνάγκη τούτων ὑπάρχειν θάτερον, οὕτω καὶ ἐν τῇ φωνῇ· | περὶ γὰρ σύνθεσιν καὶ διαίρεσίν ἐστι τὸ ψεῦδός τε καὶ τὸ | ἀληθές. τὰ μὲν οὖν ὀνόματα αὐτὰ καὶ τὰ ῥήματα ἔοικε | τῷ ἄνευ συνθέσεως καὶ διαιρέσεως νοήματι, οἷον τὸ ἄνθρω‖πος ἢ τὸ λευκόν, ὅταν μὴ προστεθῇ τι· οὔτε γὰρ ψεῦδος | οὔτε ἀληθές πω, σημεῖον δ' ἐστὶ τοῦδε. καὶ γὰρ ὁ τραγέλα|φος σημαίνει μέν τι, οὔπω δὲ ἀληθὲς ἢ ψεῦδος, ἐὰν μὴ | τὸ εἶναι ἢ μὴ εἶναι προστεθῇ ἢ ἁπλῶς ἢ κατὰ χρόνον. |

ABCSVdn ΔΛΣΓ απς

8 ταὐτά (τὰ αὐτά **SVn** [ὰ *exp.* **n**^{c}], ς) **ACSVdn**, **B** *a.c.* (τἀυτά [*sic*], *pace Minio-Paluello* [*cf. app. crit. ad loc.*], *Montanari* [*cf. I, p. 132*], *Magee* [*cf. 1989, p. 9, adn. 2, et p. 11*] *non* ταῦτα) *et p.c.* (ταυτά [*spiritum lenem vel coronidem eras.* **B**^{c}]), (Δ)ΛΣΓ α{le., cit., expl.} π{le., expl.} ς{le.} : ταῦτα (Δ) (*cf. Tessier 1989, pp. 80–81*), *Herminus testibus Ammonio* (*cf. CAG IV-5, p. 24, 17–18*) *et Boethio* (*cf. Meiser II, p. 39, 25 – p. 40, 9*) ‖ **8–9** περὶ μὲν … πραγματείας *post* ἀληθές (*13*) *ponendum esse censuit Maier* (*adprobavit Moraux; cf. 1973, p. 119*) ‖ **9** *post* πραγματείας *add.* τοῦτο **d**, *add.* ταῦτα **Σ** : *ante* πραγματείας *add.* ταῦτα **n** (*exp.* **n**^{c}, *rescr.* **n**^{c} *rec.* [*cf. Magee 1989, p. 8, adn. 1*]) ‖ **10–11** ἤδη ᾧ **ABCVdn ΣΓ** α{le.}, *Didymus Caecus* (*PTura III 236, 22* [*CPF I 1*, p. 297*]) : ᾧ ἤδη **S**, **Λ** *vid.* (cum iam [*Arist. Lat. II 1–2, p. 5, 13; cf. p. XLI*]; *ex* cui iam [*Meiser I, p. 41, 18; II, p. 43, 28*] *corruptum esse videtur*) : ἤδη οἷς (Δ) : οἷς (Δ) ‖ **11** τούτων ὑπάρχειν **ABCVdn** α{le.} : ὑπάρχειν τούτων **S** ‖ **12–13** τὸ ψεῦδός τε καὶ τὸ ἀληθές **ABCVdn** (Λ)ΣΓ α{(le.)} ς{le.} (τε *om.* **A** (α), (Λ)ΣΓ?, *alt.* τὸ *om.* **n** [*add.* **n**^{c}], (Λ)ΣΓ?) : τό τε ἀληθὲς καὶ τὸ ψεῦδος **S** Δ(Λ) α{(le.), cit.} (τε *om.* α{cit.}, Δ(Λ)? [*quod ad* Δ *attinet, cf. Tessier 1989, p. 81*]) ‖ **13** αὐτὰ *om.* **n**, ΣΓ *vid.* ‖ **14** καὶ **ABCVd ΔΣ** α{(le.)} : ἢ **Sn** **ΛΓ** α{(le.)} ‖ **15** τὸ *om.* **n** (*add.* **n**^{c}), ΔΛΣ? (τὸ *nec versu 14 nec versu 15 expresserunt* [*quod ad* Δ *attinet, cf. Tessier 1989, pp. 81–82; 2001, p. 137*]), **Γ** ‖ **15–16** ψεῦδος … ἀληθές **ABCSVdn Δ** α{le.} : ἀληθὲς … ψεῦδος **ΛΣΓ** ‖ **18** *ante* μὴ εἶναι *add.* τὸ **S**, **V** (*pace Montanari; cf. I, p. 151*), **n**^{c} (*prima m. supra lin.*), **ΔΓ** α{cit. (*CAG IV-5, p. 70, 16*)} | *alt.* ἢ (*ante* ἁπλῶς) *om.* **Γ** α{citt. 1, 2}

2 Ὄνομα μὲν οὖν ἐστι φωνὴ σημαντικὴ κατὰ συνθήκην ‖ ἄνευ χρόνου, ἧς μηδὲν μέρος ἐστὶ σημαντικὸν κεχωρισμένον· | ἐν γὰρ τῷ Κάλλιππος τὸ ιππος οὐδὲν αὐτὸ καθ’ ἑαυτὸ | σημαίνει, ὥσπερ ἐν τῷ λόγῳ τῷ καλὸς ἵππος. οὐ μὴν οὐδ’ | ὥσπερ ἐν τοῖς ἁπλοῖς ὀνόμασιν, οὕτως ἔχει καὶ ἐν τοῖς | πεπλεγμένοις· ἐν ἐκείνοις μὲν γὰρ οὐδαμῶς τὸ μέρος ση‖μαντικόν, ἐν δὲ τούτοις βούλεται μέν, ἀλλ’ οὐδενὸς κεχωρι|σμένον, οἷον ἐν τῷ ἐπακτροκέλης τὸ κέλης. |

Τὸ δὲ κατὰ συνθήκην, ὅτι φύσει τῶν ὀνομάτων οὐδέν | ἐστιν, ἀλλ’ ὅταν γένηται σύμβολον· ἐπεὶ δηλοῦσί γέ τι καὶ | οἱ ἀγράμματοι ψόφοι, οἷον θηρίων, ὧν οὐδέν ἐστιν ὄνομα. ‖

Τὸ δ’ οὐκ ἄνθρωπος οὐκ ὄνομα. οὐ μὴν οὐδὲ κεῖται ὄνομα | ὅ τι δεῖ καλεῖν αὐτό — οὔτε γὰρ λόγος οὔτε ἀπόφασίς ἐστιν —, | ἀλλ’ ἔστω ὄνομα ἀόριστον. |

Τὸ δὲ Φίλωνος ἢ Φίλωνι καὶ ὅσα ‖ τοιαῦτα οὐκ ὀνόματα, ἀλλὰ **16 b** πτώσεις ὀνόματος. λόγος δέ | ἐστιν αὐτοῦ τὰ μὲν ἄλλα κατὰ τὰ αὐτά, ὅτι δὲ μετὰ τοῦ | ἔστιν ἢ ἦν ἢ ἔσται οὐκ ἀληθεύει ἢ

ABCSVdn ΔΛΣΓ απς, τ *a versibus 16 a 30–32*

19 μὲν *om.* **Σ** π{le., cit.} ς{cit. (*habet* le. 1 *et* le. 2)} | οὖν *om.* **Δ** α{(le.)} ς{cit. (*habet* le. 1 *et* le. 2)} ‖ **20** ἧς μηδὲν μέρος ἐστὶ σημαντικὸν κεχωρισμένον **ABCVdn ΔΛΣΓ** α{citt. 1, 2 (ἐστι *om.* cit. 1, (cit. 2); *cf. CAG IV-5, p. 33, app. crit. ad 13*)} π{le., cit. 2} ς{le., cit. 1} (μηδὲν *post* μέρος *pos.* **Σ** π), *Olympiodorus* (*cf. Tarán, p. xxvii, 1–2*) : ἧς μηδὲν μέρος σημαντικόν ἐστι κεχ. **S** α{le.} : ἧς τῶν μερῶν οὐδέν ἐστι σημαντικὸν κεχ. ς{cit. 2}: ἧς μηδὲν τῶν μερῶν κεχ. σημαίνει τι π{cit. 1} : ἧς τῶν μερῶν τι κεχ. οὐδὲν σημαίνει ς{cit. 3} ‖ **21** αὐτὸ καθ’ ἑαυτὸ **ABCSVd**, **ΣΓ**?, α{(le.)} : καθ’ αὑτὸ **n Δ**, **Λ** *vid.*, α{(le.)} ‖ **23** *alt.* ἐν *om.* **S** (*add. al. m.*) ‖ **24** οὐδαμῶς τὸ μέρος **n ΔΛΣΓ** α{le.} : τὸ μ. οὐδαμῶς **ABd** : τὸ μ. οὐδαμῶς ἐστι **CV** : οὐδ’ ὅλως τὸ μ. ἐστὶ **S** ‖ **26** *post* κέλης *add.* οὐδὲν σημαίνει καθ’ ἑαυτό **A**, **S^{c}** (*al. m. supra lin.*) ‖ **28** τι (*an* γέ τι?) *om.* **Δ** (*cf. Tessier 1989, p. 82*), **ΛΣ**, **Γ** (γε *habere videtur*), π ‖ **30** *post* κεῖται *add.* γε **CS** α{le.} ‖ **31** οὔτε … οὔτε **ABCVd** α{le., expl.} : οὐδὲ … οὐδὲ **Sn** ς{le., expl.} : οὔτε … οὐδὲ *coniecit Montanari* (*cf. I, pp. 167–169*) ‖ **32** *post* ἀόριστον *add.* ὅτι ὁμοίως ἐφ’ ὁτουοῦν ὑπάρχει καὶ ὄντος καὶ μὴ ὄντος (= *16 b 15*) **CS** α{le., expl.} ‖ **33** *post* ὅσα *add.* ἄλλα **C Δ** ς{le. 2} ‖ **16 b 1** πτώσεις **BCSVdn**, **A** *p.c.* (*prima m.*), (**Δ**) (*cf. Montanari I, p. 65 et pp. 170–171; Tessier 1989, pp. 82–84*), **Λ** *vid.*, **Σ** α{le.} ς{le. 1, le. 2} τ{le., expl.} : πτῶσις **A** *a.c.*, (**Δ**)**Γ** | ὀνόματος **ABCVdn** (**Δ**)**ΛΣ** α{le.} ς{le. 1, le. 2} τ{le., expl.} : ὀνομάτων **S** (**Δ**)**Γ** ‖ **2** *alt.* τὰ *om.* **S**

ψεύδεται, τὸ δὲ ὄνομα | ἀεί, οἷον Φίλωνός ἐστιν ἢ οὐκ ἔστιν· οὐδὲν γάρ πω οὔτε ἀλη‖θεύει οὔτε ψεύδεται. |

Ῥῆμα δέ ἐστι τὸ προσσημαῖνον χρόνον, οὗ μέρος οὐδὲν | σημαίνει 3
χωρίς· καὶ ἔστιν ἀεὶ τῶν καθ’ ἑτέρου λεγομένων | σημεῖον. λέγω δὲ ὅτι προσσημαίνει χρόνον, οἷον ὑγίεια μὲν | ὄνομα, τὸ δὲ ὑγιαίνει ῥῆμα· προσσημαίνει γὰρ τὸ νῦν ὑπάρ‖χειν. καὶ ἀεὶ τῶν καθ’ ἑτέρου λεγομένων σημεῖόν ἐστιν, οἷον | τῶν καθ’ ὑποκειμένου [ἢ ἐν ὑποκειμένῳ]. |

Τὸ δὲ οὐχ ὑγιαίνει καὶ τὸ οὐ κάμνει οὐ ῥῆμα λέγω· | προσσημαίνει μὲν γὰρ χρόνον καὶ ἀεὶ κατά τινος ὑπάρχει, | τῇ δὲ διαφορᾷ ὄνομα οὐ κεῖται· ἀλλ’ ἔστω ἀόριστον ῥῆμα, ‖ ὅτι ὁμοίως ἐφ’ ὁτουοῦν ὑπάρχει καὶ ὄντος καὶ μὴ ὄντος. |

Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ὑγίανεν ἢ τὸ ὑγιανεῖ οὐ ῥῆμα, ἀλλὰ | πτῶσις ῥήματος· διαφέρει δὲ τοῦ ῥήματος, ὅτι τὸ μὲν τὸν | παρόντα προσσημαίνει χρόνον, τὰ δὲ τὸν πέριξ. |

Αὐτὰ μὲν οὖν καθ’ ἑαυτὰ λεγόμενα τὰ ῥήματα ὀνό‖ματά ἐστι καὶ σημαίνει τι — ἵστησι γὰρ ὁ λέγων τὴν διά|νοιαν, καὶ ὁ ἀκού-

ABCSVdn ΔΛΣΓ απςτ

4 *pr.* ἐστιν *bis scr.* **A** (*alt. exp.* **A**^{c}) ‖ **6** δέ *om.* **Δ** (*cf. Tessier 1979, p. 20*) ‖ **7** καὶ ἔστιν ἀεὶ **ABCSVd ΔΛΣ** α{le., citt. 1–3} π{le., cit., expl.} ς{le. 1, le. 2, cit.} τ{le.} : ἔστι δὲ **n Γ** ‖ **10** καὶ ἀεὶ … σημεῖόν ἐστιν **ABSVdn ΔΛΣΓ** α{le., cit.} ςτ{le.} : καὶ ἔστιν ἀεὶ … σημεῖον **C** | τῶν καθ’ ἑτέρου λεγομένων **ABCSVdn ΔΛΣ** α{le., cit. 1} ς{cit., *lectio varia a Stephano probata* (*cf. CAG XVIII-3, p. 14, 29–32*)} τ{le.} : τῶν ὑπαρχόντων **Γ** α{cit. 2, *lectio varia e Porphyrio adlata, ab Ammonio non probata* (*cf. CAG IV-5, p. 50, 8–14*)} ς{le., *lectio varia a Stephano non probata* (*cf. CAG XVIII-3, p. 14, 29–32*)} ‖ **11** ἢ ἐν ὑποκειμένῳ **ABCSVdn ΔΛΣΓ** (*post* ὑποκειμένῳ *add.* ὄντων **CSV**, *add.* λεγομένων **Δ**), α{le., cit. 1} π{cit.} τ{expl.} : *om.* α{cit. 2, *lectio varia e Porphyrio adlata, ab Ammonio non probata* (*cf. CAG IV-5, p. 50, 8–14*)} : *recte secl. Minio-Paluello* ‖ **14** τῇ δὲ διαφορᾷ **ABCSVd** α{(le.), (cit.)} : τῇ διαφορᾷ δὲ **n** α{(le.), (cit.)} ‖ **15** καὶ ὄντος *bis scr.* **A** (*alt. exp.* **A**^{c}) ‖ **16** τὸ ὑγίανεν ἢ τὸ ὑγιανεῖ **ABVdn ΔΓ** α{(le.)} : τὸ -νεῖ καὶ τὸ -ίανεν **C** : τὸ -νεῖ ἢ -ίανεν **S** : τὸ -ίανεν καὶ τὸ -νεῖ **Σ** α{(le.)} π{le.} τ{le., expl.} : ἢ τὸ -νεῖ ἢ τὸ -ίανεν **Λ** (vel ‘curret’ vel ‘currebat’) ‖ **17** πτῶσις **BCSn**, **A** *a.c.*, **ΔΛΣΓ** α{(le.)} π{le.} : πτώσεις **Vd**, **A** *p.c.* (*prima m.*), α{(le.)} ‖ **20–21** τὴν διάνοιαν *ante* ὁ λέγων *pos.* **C**

σας ἠρέμησεν —, ἀλλ' εἰ ἔστιν ἢ μή, οὔπω | σημαίνει. οὐ γὰρ το⟨ῦ⟩ εἶναι σημεῖόν ἐστι τοῦ | πράγματος ἢ μὴ εἶναι, οὐδ' ἂν τὸ ὂν εἴπῃς αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ψιλόν· | αὐτὸ μὲν γὰρ οὐδέν ἐστιν, προσσημαίνει δὲ σύνθεσίν τινα, ἣν ‖ ἄνευ τῶν συγκειμένων οὐκ ἔστι νοῆσαι. |

4 Λόγος δέ ἐστι φωνὴ σημαντική, ἧς τῶν | μερῶν τι σημαντικόν ἐστι κεχωρισμένον, ὡς φάσις, ἀλλ' | οὐχ ὡς κατάφασις. λέγω δέ, οἷον ἄνθρωπος ση|μαίνει τι, ἀλλ' οὐχ ὅτι ἔστιν ἢ οὐκ ἔστιν· ἀλλ'

ABCVdn, **S** *usque ad versum 16 b 21* (ἠρέμησεν), ΔΛΣΓ απςτ

22 οὐ **Δ** (*pace Conybeare* [*cf. p. 30*] *et Montanari* [*cf. I, p. 182*]; *cf. Tessier 1989, p. 84*), **Λ** *vid.* (*pace Montanari* [*cf. II, p. 18, app. crit. ad loc.; pp. 256–257*]; *Boethius, qui ad* οὐδέ *reddendum semper fere voce* nec, *raro voce* neque *usus est* [*cf. Arist. Lat. II 1–2, p. 119 a*], οὐδὲ γὰρ *bis* [*16 b 31, 20 b 25*] *sola voce* nec *et* οὐ γὰρ *semel quidem* [*20 a 7*] *voce* non enim, *sed bis* [*17 a 14, 18 a 25*] *voce* neque enim *reddidit, qua voce hoc quoque loco usus est*), **ΣΓ** *vid.*, α{citt. 3, 5, (cit. 4), *lectio varia Porphyrio adscripta*} τ{le.} : οὐδὲ **ABCVdn** α{le., citt. 1, 2, (cit. 4)}, π{le.} *vid.*, τ{expl.} | γὰρ *om.* **C** | τοῦ εἶναι *conieci; legisse videntur Porphyrius* (*teste Ammonio; cf. CAG IV-5, p. 56, 14–32*) *et Boethius* (*cf. Meiser I, p. 64, 22 – p. 65, 8; II, p. 76, 18 – p. 77, 1*), *fortasse legit Georgius* (*cf. Hugonnard-Roche, p. 68*) : τὸ εἶναι **ABCVdn ΔΣ** α{le., citt. 1–5 (*in citationibus 3–5, quibus Porphyrii lectio profertur,* τοῦ εἶναι *scribendum esse recte coniecit Busse* [*pace Magee; cf. 2010, p. 22, adn. 80*]; *cf. CAG IV-5, p. 56, app. crit. ad 17, 22, 29*)} πτ{le.} ‖ **22–23** εἶναι σημεῖόν ἐστι τοῦ πράγματος ἢ μὴ εἶναι **Λ** α{(le.), (cit. 1), citt. 2–5} : εἶναι ἢ μὴ εἶναι σημ. ἐστι τοῦ πρ. **ABCVdn ΔΣ** α{(le.), (cit. 1)} πτ{le.} : σημ. ἐστι τοῦ πρ. τὸ εἶναι (*an* τοῦ εἶναι?) καὶ μὴ εἶναι *legisse videtur* **Γ** (*cf. Hugonnard-Roche, p. 68*) ‖ **23** αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ (αὑτὸ **V**) **ABCVd Σ** α{(le.)} π{le., cit. 2} : αὐτὸ **Δ** (*pace Conybeare* [*cf. p. 30*] *et Montanari* [*cf. I, pp. 188–189*]; *cf. Tessier 1989, pp. 84–85*), **Λ** (*pace Minio-Paluello*), α{(le.), cit.} τ{le.} : καθ' αὑτὸ **n** : *om.* **Γ** π{cit. 1, expl.} (*pace Montanari; cf. I, p. 189*) ‖ **25** οὐκ **ABCVdn ΔΛΣΓ** α{le., citt. 1, 2} π{le.} : οὐδὲν ς{le.} ‖ **26** δέ *om.* **Δ** (*cf. Tessier 1979, p. 20*), **Σ** α{(le.)} π{le. 1 (*habet* le. 2)} ς{le. 1, cit. (*habet* le. 2)} | *post* σημαντική *add.* κατὰ συνθήκην **A** ς{citt. 1, 2}, *Olympiodorus* (*cf. Tarán, p. xxix, 8*) : *om.* **BCVdn ΔΛΣΓ** α{le., expl.} π{le. 1 (*pace Montanari; cf. I, p. 191 et p. 193*), le. 2, expl.} ς{le. 1, le. 2} τ{le., expl.} ‖ **28** *post* κατάφασις *add.* ἢ ἀπόφασις **A** ‖ **29** τι **ABdn Γ** α{le., cit. 1, (cit. 2), (expl.)} ς{le.} : μέν τι **CV Σ** π{le.} : *quid legerint* **ΔΛ**, *non liquet* (*quod ad* **Δ** *attinet, cf. Tessier 1989, pp. 79–80*)

ἔσται κα‖τάφασις ἢ ἀπόφασις, ἐάν τι προστεθῇ. ἀλλ’ οὐχὶ τοῦ ἀν|θρώπου συλλαβὴ μία· οὐδὲ γὰρ ἐν τῷ μῦς τὸ ὗς σημαντικόν, | ἀλλὰ φωνή ἐστι νῦν μόνον. [ἐν δὲ τοῖς διπλοῖς σημαίνει μέν, | ἀλλ’ οὐ καθ’ αὑτό, ὡς προείρηται.] ‖

17 a Ἔστι δὲ λόγος ἅπας μὲν σημαντικός, οὐχ ὡς ὄργανον | δέ, ἀλλ’ ὥσπερ εἴρηται, κατὰ συνθήκην. ἀποφαντικὸς δὲ | οὐ πᾶς, ἀλλ’ ἐν ᾧ τὸ ἀληθεύειν ἢ ψεύδεσθαι ὑπάρχει. οὐκ | ἐν ἅπασι δὲ ὑπάρχει, οἷον ἡ εὐχὴ λόγος μέν, ἀλλ’ οὔτε ‖ ἀληθὴς οὔτε ψευδής. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι ἀφείσθωσαν· ῥητορι|κῆς γὰρ ἢ ποιητικῆς οἰκειοτέρα ἡ σκέψις· ὁ δὲ ἀποφαν|τικὸς τῆς νῦν θεωρίας. |

Ἔστι δὲ εἷς πρῶτος λόγος ἀποφαντικὸς κατάφασις, | εἶτα ἀπό- **5**
φασις· οἱ δὲ ἄλλοι πάντες συνδέσμῳ εἷς.

Ἀνάγκη ‖ δὲ πάντα λόγον ἀποφαντικὸν ἐκ ῥήματος εἶναι ἢ πτώσεως | ῥήματος· καὶ γὰρ ὁ τοῦ ἀνθρώπου λόγος, ἐὰν μὴ τὸ ἔστιν ἢ | ἦν ἢ ἔσται ἤ τι τοιοῦτο προστεθῇ, οὔπω λόγος ἀποφαντικός. | διότι δὲ ἕν τί ἐστιν ἀλλ’ οὐ πολλὰ τὸ ζῷον πεζὸν δίπουν | — οὐ γὰρ δὴ τῷ σύνεγγυς εἰρῆσθαι εἷς ἔσται —, ἔστι δὲ ἄλλης ‖ τοῦτο πραγματείας εἰπεῖν.

Ἔστι δὲ εἷς λόγος ἀποφαντικὸς ἢ | ὁ ἓν δηλῶν ἢ ὁ συνδέσμῳ εἷς, πολλοὶ δὲ οἱ πολλὰ καὶ | μὴ ἓν ἢ οἱ ἀσύνδετοι.

ABCVdn ΔΛΣΓ απστ

30 ἢ **ABVdn**, **C** *p.c.*, Δ(Λ)Γ α{le., cit.} π{(le.) (*cf. Hoffmann, p. 8*)} : καὶ **C** *a.c. vid.*, (Λ)Σ π{(le.)} | οὐχὶ **BCV**, **A** *a.c.*, α{(le.) (*cf. Montanari I, pp. 194–195*), (citt. 1, 2)} : οὐχ ἡ **dn**, **A** *p.c.* (*prima m. vid.*), α{(le.), (citt. 1, 2)} ‖ **32–33** ἐν δὲ τοῖς … ὡς προείρηται *recte secl. Montanari (cf. I, pp. 197–200; II, p. 123 et pp. 304–305)* ‖ **33** ὡς προείρηται **ABVdn Δ** : ὥσπερ εἴρηται **C ΛΣΓ** α{le.} ‖ **17 a 1** *ante* λόγος *add.* ὁ **d** ‖ **2** ὥσπερ εἴρηται **BCVdn ΔΛΣΓ** απ{le.} : ὡς προείρηται **A** ‖ **3–4** οὐκ … *alt.* ὑπάρχει *om.* **d** *vid.* (*pace Montanari* [*cf. I, p. 200*]; *in ras. add. al. m., quae pr.* ὑπάρ]χει … λόγος μέν *eras. et spat. parc. rescr.*) ‖ **5** οὔτε (*ante* ψευδής) **ABCdn ΔΛΣΓ** α{le.} : ἢ **V** ‖ **9** πάντες *om.* **n ΛΓ** ‖ **11** ῥήματος *om.* Δ(Λ)Γ | *post* ἔστιν *add.* ἢ τὸ οὐκ ἔστιν **Σ** α{cit.} ‖ **12** ἦν ἢ ἔσται **ABCVd** α{le., cit.} : ἔσται ἢ ἦν **n ΛΣΓ** ς{le.} : ἔσται **Δ** ‖ **13** δὲ **Bd** *vid.* (*eras.* **B**[c]**d**[c]), **C**, **Vn** *a.c.*, Δ?, (Λ)Σ α{(le.)} πςτ{le.} : δὴ **A**, **Vn** *p.c.* (*al. m.*), α{(le.)} : *om.* (Λ)Γ ‖ **14–15** ἄλλης τοῦτο πραγματείας **n** Δ(Λ) α{(le.)} ς{le. *a.c.*} : ἄλλης πρ. τοῦτο **ABCVd** ς{le. *p.c.*} τ{le.} : τοῦτο ἄλλης πρ. (Λ)Σ *vid.*, α{(le.)}, π{le.} *vid. :* ἄλλης δὲ πρ. ἐστὶν εἰπεῖν τοῦτο *legisse videtur* **Γ** ‖ **15** ἢ *om.* **ΛΓ** ‖ **17** οἱ *om.* **C**

Τὸ μὲν οὖν ὄνομα καὶ τὸ ῥῆμα φάσις | ἔστω μόνον, ἐπεὶ οὐκ ἔστιν εἰπεῖν οὕτω δηλοῦντά τι τῇ φωνῇ | ὥστε ἀποφαίνεσθαι, ἢ ἐρωτῶντός τινος ἢ μή, ἀλλ᾽ αὐτὸν ‖ προαιρούμενον.

Τούτων δὲ ἡ μὲν ἁπλῆ ἐστιν ἀπόφανσις, οἷον | τὶ κατὰ τινὸς ἢ τὶ ἀπὸ τινός, ἡ δὲ ἐκ τούτων συγκειμένη, | οἷον λόγος τις ἤδη σύνθετος. ἔστι δὲ ἡ μὲν ἁπλῆ ἀπόφανσις | φωνὴ σημαντικὴ περὶ τοῦ εἰ ὑπάρχει τι ἢ μὴ ὑπάρχει, ὡς | οἱ χρόνοι διῄρηνται. ‖

6 Κατάφασις δέ ἐστιν ἀπόφανσις τινὸς κατὰ τινός, ἀπό|φασις δέ ἐστιν ἀπόφανσις τινὸς ἀπὸ τινός. ἐπεὶ δὲ ἔστι καὶ | τὸ ὑπάρχον ἀποφαίνεσθαι ὡς μὴ ὑπάρχον καὶ τὸ μὴ | ὑπάρχον ὡς ὑπάρχον καὶ τὸ ὑπάρχον ὡς ὑπάρχον καὶ | τὸ μὴ ὑπάρχον ὡς μὴ ὑπάρχον, καὶ περὶ τοὺς ἐκτὸς δὲ ‖ τοῦ νῦν χρόνους ὡσαύτως, ἅπαν ἂν ἐνδέχοιτο καὶ ὃ κατέφησέ | τις ἀποφῆσαι καὶ ὃ ἀπέφησέ τις καταφῆσαι. ὥστε δῆλον | ὅτι πάσῃ καταφάσει ἐστὶν ἀπόφασις ἀντικειμένη καὶ πάσῃ | ἀποφάσει κατάφασις. καὶ ἔστω ἀντίφασις τοῦτο, κατάφα|σις καὶ ἀπόφασις αἱ ἀντικείμεναι. λέγω δὲ ἀντικεῖσθαι ‖ τὴν τοῦ αὐτοῦ κατὰ τοῦ αὐτοῦ, μὴ ὁμωνύμως δέ, καὶ ὅσα | ἄλλα τῶν τοιούτων προσδιοριζόμεθα πρὸς τὰς σοφιστικὰς | ἐνοχλήσεις. |

ABCVdn, **Q** *a versu 17a 35* (τὴν τοῦ αὐτοῦ), ΔΛΣΓ αςτ, π *usque ad caput sextum*

17 καὶ **n** ΛΣ πτ{le.} : ἢ **ABCVd** ΔΓ α{le.} | *alt.* τὸ *om.* **ABVd** Δ α{(le.)} τ{le.} ‖ **18** ἐπεὶ **Bn** : ἐπειδὴ **ACVd** α{le., cit.} | *ante* εἰπεῖν *add.* τι Σ π{le.} ‖ **20** ἀπόφανσις **ABVdn** ΔΛΣΓ α{le., (cit.)} πτ{le.} : ἀπόφασις **C** α{(cit.)} ‖ **22** ἡ μὲν ἁπλῆ **Bn** Σ απτ{le.} : ἡ ἁπλῆ **ACd** **Γ** : ἁπλῆ **V** ‖ **23** εἰ ὑπάρχει τι ἢ μὴ ὑπάρχει **n** *a.c.*, ΣΓ α{cit. 1} π{(le.) (*cf. Hoffmann, p. 11*)} : ⟨εἰ⟩/εἰ ὑπάρχει τινὶ ἢ μὴ ὑπάρχει α{le. (εἰ *add. Busse*), cit. 2} : ὑπάρχειν (ἢ ὑπ. **V**) τι ἢ μὴ ὑπάρχειν **ABCVd**, **n** *p.c.*, Δ (*cf. Tessier 1979, p. 28*), Λ τ{le., expl.} ‖ **25** *et* **26** ἀπόφανσις **ABCVdn** (**n** *25*), ΔΛΣΓ απτ{le. (τ *25*), expl.} : λόγος ἀποφαντικός ς{le.} ‖ **25–26** κατὰ … *alt.* ἀπόφανσις τινὸς *om.* **n** ‖ **26** ἐστιν *om.* **C** (Λ)Γ ‖ **30** χρόνους **V**, **n** (*pace Minio-Paluello*), **A** *p.c.* (*al. m.*), (Λ)ΣΓ α{(le.)} π{(le.), cit. (*cf. Hoffmann, p. 12 ad 29; p. 139, adn. 162*)} : χρόνου **BCd**, **A** *a.c.*, Δ (*cf. Tessier 1979, pp. 31–32*), (Λ) α{(le.)} ‖ **30–31** καὶ … ἀποφῆσαι *bis scr.* **C** (*alt. eras.* **C**^{c}) ‖ **31** *alt.* τις **n** ΔΛ : *om.* **ABCVd** ΣΓ απ ‖ **35** *post* κατὰ *add.* τὰ **C** ‖ **36** πρὸς *om.* **C** (*add.* **C**^{c})

Ἐπεὶ δέ ἐστι τὰ μὲν καθόλου τῶν πραγμάτων, τὰ δὲ | καθ’ 7
ἕκαστον — λέγω δὲ καθόλου μὲν ὃ ἐπὶ πλειόνων πέφυκε ‖ κατ-
17b ηγορεῖσθαι, καθ’ ἕκαστον δὲ ὃ μή, οἷον ἄνθρωπος μὲν ‖ τῶν
καθόλου, Καλλίας δὲ τῶν καθ’ ἕκαστον —, ἀνάγκη δὲ | ἀπο-
φαίνεσθαι ὡς ὑπάρχει τι ἢ μὴ ὁτὲ μὲν τῶν καθόλου | τινί, ὁτὲ δὲ
τῶν καθ’ ἕκαστον, ἐὰν μὲν οὖν καθόλου ἀποφαίνη|ται ἐπὶ τοῦ
καθόλου ὅτι ὑπάρχει τι ἢ μή, ἔσονται ἐναντίαι ‖ ἀποφάνσεις —
λέγω δὲ ἐπὶ τοῦ καθόλου ἀποφαίνεσθαι καθ|όλου, οἷον πᾶς
ἄνθρωπος λευκός, οὐδεὶς ἄνθρωπος λευκός —, ὅταν | δὲ ἐπὶ τῶν
καθόλου μέν, μὴ καθόλου δέ, αὗται μὲν οὐκ εἰσὶν | ἐναντίαι, τὰ
μέντοι δηλούμενα ἔστιν εἶναι ἐναντία ποτέ — λέγω | δὲ τὸ μὴ
καθόλου ἀποφαίνεσθαι ἐπὶ τῶν καθόλου, οἷον ἔστι ‖ λευκὸς
ἄνθρωπος, οὐκ ἔστι λευκὸς ἄνθρωπος· καθόλου γὰρ ὄντος | τοῦ
ἄνθρωπος οὐχ ὡς καθόλου κέχρηται τῇ ἀποφάνσει· τὸ | γὰρ πᾶς
οὐ τὸ καθόλου σημαίνει, ἀλλ’ ὅτι καθόλου.

ABCQVdn ΔΛΣΓ ας τ

38 ἐπεὶ δέ **ABCQVdn ΔΛΣΓ** ατ{le.} ς{le. 2 (*cf. CAG XVIII-3, p. 27, app. crit. ad 36*)} : ἐπειδή ς{le. 1, cit.} ‖ **39** δὲ *om.* **V** | **39** *et* **40** ἕκαστον **ABCVdn** α{le.} ς{le. 1 (*39 et 40*), le. 2 (*39*)} : ἕκαστα **Q** αςτ{expl.} ‖ **40–17b 1** οἷον … *alt.* ἕκαστον *om.* **Σ** ‖ **17b 1** ἕκαστον **ABCVdn** α{(le.)} : ἕκαστα **Q** α{(le.), expl.} | *alt.* δὲ **ACQVdn**, **B** *p.c.*^{3} *et etiam a.c. vid.* (ὲ *eras.* **B**^{c} [δὲ *corr. in* δ’], *supra lin. scr.* δὴ **B**^{c} *rec.*^{1}, ὲ *in ras. rescr.* **B**^{c} *rec.*^{2}), (Λ)Γ α{le.} : *om.* Δ(Λ)Σ ‖ **3** ἕκαστον **ABCVdn** α{le.} : ἕκαστα **Q** α{expl.} | οὖν **ABCQV**, **d** *vid.* (*eras.* **d**^{c}), **ΔΛΣ** : *om.* **n Γ** ας | *ante* καθόλου *add.* τὸ **Q** ‖ **4** τι *om.* **C** (*add.* **C**^{c}), **Q ΔΛΣΓ** ‖ **5** *ante* ἀποφάνσεις *add.* αἱ **Ad**, (Δ) (*cf. Tessier 1979, p. 32*), α{(le.)} ςτ{le.}, *ante* ἐναντίαι (*4*) *add.* αἱ **Q** : *om.* **BCVn** (Δ) α{(le.)} | ἀποφαίνεσθαι **AQdn ΔΣ** α{(le.)} : ἀπόφανσιν **BCV ΛΓ** α{(le.)} ‖ **6** οὐδεὶς ἄνθρωπος λευκός *om.* **C** (*add. al. m.*) ‖ **7** *pr.* μέν *om.* **Q Σ** | *alt.* δέ *om.* **Σ** | αὗται μὲν *om.* **Q ΔΛΣΓ** ς ‖ **7–8** εἰσὶν ἐναντίαι **ABCQVdn**, **Δ** *vid.*, **ΛΣΓ** α{le.} : ἔστιν ἐναντία ς{le.} ‖ **8** ἔστιν *om.* **Q** | εἶναι *om.* **Γ** *vid.* | ποτέ *post* ἔστιν *pos.* **Σ**, *post* εἶναι *pos.* ας{le.} : *om.* **n** Δ(Λ)Γ τ ‖ **11** τοῦ ἄνθρωπος **ABVdn** α{le.} : τοῦ ἀνθρώπου **CQ** | κέχρηται **ABCQV** α{le.} : κέχρηνται **d** : κεχρῆσθαι **Δ** : χρῆται **n Λ**, **ΣΓ** *vid.* | ἀποφάνσει **ABCVd**, **Qn** *p.c.*, **ΔΛΣΓ** α{(le.)} : ἀποφάσει **Qn** *a.c.*, α{(le.)}

Ἐπὶ δὲ τοῦ | κατηγορουμένου καθόλου τὸ καθόλου κατηγορεῖν καθόλου οὐκ ἔστιν ἀλη|θές· οὐδεμία γὰρ κατάφασίς ⟨γε⟩ ἀληθὴς ἔσται, ἐν ᾗ τοῦ κατη‖γορουμένου καθόλου τὸ καθόλου ⟨καθόλου⟩ κατηγορηθήσεται, οἷον ἔστι πᾶς | ἄνθρωπος πᾶν ζῷον.

Ἀντικεῖσθαι μὲν οὖν κατάφασιν ἀπο|φάσει λέγω ἀντιφατικῶς τὴν τὸ καθόλου ⟨ὅτι καθόλου⟩ σημαίνουσαν ⟨τῇ⟩ τὸ | αὐτὸ ὅτι οὐ καθόλου, οἷον πᾶς ἄνθρωπος λευκός — οὐ πᾶς | ἄνθρωπος λευκός, οὐδεὶς ἄνθρωπος λευκός — ἔστι τις ἄνθρω‖πος λευκός· ἐναντίως δὲ τὴν τοῦ καθόλου ⟨καθόλου⟩ κατάφασιν καὶ | τὴν τοῦ καθόλου ⟨καθόλου⟩ ἀπόφασιν, οἷον | πᾶς ἄνθρωπος δίκαιος — οὐδεὶς ἄνθρωπος | δίκαιος. διὸ ταύτας μὲν οὐχ οἷόν τε ἅμα ἀληθεῖς εἶναι, |

ABCQVdn ΔΛΣΓ αςτ

12–13 ἐπὶ δὲ τοῦ κατηγορουμένου καθόλου τὸ καθόλου κατηγορεῖν καθόλου (Λ) ς{le.} (καθόλου *semel om.* (Λ), *tert.* καθόλου *perperam secl. Hayduck*) : ἐπὶ δὲ τοῦ κατ.μένου τὸ καθ. κατηγορεῖν καθ. **Bn** *a.c.*, (Δ) (*pace Conybeare* [*cf. p. 98*] τοῦ *om.* (Δ)) : ἐπὶ δὲ τοῦ κατ.μένου καθ. κατηγορεῖν τὸ καθ. **AQ**, **Bn** *p.c.* (*al. m. vid.*), (Δ) (*pace Conybeare* [*cf. p. 33*] *ante pr.* καθ. *add.* οὐ τὸ (Δ)) : ἐπὶ δὲ τοῦ κατ.μένου καθ. τὸ καθ. κατηγορεῖν **Vd** ατ{le.} : ἐπὶ δὲ τοῦ κατ.μένου καθ. τὸ κατηγορεῖν καθ. **C** : *quid legerint* ΣΓ, *non liquet* (καθόλου *semel om.*) ‖ **14** γε *addidi* | ἀληθὴς **ACVd** α{(le.)} ς{le. 1, le. 2} : *om.* (*fortasse per homoeoteleuton* κατάφασίς ⟨γε⟩ ἀληθὴς *ex iotacismo natum*) **BQn** (*add.* **B**^{c} [*al. m. in marg.*], **n**^{c} [*al. m. in ras.*]), **ΔΛΣΓ** α{(le.), expl.} ς{expl.} ‖ **15** *tert.* καθόλου *addidi* | κατηγορηθήσεται **n Γ** ς{le.} : κατηγορεῖται **ABCQVd ΔΛΣ** α{le., cit.} (*ante* τὸ καθόλου *pos.* Δ α) | *post* οἷον *add.* ὅτι α{le.} ‖ **17** ἀντιφατικῶς **ABCQVd**, **n**^{c} (*corr. ex* ἀντιφαντικῶς), Δ(Λ)ΣΓ α{le., (cit.)} τ{le., cit.} : ἀποφαντικῶς α{expl., *lectio varia e Porphyrio adlata, ab Ammonio non probata* (*cf. CAG IV-5, p. 109, 24 – p. 110, 2*)} | ὅτι καθόλου *addidi;* τὸ καθόλου *omittens legisse videtur* (Λ) (*cf. Waitz I, p. XXII; Arist. Lat. II 1–2, p. 11, app. crit. ad 2*), *ut coniecturam verbo* οἶμαι *ita significatam post* σημαίνουσαν *in marg. add. al. m. in cod. Oxoniensi Collegii Novi 225* (*saec. XIV*) ‖ **17–18** τῇ τὸ αὐτὸ *supra* τῷ αὐτῷ *scr. prima m., ut videtur, in cod. Oxon. Coll. Novi 225, al. m. in cod. Vaticano Palatino gr. 74* (*saec. XV*), *in textum receperunt Pacius et Du Val* (*cf. Crivelli, pp. 239–241*) : τῇ (*pace Crivelli* [*cf. p. 240 et pp. 250–251*] *non* τῇ τὸ) (Λ) (ei quae) : τῷ αὐτῷ **ABCQVd**, **n** *p.c.* (αὐτῷ *corr. in* ταὐτῷ *prima m.* [*supra* αὐτῷ *add.* ταυ], ταυ *corr. in* τῷ *al. m.* [ῷ *in ras.*]), Δ(Λ)ΣΓ α{le.} τ{expl.} : αὐτῷ **n** *a.c.* ‖ **19** ἔστι *om.* **C Γ** | τις *om.* **Q** ‖ **20–21** *alt.* καθόλου *utrobique addidi* ‖ **21** *post* οἷον *add.* πᾶς ἄνθρωπος λευκός — οὐδεὶς ἄνθρωπος λευκός **A**, **d**^{c} (*al. m. in ras.*, οἷον … *alt.* δίκαιος [*23*] *eras. et spat. parc. rescr.*) ‖ **22** *ante* πᾶς *add.* ἤ, *ante* οὐδεὶς *add.* τῇ **n** (*exp.* **n**^{c}, *eras.* **n**^{c} *rec.*)

τὰς δὲ ἀντικειμένας αὐταῖς ἐνδέχεταί ποτε ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ, ‖ οἷον οὐ πᾶς ἄνθρωπος λευκός καὶ ἔστι | τις ἄνθρωπος λευκός.

Ὅσαι μὲν οὖν ἀντιφάσεις τῶν καθόλου | εἰσὶ καθόλου, ἀνάγκη τὴν ἑτέραν ἀληθῆ εἶναι ἢ ψευδῆ, καὶ | ὅσαι ἐπὶ τῶν καθ' ἕκαστα, οἷον ἔστι Σωκράτης λευκός — οὐκ | ἔστι Σωκράτης λευκός· ὅσαι δὲ ἐπὶ τῶν καθόλου μέν, μὴ καθ‖όλου δέ, οὐκ ἀεὶ ἡ μὲν ἀληθὴς ἡ δὲ ψευδής· ἅμα γὰρ ἀλη|θές ἐστιν εἰπεῖν ὅτι ἔστιν ἄνθρωπος λευκὸς καὶ ὅτι οὐκ ἔστιν | ἄνθρωπος λευκός, καὶ ἔστιν ἄνθρωπος καλός, καὶ οὐκ ἔστιν ἄν|θρωπος καλός. [εἰ γὰρ αἰσχρός, καὶ οὐ καλός· καὶ εἰ γίγνεταί | τι, καὶ οὐκ ἔστιν.] δόξειε δ' ἂν ἐξαίφνης ἄτοπον εἶναι διὰ τὸ ‖ φαίνεσθαι σημαίνειν τὸ οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος λευκός ἅμα καὶ | ὅτι οὐδεὶς ἄνθρωπος λευκός· τὸ δὲ οὔτε ταὐτὸν σημαίνει οὔθ' | ἅμα ἐξ ἀνάγκης. |

Φανερὸν δὲ ὅτι καὶ μία ἀπόφασις μιᾶς καταφάσεως· | τὸ γὰρ αὐτὸ δεῖ ἀποφῆσαι τὴν ἀπόφασιν ὅπερ κατέ‖φησεν ἡ κατάφασις, **18a** καὶ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ, ἢ τῶν καθ' ἕκαστά ‖ τινος ἢ ἀπὸ τῶν καθόλου τινός, ἢ ὡς καθόλου ἢ μὴ ὡς καθόλου. | λέγω δέ, οἷον ἔστι Σωκράτης λευκός — οὐκ ἔστι Σωκράτης λευ|κός. ἐὰν δὲ ἄλλο τι ἢ

ABCQVdn ΔΛΣΓ αςτ

24 αὐταῖς **ABQdn**, Δ?, α{(le.), cit. (*CAG IV-5, p. 180, 13*)} τ{le., expl.} : ταύταις **CV ΛΣΓ** α{(le.)} | ποτε **ACVn** α{(le.)} : *om.* **BQd** (*add.* **B**^{c}**d**^{c} [*aliae m.*]), **ΔΛΣΓ** α{(le.), cit. (*CAG IV-5, p. 180, 13*)} ‖ **25** *ante* οἷον *add.* ἅμα ἀληθεῖς εἶναι **A**, *add.* ἀληθεύειν **C**, **d**^{c} (*al. m. in ras.*, οἷον οὐ πᾶς *eras. et spat. parc. rescr.*), α{le.} | οἷον *om.* **Q** *vid.*, **ΔΣ** ‖ **27** εἰσὶ *post* οὖν (*26*) *pos.* **Q** | *ante* καθόλου *add.* ὡς **Q Γ** τ{le.} | εἶναι *post* ψευδῆ *pos.* **d** ‖ **28–29** οὐκ ἔστι Σωκράτης λευκός *om.* **Q** (**Δ**)**Σ** ‖ **29–30** καθόλου μέν, μὴ καθόλου δέ **ABCQVdn** α{le., cit.} τ{le.} (μέν *om.* **Q** α{(cit.)}) : καθόλου μὴ καθόλου **ΣΓ** ‖ **30** ἡ μὲν ἀληθὴς ἡ δὲ (ἡ μὲν Σ) ψευδής **ABCVdn ΛΣΓ** α{le.} τ{cit.} (μὲν *om.* (α)) : μὲν ἀληθεῖς ἢ ψευδεῖς **Q** : ἡ μὲν ψευδὴς ἡ δὲ ἀληθής **Δ** ‖ **32** *post utrumque* καὶ *add.* ὅτι **Q Γ**, *post pr.* καὶ *add.* ὅτι α{le.}, *post alt.* καὶ *add.* ὅτι **Σ** α{(le.)} ‖ **33–34** εἰ γὰρ … οὐκ ἔστιν *seclusi* ‖ **34** δ' *om.* **Q** (δόξοιεν [*sic*] ἂν *scr.*) ‖ **36** οὔτε … οὔθ' **ABCVdn** α{le.} : οὐδὲ … οὐδὲ **Q** ‖ **38** *post* καταφάσεως *add.* ἐστι **A**, **C** *p.c.* (*prima m.*), α{(le.)}, *add.* ἔσται **C** *a.c.*, **V**^{c} (*prima m. vid.*) ‖ **40–18a 1** ἢ τῶν … ἢ ἀπὸ τῶν **ABCVdn ΔΛΣΓ** α{le., citt. 1, 2} (ἀπὸ *om.* α{(cit. 1)}, *alt.* ἢ *om.* α{cit. 2}) : τοῦ … καὶ τοῦ **Q**^{c} (*corr. ex* τῶν … καὶ τῶν *vid.*) ‖ **18a 1** ἢ μὴ ὡς (*an* ἢ ὡς μὴ?) καθόλου *om.* **C** (*ante alt.* ἢ *add.* ὡς καθ. *al. m., ante alt.* καθ. *add.* μὴ *al. m.*) | μὴ ὡς **n** *a.c.*, **Γ** : ὡς μὴ **ABQVd**, **n** *p.c.* (*al. m.*), **ΔΣ** α{le., citt. 1, 2}

ἀπ’ ἄλλου τὸ αὐτό, οὐχ ἡ ἀντικει|μένη, ἀλλ’ ἔσται ἐκείνης ἑτέρα. τῇ δὲ πᾶς ἄνθρωπος λευκός ‖ ἡ οὐ πᾶς ἄνθρωπος λευκός, τῇ δὲ τὶς ἄνθρωπος λευκός ἡ οὐ|δεὶς ἄνθρωπος λευκός, τῇ δὲ ἔστιν ἄνθρωπος λευκός ἡ οὐκ ἔστιν | ἄνθρωπος λευκός. |

Ὅτι μὲν οὖν μία κατάφασις μιᾷ ἀποφάσει ἀντίκειται | ἀντιφατικῶς, καὶ τίνες εἰσὶν αὗται, εἴρηται, καὶ ὅτι αἱ ἐναν‖τίαι ἄλλαι, καὶ τίνες εἰσὶν αὗται, εἴρηται, καὶ ὅτι οὐ πᾶσα | ἀληθὴς ἢ ψευδὴς ἀντίφασις, καὶ διὰ τί, καὶ πότε ἀληθὴς | ἢ ψευδής. |

8 Μία δέ ἐστι κατάφασις καὶ ἀπόφασις ἡ ἓν καθ’ ἑνὸς | σημαίνουσα, ἢ καθόλου ὄντος καθόλου ἢ μὴ ὁμοίως, οἷον πᾶς ‖ ἄνθρωπος λευκός ἐστιν — οὐκ ἔστι πᾶς ἄνθρωπος λευκός, ἔστιν | ἄνθρωπος λευκός — οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος λευκός, οὐδεὶς ἄνθρωπος | λευκός — ἔστι τις ἄνθρωπος λευκός, εἰ τὸ λευκὸν ἓν σημαίνει. | εἰ δὲ δυοῖν ἓν ὄνομα κεῖται, ἐξ ὧν μή ἐστιν ἕν, οὐ μία κατά|φασις οὐδὲ ἀπόφασις μία. οἷον εἴ τις θεῖτο ὄνομα ἱμάτιον ‖ ἵππῳ καὶ ἀνθρώπῳ, τὸ ἔστιν ἱμάτιον λευκόν, αὕτη οὐ μία κα|τάφασις [οὐδὲ

ABCVdn, **Q** *usque ad versum 18 a 16* (*pr.* ἄνθρωπος), ΔΛΣΓ αςτ

3 *post* αὐτό *add.* μὴ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ **C** ‖ 5 ἢ οὐ πᾶς ἄνθρωπος λευκός *om.* **Q** ‖ 8 μία κατάφασις μιᾷ ἀποφάσει **BCVdn Γ** : μία κατάφ. ἀποφ. μιᾷ **Q** : μιᾷ καταφ. μία ἀπόφ. **A** Σ α{(cit.)} : μία ἀπόφ. μιᾷ καταφ. Δ : μιᾷ ἀποφ. μία κατάφ. Λ α{le., (cit.)} ‖ 10 εἴρηται *om.* **V** (*add.* **V**^{c}), **d** (*pace Waitz*), ΔΛΓ α | *post* ὅτι *iteravit* αἱ ἐναντίαι ἄλλαι (*9–10*) **Q** (*inter haec verba et verbum* ψευδὴς [*11*] *quid librarius scripserit, legi non potest*) ‖ 14–15 πᾶς ἄνθρωπος λευκός ἐστιν **ABCQVdn** ΔΛΣΓ (ἐστιν *om.* Σ) : ἔστι πᾶς ἄνθρ. λευκός α{le.} ‖ 15 οὐκ ἔστι πᾶς ἄνθρωπος λευκός **ABCQdn**, **V** *a.c.*, ΔΛ α{le.} : οὐ πᾶς ἄνθρ. λευκός ἐστιν **V** *p.c.*, ΣΓ (ἐστιν *om.* Σ) ‖ 18 οὐ **ABCVd**, **n** *p.c.*, ΔΣΓ α{le.} : οὐκ ἔστιν **n** *a.c. vid.*, Λ?, ς{cit.} ‖ 18–19 κατάφασις **ABCVdn** ΔΛΣΓ α{le.} : πρότασις ς{cit.} ‖ 19 οὐδὲ ἀπόφασις μία **Ad** Σ α{(le.)} : οὐδὲ μία ἀπόφ. Δ (*cf. Tessier 1979, p. 32*), (Λ) : οὐδὲ ἀπόφ. **CV**^{c} : *om.* **BVn** (Λ)Γ α{(le.)} | θεῖτο **ACV**, **d** *a.c.*, **n** *a.c. et p.c.*^{2} (*supra lin. lectionem quandam ex* θεῖτο *correctam eras.* **n**^{c} *rec.*), **B** *p.c.* (*al. m.*), Δ *vid.* (*cf. Tessier 1979, p. 24*), ΣΓ *vid.*, α{(le.), (citt. 1, 2) (*CAG IV-5, p. 196, 20; p. 197, 8–9*)} : θείη τὸ **B** *a.c.*, **d** *p.c.* (*al. m.*), α{(citt. 1, 2)} ‖ 20 τὸ **ABCdn**, **V** *a.c.*?, ΔΛΓ, Σ (*an* ὅτι?), α{le.} : ὅτι **V** (*p.c.*?) ‖ 21 οὐδὲ ἀπόφασις μία **BCVdn** ΔΛΣΓ α{le.} (μία *om.* (α)) : οὔτε ἀπόφ. μία **A** : *recte secl. Minio-Paluello* (*pace Montanari; cf. I, p. 48*)

ἀπόφασις μία]· οὐδὲν γὰρ διαφέρει τοῦτο εἰπεῖν | ἢ ἔστιν ἵππος καὶ ἄνθρωπος λευκός, τοῦτο δὲ οὐδὲν διαφέρει | τοῦ εἰπεῖν ἔστιν ἵππος λευκός, καὶ ἔστιν ἄνθρωπος λευκός. εἰ | οὖν αὗται πολλὰ σημαίνουσι καὶ εἰσὶ πολλαί, δῆλον ὅτι καὶ ‖ ἡ πρώτη ἤτοι πολλὰ ἢ οὐδὲν σημαίνει· οὐ γάρ ἐστί τις ἄν|θρωπος ἵππος. ὥστε οὐδ᾽ ἐν ταύταις ἀνάγκη τὴν μὲν ἀληθῆ | τὴν δὲ ψευδῆ εἶναι ἀντίφασιν. |

Ἐπὶ μὲν οὖν τῶν ὄντων καὶ γενομένων ἀνάγκη τὴν κα|τάφασιν ἢ **9**
τὴν ἀπόφασιν ἀληθῆ ἢ ψευδῆ εἶναι, καὶ ἐπὶ μὲν ‖ τῶν καθόλου ὡς καθόλου ἀεὶ τὴν μὲν ἀληθῆ τὴν δὲ ψευδῆ | καὶ ἐπὶ τῶν καθ᾽ ἕκαστα, ὥσπερ εἴρηται, ἐπὶ δὲ τῶν | καθόλου μὴ καθόλου ληφθέντων οὐκ ἀνάγκη· εἴρηται δὲ καὶ | περὶ τούτων. ἐπὶ δὲ τῶν καθ᾽ ἕκαστα καὶ μελλόντων οὐχ ὁμοίως. |

Εἰ γὰρ πᾶσα κατάφασις καὶ ἀπόφασις ἀληθὴς ἢ ψευδής, ‖ καὶ ἅπαν ἀνάγκη ὑπάρχειν ἢ μὴ ὑπάρχειν, ὥστε εἰ ὁ μὲν | φήσει ἔσεσθαί τι, ὁ δὲ μὴ φήσει τὸ αὐτὸ τοῦτο, δῆλον ὅτι | ἀνάγκη ἀληθεύειν τὸν ἕτερον αὐτῶν, εἰ πᾶσα κατάφασις | καὶ ἀπόφασις ἀληθὴς ἢ ψευδής· ἄμφω γὰρ οὐχ ὑπάρξει | ἅμα ἐπὶ τοῖς τοιούτοις.

ABCVdn, **S** *a versu 18 a 30* (μὲν ἀληθῆ), ΔΛΣΓ αςτ

21 τοῦτο **ABCV** ΛΓ α{le.} : τοῦ **d** *a.c.* (*an* τοῦτο?), **n** : τοῦτο τοῦ **d** *p.c.* (*al. m. in ras.*) : *om.* Δ ‖ **21–22** οὐδὲν γὰρ … λευκός *om.* Σ ‖ **22** ἢ **A**, **n** *vid.* (*eras.* **n**^{c}), Λ, Γ (*an* ἢ ὅτι?) : ἢ ὅτι **BC** : ὅτι **V**^{c} (*prima m.*), Δ α{(le.)} : *om.* **Vd** α{(le.)} ‖ **22–23** τοῦτο … εἰπεῖν *om.* Δ ‖ **23** *pr.* λευκός *om.* **C** ‖ **25** ἤτοι **ABCVn** α{expl.} : ἢ **d** α{le.} : *om.* ΔΛ | *ante* τις *add.* ὁ **A**, *non* Δ (*pace Conybeare; cf. p. 34*) ‖ **27** εἶναι ἀντίφασιν **ABVd**, **C**^{c} (ἀντίφασιν *in ras. scr. al. m.*), **n** *p.c.* (*al. m.*), Γ α{(le.), (cit.)} : ἀντίφασιν εἶναι **n** *a.c.*, Δ (*cf. Tessier 1979, p. 28*), α{(le.), (cit.)} τ{le.} ‖ **29** εἶναι *post* ἀληθῆ *pos.* Δ(Λ) ς{le. 1 (*post* ψευδῆ *pos.* le. 2)} | καὶ *om.* **Vd** ΛΓ (α) ‖ **30** ὡς καθόλου *om.* **n** (*add. al. m.*), Γ | *post* ψευδῆ *add.* εἶναι **ABCVd** : *om.* **Sn** ΔΛΣΓ α ‖ **32** ληφθέντων **An** : λεχθέντων **BCSVd** ΔΛΣΓ α{le.} (*ante* μὴ καθόλου *pos.* **S** Δ α) ‖ **33** τούτων **ABCVdn** ΛΣΓ α{le.} : τούτου **S** Δ ‖ **34** καὶ **A**, **n** *a.c.*, Δ (*cf. Tessier 1979, p. 28*), α{(le.)} ς{le.} : ἢ **BCSVd**, **n** *p.c.*, ΛΣΓ α{(le.), (cit.)} τ{le. (ἢ *pro* ἡ *scr. Tarán*), cit. (*Tarán, p. 57, 9–10*)} ‖ **35** *ante pr.* ὑπάρχειν *add.* ἢ Δ(Λ)ΣΓ | ὥστε εἰ **ABCVdn** Σ : εἰ γὰρ **S** ΔΓ : εἰ δὴ α{(le.)} : εἰ δὲ α{(le.)} : εἰ Λ ‖ **38** καὶ ἀπόφασις **A**, (Δ) (*cf. Tessier 1979, pp. 32–33*) : ἡ ἀπόφ. **CS**, **d**^{c} (*al. m. in ras.*, αὐτ]ῶν, εἰ … ἀληθὴς ἢ [*37–38*] *eras. et spat. parc. rescr.*), (Λ)Σ α{le.} : *om.* **BVdn** (Δ)(Λ)Γ τ{cit. (*Tarán, p. 57, 1*)}

εἰ γὰρ ἀληθὲς εἰπεῖν ὅτι λευκὸν ἢ ‖ ὅτι οὐ λευκόν ἐστιν, ἀνάγκη εἶναι ἢ λευκὸν ἢ οὐ λευκόν, καὶ εἰ | ἔστιν ⟨ἢ⟩ λευκὸν ἢ οὐ λευκόν, ἀληθὲς ἦν ἢ φάναι ἢ ἀποφάναι· καὶ | εἰ μὴ ὑπάρχει, ψεύδεται, καὶ εἰ ψεύδεται, οὐχ ὑπάρχει, | ὥστε ἀνάγκη ἢ τὴν κατάφασιν ἢ τὴν ἀπόφασιν ἀληθῆ εἶναι ‖ ἢ ψευδῆ. **18 b**

Οὐδὲν ἄρα οὔτε ἔστιν οὔτε γίγνεται οὔτε ἀπὸ τύχης οὔτε | ὁπότερ’ ἔτυχεν οὐδὲ ἔσται ἢ οὐκ ἔσται, ἀλλ’ ἐξ ἀνάγκης ἅπαν|τα καὶ οὐχ ὁπότερ’ ἔτυχεν — ἢ γὰρ ὁ φὰς ἀληθεύει ἢ ὁ ἀπο|φάς —· ὁμοίως γὰρ ἂν ἐγίγνετο ἢ οὐκ ἐγίγνετο· τὸ γὰρ ὁπότερ’ ἔτυχεν | οὐδὲν μᾶλλον οὕτως ἢ μὴ οὕτως ἔχει ἢ ἕξει.

Ἔτι εἰ ἔστι λευκὸν ‖ νῦν, ἀληθὲς ἦν εἰπεῖν πρότερον ὅτι ἔσται λευκόν, ὥστε ἀεὶ ἀλη|θὲς ἦν εἰπεῖν ὁτιοῦν τῶν γενομένων ὅτι ἔσται. εἰ δὲ ἀεὶ | ἀληθὲς ἦν εἰπεῖν ὅτι ἔστιν ἢ ἔσται, οὐχ οἷόν τε τοῦτο μὴ εἶναι | οὐδὲ μὴ ἔσεσθαι. ὃ δὲ μὴ οἷόν τε μὴ γενέσθαι, ἀδύνατον μὴ | γενέσθαι· ὃ δὲ ἀδύνατον μὴ γενέσθαι, ἀνάγκη γενέσθαι. ἅπαντα ‖ οὖν τὰ ἐσόμενα ἀναγκαῖον γενέσθαι. οὐδὲν ἄρα ὁπότερ’ ἔτυχεν | οὐδὲ ἀπὸ τύχης ἔσται· εἰ γὰρ ἀπὸ τύχης, οὐκ ἐξ ἀνάγκης.

Ἀλ|λὰ μὴν οὐδ’ ὡς οὐδέτερόν γε ἀληθὲς ἐνδέχεται λέγειν, οἷον ὅτι | οὔτε ἔσται οὔτε οὐκ ἔσται. πρῶτον μὲν γὰρ οὔσης τῆς καταφάσεως | ψευδοῦς ἡ ἀπόφασις οὐκ ἀληθής, καὶ ταύτης ψευδοῦς οὔσης τὴν ‖ κατάφασιν συμβαίνει μὴ ἀληθῆ εἶναι. καὶ πρὸς τούτοις, εἰ | ἀληθὲς εἰπεῖν ὅτι λευκὸν καὶ μέγα, δεῖ ἄμφω

ABCSVdn ΔΛΣΓ αςτ

18 b 1 ὅτι *om.* **AS ΔΛΣΓ** α | *pr.* ἢ **Γ** : *om.* **ABCSVdn ΔΛΣ** α ‖ **2** *pr.* ἢ *addidi* | *tert.* ἢ (*ante* φάναι) (**Λ**)**Σ** : *om.* **ABCSVdn Δ**(**Λ**)**Γ** α ‖ **4** *pr.* ἢ **ACVd** (**Λ**)**Σ** α{(cit. 2)} : *om.* **BSn Δ**(**Λ**)**Γ** α{le., cit. 1, (cit. 2)} ‖ **5** ἢ ψευδῆ *om.* (**Λ**)**Γ** ‖ **7** ἀληθεύει **BCSVdn ΔΛΣΓ** : ἀληθεύσει **A** α{le., cit.} ‖ **9** *post* ἔτι *add.* δὲ **V**^{c} (*prima m. vid.*), **Γ** ‖ **11** γενομένων **ABCVd ΔΛΓ**, **Σ**? : γινομένων **Sn** α{le.} | *ante* ἔσται *add.* ἔστιν ἢ **C** *vid.* (*eras.* **C**^{c}), α{(le.)} ‖ **12** εἰπεῖν *om.* **d** *vid.* (*in ras. add. al. m.*) ‖ **13** οὐδὲ **ABCVn**, **d** *p.c.* (*al. m. in ras.*), **Δ**(**Λ**)**ΣΓ** α{le.} : ἢ **S**, **d** *a.c.*?, (**Λ**) ‖ **15** *post* ἀναγκαῖον (ἀναγκαίως **Δ**) *add.* ἦν **S**, **n** *vid.* (*eras.* **n**^{c}), **Δ** ‖ **16** *post* ἔσται *add.* ἀλλ’ ἐξ ἀνάγκης ἅπαντα **A** ‖ **20** καὶ πρὸς **ABCSVd ΣΓ** α{le.} : πρὸς δὲ **n** ‖ **21** μέγα **ABdn**, **CS** *p.c.*, **V** *p.c.*^{2} (μέγα [*sic*], γα *in ras.*) *et etiam a.c. vid.* (μέγα *corr. in* μέλαν **V**^{c} *vid.*, μέλαν *corr. in* μέγα **V**^{c} *rec.*^{1}), **Λ** α{le., expl.} : μέλαν **CS** *a.c.*, **V**^{c} *vid.* (*prima m.*?), *ut lectionem variam verbo* γράφεται *ita significatam in marg. adnotavit* **V**^{c} *rec.*^{2}, **ΔΣΓ**

ὑπάρχειν, εἰ | δὲ ὑπάρξει εἰς αὔριον, ὑπάρξειν εἰς αὔριον. εἰ δὲ μήτε ἔσται | μήτε μὴ ἔσται αὔριον, οὐκ ἂν εἴη ὁπότερ’ ἔτυχεν, οἷον ναυ|μαχία· δέοι γὰρ ἂν μήτε γενέσθαι ναυμαχίαν μήτε ‖ μὴ γενέσθαι. |

Τὰ μὲν δὴ συμβαίνοντα ἄτοπα ταῦτα καὶ τοιαῦτα | ἕτερα, εἴπερ πάσης καταφάσεως καὶ ἀποφάσεως, ἢ ἐπὶ τῶν | καθόλου λεγομένων ὡς καθόλου ἢ ἐπὶ τῶν καθ’ ἕκαστα, ἀνάγκη | τῶν ἀντικειμένων εἶναι τὴν μὲν ἀληθῆ τὴν δὲ ψευδῆ, μηδὲν ‖ δὲ ὁπότερ’ ἔτυχεν εἶναι ἐν τοῖς γιγνομένοις, ἀλλὰ πάντα | εἶναι καὶ γίγνεσθαι ἐξ ἀνάγκης. ὥστε οὔτε βουλεύεσθαι δέοι | ἂν οὔτε πραγματεύεσθαι, ὡς ἐὰν μὲν τοδὶ ποιήσωμεν, ἔσται | τοδί, ἐὰν δὲ μὴ τοδί, οὐκ ἔσται. οὐδὲν γὰρ κωλύει καὶ εἰς | μυριοστὸν ἔτος τὸν μὲν φάναι τοῦτο ἔσεσθαι τὸν δὲ μὴ φά‖ναι, ὥστε ἐξ ἀνάγκης ἔσεσθαι ὁποτερονοῦν αὐτῶν ἀληθὲς ἦν | εἰπεῖν τότε.

Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τοῦτο διαφέρει, εἴ τινες εἶπον τὴν | ἀντίφασιν ἢ μὴ εἶπον. δῆλον γὰρ ὅτι οὕτως ἔχει τὰ πράγ|ματα, κἂν μὴ ὁ μὲν καταφήσῃ τι, ὁ δὲ ἀποφήσῃ· οὐ γὰρ | διὰ τὸ καταφαθῆναι ἢ

ABCSVdn ΔΛΣΓ ας τ

22 ὑπάρξει **ACSd**, **Bn** *p.c.*, ΛΣΓ α{le.} : -ξειν **Bn** *a.c.*, **V** *p.c.* : -χει **V** *a.c.* : -χειν Δ | ὑπάρξειν **A**, **BS** *a.c. et p.c.*^{2} (ν *in ras. rescr. aliae m.*), **V** *a.c.*, **Cdn** *p.c.*, Δ α{(le.)} : -ξει **n** *a.c.*, **BS** *p.c.*^{1}, **V** *p.c.*, α{(le.)} : -χει **C** *a.c. vid.* : -χειν **d** *a.c.*, Λ, Γ *vid.* : *quid legerit* Σ, *non liquet* ‖ 23 μήτε **ABCVdn**, **S** *p.c.* (*al. m.*), α{le., (cit.)} τ{le.} : μηδὲ **S** *a.c.*, α{(cit.)} | *ante* αὔριον *add.* εἰς **CS**^{c}**V**^{c} ΔΣΓ α{(le.)} | αὔριον *om.* τ | οὐκ ἂν εἴη *om.* Σ | *ante* ὁπότερ’ ἔτυχεν *add.* τὸ **ABCSVd** Δ α{le., cit.} τ{le.} : *om.* **n** (*add.* **n**^{c} [*prima m.?*]), ΣΓ *vid.* ‖ 24 *post* ναυμαχίαν *add.* αὔριον **AS** α{le.} : *om.* **BCVdn** ΔΛΣΓ | 24 *et* 25 γενέσθαι **ABCSVd**, **n** *p.c.*, ΣΓ α{le.} : γίγνεσθαι **n** *a.c.*, Δ (*cf. Tessier 1979, p. 24*) ‖ 25 *post* γενέσθαι/γίγνεσθαι *add.* ναυμαχίαν **S** ΔΛΓ ‖ 26 *post* καὶ *add.* τὰ ς{le.} ‖ 28 λεγομένων ὡς καθόλου **ABSVdn** ΔΛΓ α{le.} : ὡς καθόλου λεγομένων **C** Σ | ἕκαστα **CSn** α{le.} : ἕκαστον **ABVd** ‖ 33 *alt.* τοδί *om.* **S** (*add. al. m.*) | *post* ἔσται *add.* τοδί **ABCSVd**, (Δ) (*cf. Montanari I, p. 66*), α{le., (cit.)} | καὶ **ABCSVd**, Δ (*cf. Tessier 1979, p. 24*), α{le.} : *om.* **n** (*add.* **n**^{c}), ΛΣΓ ‖ 35 ὁποτερονοῦν **ABC**, **Vd** *a.c.* : ὁπότερον **Sn**, **Vd** *p.c.*, α{le.} | αὐτῶν **ABSVdn**, **C** *p.c.*, ΔΛΣΓ α{le.} : αὐτὸν **C** *a.c.* | ἦν *eras. et ante* αὐτῶν *pos.* **V**^{c}**d**^{c} (*corr. ex* οὖν), *ante* αὐτῶν *pos.* α{le.} ‖ 38 τι *om.* **Sn** ΔΛΣ ‖ 39 καταφαθῆναι ἢ ἀποφαθῆναι **n** *a.c.* : καταφανθ. ἢ ἀποφανθ. **n** *p.c.* : ἀποφανθ. ἢ καταφανθ. **ACd**, **B** *a.c.*, **V** *a.c. et p.c.*^{2} (*pr.* ν *in ras. rescr. al. m.*) : ἀποφαθ. ἢ καταφαθ. **B** *p.c.* : καταφάναι ἢ ἀποφάναι **S** Δ(Λ)ΣΓ α{le.} (κατα- *om.* (α)) : ἀποφάναι ἢ καταφάναι (Λ)

ἀποφαθῆναι ἔσται ἢ οὐκ ἔσται, οὐδ’ εἰς ‖ μυριοστὸν ἔτος μᾶλλον ἢ **19 a**
ἐν ὁποσῳοῦν χρόνῳ. ὥστε εἰ ἐν ἅπαντι | χρόνῳ οὕτως εἶχεν ὥστε τὸ ἕτερον ἀληθεύεσθαι, ⟨ἀεὶ⟩ ἀναγκαῖον | ἦν τοῦτο γενέσθαι, καὶ ἕκαστον τῶν γενομένων ἀεὶ οὕτως εἶχεν | ὥστε ἐξ ἀνάγκης γενέσθαι. ὅ τε γὰρ ἀληθῶς εἶπέ τις ὅτι ‖ ἔσται, οὐχ οἷόν τε μὴ γενέσθαι· καὶ τὸ γενόμενον ἀληθὲς ἦν | εἰπεῖν ἀεὶ ὅτι ἔσται. |

Εἰ δὴ ταῦτα ἀδύνατα — ὁρῶμεν γὰρ ὅτι ἔστιν ἀρχὴ | τῶν ἐσομένων καὶ ἀπὸ τοῦ βουλεύεσθαι καὶ ἀπὸ τοῦ πρᾶξαί | τι, καὶ ὅτι ὅλως ἔστιν ἐν τοῖς μὴ ἀεὶ ἐνεργοῦσι τὸ δυνατὸν ‖ εἶναι καὶ μή, ἐν οἷς ἄμφω ἐνδέχεται, καὶ τὸ εἶναι | καὶ τὸ μὴ εἶναι, ὥστε καὶ τὸ γενέσθαι καὶ τὸ μὴ γενέσθαι· | καὶ πολλὰ ἡμῖν δῆλά ἐστιν οὕτως ἔχοντα, οἷον ὅτι τουτὶ τὸ | ἱμάτιον δυνατόν ἐστι διατμηθῆναι καὶ οὐ διατμηθήσεται, ἀλλ’ | ἔμπροσθεν κατατριβήσεται· ὁμοίως δὲ καὶ τὸ μὴ διατμη‖θῆναι δυνατόν· οὐ γὰρ ἂν ὑπῆρχε τὸ ἔμπροσθεν αὐτὸ κατα|τριβῆναι, εἴγε μὴ δυνατὸν ἦν τὸ μὴ διατμηθῆναι· ὥστε καὶ | ἐπὶ τῶν ἄλλων γενέσεων, ὅσαι κατὰ δύναμιν λέγονται τὴν | τοιαύτην —, φανερὸν ἄρα ὅτι οὐχ ἅπαντα ἐξ ἀνάγκης οὔτε ἔστιν | οὔτε γίγνεται, ἀλλὰ τὰ μὲν ὁπότερ’ ἔτυχε καὶ οὐδὲν μᾶλλον ‖ ἡ κατάφασις ἢ ἡ ἀπόφασις ἀληθής, τὰ δὲ μᾶλλον μὲν καὶ | ὡς ἐπὶ τὸ

ABCVdn, **S** *usque ad versum 19 a 14* (ἔμπροσθεν), ΔΛΣΓ αςτ

19 a 2 *ante* χρόνῳ *add.* τῷ **C**, **n** *vid.* (*eras.* **n**^{c}) : *om.* **ABSVd**, Δ (*cf. Tessier 1979, p. 24*), α | ἀεὶ *addidi* ‖ **3** γενομένων **ACVdn**, **B** *a.c.*, ΔΣΓ α{le.} : γινομένων **S**, **B** *p.c.*, Λ | εἶχεν **ABCSVdn** ΔΓ α{le.} (*pace Minio-Paluello*) : ἔχειν Λ (habere, *sed haud scio an scribendum sit* habere⟨t⟩ [*cf. Meiser I, p. 11, 11; p. 119, 15; II, p. 227, 22*]) : ἔχει Σ (’īt lāh, *sed fortasse scribendum est* ’īt ⟨(h)wā⟩ lāh [εἶχεν]) ‖ **4** ὅ τε **ABCdn**, **S** *p.c.*, α{le.} (*ante* ὅ *add.* εἰ (α)) : εἴ τε **S** *a.c. vid.*, **V** : ὅτε ΔΛΣΓ ‖ **5** γενόμενον **SVn**, **B** *p.c.* (*prima m. vid.*), Δ (*cf. Tessier 1979, p. 24*), ΛΣΓ α{(le.)} : γινόμενον **ACd**, **B** *a.c.*, α{(le.)} ‖ **6** ἀεὶ *om.* α ‖ **7** εἰ δὴ **ABCdn**, **SV** *a.c.*, α{(le.)} τ{le.} : ἢ δὴ **SV** *p.c.* (*primae m. vid.*) : εἰ δὲ ΔΛΣΓ α{(le.)} | ἔστι *post* ἀρχή *pos.* Δ α{(le.), cit.} ‖ **8** *alt.* ἀπὸ τοῦ *om.* **n** (*add. al. m.*), Λ ‖ **9** ὅλως *ante* ὅτι *pos.* Σ ατ{le.} ‖ **10** *pr.* καὶ **ABCSdn** ΔΛΣΓ α{le.} : ἢ **V** | *post* μὴ *add.* ὁμοίως **ABCSVd** (*ante* ὁμοίως *add.* εἶναι **V**^{c}), α{le.}, *add.* εἶναι ὁμοίως Σ (*post* εἶναι *interpunxit et* ἐν οἷς *om.*) ‖ **11** *pr.* τὸ (*ante* μὴ εἶναι) *om.* **Sn** (*add.* **n**^{c}) ‖ **13** διατμηθήσεται **ABCVdn** ΔΓ α{le.} : διατμηθῆναι **S**, Σ? ‖ **15** ἂν *om.* **A** (*add.* **A**^{c}) ‖ **15–16** αὐτὸ κατατριβῆναι **ABCVd**, Δ (*cf. Tessier 1979, p. 24*), α{(le.)} : κατατρ. αὐτὸ **n** α{(le.)} ‖ **16** εἴγε … διατμηθῆναι *om.* Γ | ἦν *om.* **d** | *alt.* μὴ *om.* **A** (*add.* **A**^{c}) ‖ **20** ἡ κατάφασις ἢ ἡ ἀπόφασις **ABCVdn** (*alt.* ἡ *supra lin. add.* **d**^{c} [*prima m. vid.*]), (Λ) *vid.*, α{le.} : ἢ κατάφασις ἢ ἀπόφασις Δ(Λ)ΣΓ

πολὺ θάτερον, οὐ μὴν ἀλλ’ ἐνδέχεται γενέσθαι καὶ | θάτερον, θάτερον δὲ μή. |

Τὸ μὲν οὖν εἶναι τὸ ὄν, ὅταν ᾖ, καὶ τὸ μὴ ὂν μὴ εἶναι, | ὅταν μὴ ᾖ, ἀνάγκη· οὐ μέντοι οὔτε τὸ ὂν ἅπαν ἀνάγκη εἶναι οὔτε ‖ τὸ μὴ ὂν μὴ εἶναι. οὐ γὰρ ταὐτόν ἐστι τὸ ὂν ἅπαν εἶναι ἐξ | ἀνάγκης, ὅτε ἔστιν, καὶ τὸ ἁπλῶς εἶναι ἐξ ἀνάγκης· ὁμοίως | δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ μὴ ὄντος. καὶ ἐπὶ τῆς ἀντιφάσεως ὁ αὐτὸς | λόγος. εἶναι μὲν ⟨δὴ⟩ ἢ μὴ εἶναι ἅπαν ἀνάγκη καὶ ἔσεσθαί γε | ἢ μή· οὐ μέντοι διελόντα γε εἰπεῖν θάτερον ἀναγκαῖον. λέγω ‖ δέ, οἷον ἀνάγκη μὲν ἢ ἔσεσθαι ναυμαχίαν αὔριον ἢ μὴ ἔσεσθαι, | οὐ μέντοι γενέσθαι ναυμαχίαν αὔριον ἀναγκαῖον οὐδὲ μὴ | γενέσθαι· γενέσθαι μέντοι ἢ μὴ γενέσθαι ἀναγκαῖον.

Ὥστε, ἐπεὶ | ὁμοίως οἱ λόγοι ἀληθεῖς ὥσπερ τὰ πράγματα, δῆλον ὅτι | ὅσα οὕτως ἔχει ὥστε ὁπότερ’ ἔτυχε καὶ τὰ ἐναντία ἐνδέχεσθαι, ‖ ἀνάγκη ὁμοίως ἔχειν καὶ τὴν ἀντίφασιν. ὅπερ συμβαίνει ἐπὶ | τοῖς μὴ ἀεὶ οὖσιν ἢ μὴ ἀεὶ μὴ οὖσιν. τούτων γὰρ ἀνάγκη μὲν | θάτερον μόριον τῆς ἀντιφάσεως ἀληθὲς εἶναι ἢ ψεῦδος, οὐ | μέντοι τόδε ἢ τόδε, ἀλλ’ ὁπότερ’ ἔτυχεν, καὶ μᾶλλον μὲν | ἀληθῆ τὴν ἑτέραν, οὐ μέντοι ἤδη ἀληθῆ ἢ ψευδῆ.

19 b Ὥστε δῆλον ‖ ὅτι οὐκ ἀνάγκη πάσης καταφάσεως καὶ ἀποφάσεως τῶν ἀν|τικειμένων τὴν μὲν ἀληθῆ τὴν δὲ ψευδῆ εἶναι· οὐ γὰρ ὥσπερ | ἐπὶ τῶν ὄντων, οὕτως ἔχει καὶ ἐπὶ τῶν μὴ ὄντων, δυνατῶν | δὲ εἶναι ἢ μὴ εἶναι, ἀλλ’ ὥσπερ εἴρηται. ‖

ABCVdn ΔΛΣΓ αςτ

21 καὶ **ABCVdn** (*eras.* **V**^{c}), Δ(Λ)Σ α{le., cit.} : *om.* (Λ)Γ τ{le.} ‖ **24** μέντοι **n**, ΣΓ *vid.*, α{le.} : μὴν **ABCVd** ‖ **25** *post* μὴ ὂν *add.* ἀνάγκη **V**^{c} (*prima m. vid.*), ΛΣ α{le.} | *post* μὴ εἶναι *add.* ἀνάγκη Δ ‖ **26** τὸ *om.* **d** (*add.* **d**^{c}) ‖ **27** *post* ἀντιφάσεως *add.* δὲ **V** ‖ **27–28** ὁ αὐτὸς λόγος *om.* **n** (*supra lin. add. al. m.*) ‖ **28** δὴ *addidi* ‖ **30** *pr.* ἢ **n** (*exp.* **n**^{c}) : *om.* **ABCVd** ΔΛΣΓ α ‖ **31** γενέσθαι **n** α{le.} : ἔσεσθαί γε **ABVd** τ{le.} : γε ἔσεσθαι **C** : τὸ ἔσεσθαι Δ (*cf. Tessier 1979, p. 24*) | ναυμαχίαν αὔριον **n** ΔΣ α{le.} : αὔριον ναυμαχίαν **ABCVd** (ναυμαχίαν *post* ἀναγκαῖον *pos.* **C**), ΛΓ τ{le.} ‖ **33** ὁμοίως οἱ λόγοι **ABVd** ΔΛΣΓ ατ{le.} : οἱ λόγοι ὁμοίως **Cn** ‖ **34** ὅσα **ABdn** α{le.} : ὁπόσα **CV** | *post* ἔτυχε *add.* εἶναι **C** Λ α{le.} ‖ **35** ἀνάγκη *post* ὁμοίως *pos.* **C**, *post* ἔχειν *pos.* Δ ‖ **36** ἢ μὴ ἀεὶ μὴ οὖσιν *om.* **A** ‖ **37** ψεῦδος **ABdn**, **C** *a.c.*, α{le.} : ψευδές **V**, **C** *p.c.* (*al. m. vid.*) ‖ **39** *post* ψευδῆ *add.* εἶναι **A** ‖ **19 b 1** καὶ **ABCVdn** (Λ)Γ α{le.} : ἢ Δ(Λ)Σ ‖ **3** *post* μὴ ὄντων *add.* μὲν **A**^{c}**B**^{c} (*aliae m.?*), **V**^{c}**d**^{c} (*primae m.?*) ‖ **4** ἢ μὴ εἶναι *pace Busse non om.* α

10 Ἐπεὶ δέ ἐστι τὶ κατὰ τινὸς ἡ κατάφασις σημαίνουσα, | τοῦτο δέ ἐστιν ἢ ὄνομα ἢ τὸ ἀνώνυμον — ἓν δὲ δεῖ εἶναι καὶ καθ' | ἑνὸς τὸ ἐν τῇ καταφάσει, τὸ δὲ ὄνομα εἴρηται καὶ τὸ ἀνώνυμον | πρότερον· τὸ γὰρ οὐκ ἄνθρωπος ὄνομα μὲν οὐ λέγω, ἀλλ' ἀόριστον | ὄνομα· ἓν γάρ πως σημαίνει ἀόριστον· ὥσπερ καὶ τὸ οὐχ ‖ ὑγιαίνει οὐ ῥῆμα, ἀλλ' ἀόριστον ῥῆμα —, ἔσται πᾶσα κατάφασις | ἢ ἐξ ὀνόματος καὶ ῥήματος ἢ ἐξ ἀορίστου ὀνόμα|τος καὶ ῥήματος. ἄνευ δὲ ῥήματος οὐδεμία κατάφασις οὐδὲ ἀπό|φασις· τὸ γὰρ ἔστιν ἢ ἔσται ἢ ἦν ἢ γίγνεται ἢ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα | ῥήματα ἐκ τῶν κειμένων ἐστίν· προσσημαίνει γὰρ χρόνον. ὥστε ‖ πρώτη κατάφασις καὶ ἀπόφασις τὸ ἔστιν ἄνθρωπος — οὐκ | ἔστιν ἄνθρωπος, εἶτα ἔστιν οὐκ ἄνθρωπος — οὐκ ἔστιν οὐκ ἄνθρωπος, | πάλιν ἔστι πᾶς ἄνθρωπος — οὐκ ἔστι πᾶς ἄνθρωπος, ἔστι πᾶς οὐκ | ἄνθρωπος — οὐκ ἔστι πᾶς οὐκ ἄνθρωπος. καὶ ἐπὶ τῶν ἐκτὸς δὲ | χρόνων ὁ αὐτὸς λόγος.

Ὅταν δὲ τὸ ἔστι τρίτον προσκατηγο‖ρῆται, ἤδη διχῶς λέγονται αἱ ἀντιθέσεις. λέγω δέ, οἷον ἔστι | δίκαιος ἄνθρωπος, τὸ ἔστι τρίτον φημὶ συγκεῖσθαι ὀνόμα⟨τι⟩ ἢ | ῥήμα⟨τι⟩ ἐν τῇ καταφάσει. ὥστε διὰ τοῦτο τέτταρα ἔσται ταῦτα, | ὧν τὰ μὲν δύο πρὸς

ABCVdn ΔΛΣΓ αςτ

6 *pr.* ἢ *om.* **CVd** (*add.* **V**^{c}**d**^{c}), ΔΓ | *post* εἶναι *add.* ἢ μὴ εἶναι **n** (*eras.* **n**^{c}) | καὶ *om.* **n** (*add.* **n**^{c}), Δ τ ‖ **7** καταφάσει **ABCVd**, **n** *p.c.* (*al. m.*), ΔΛΣΓ ατ{le.} : ἀποφάνσει **n** *a.c.* ‖ **9** σημαίνει ἀόριστον **n** *a.c.*, ΔΛΓ : σημ. καὶ τὸ ἀόρ. **AVd**, **B** *a.c.*, Σ α{cit.} : σημ. τὸ ἀόρ. **C**, **Bn** *p.c.*, ατ{le.} | *post* ἀόριστον *add.* ὄνομα ΔΣ α{le., cit.} τ{le.} ‖ **10** ἀλλ' ἀόριστον ῥῆμα **ABCVd** (*ante* ἀλλ' *add.* λέγω **V**^{c} [*prima m.*]), **n**^{c} (*al. m. supra lin.*), ΛΣ : λέγω ἀλλ' ἀόρ. α{le.} : *om.* **n** ΔΓ | *post* ἔσται *add.* οὖν **V** τ{le.}, *add.* δὲ Σ | *post* κατάφασις *add.* καὶ ἀπόφασις **ABCVd**, **n**^{c} (*al. m. supra lin.*), Δ α{(le.)}, *add.* ἢ ἀπόφασις Σ : *om.* **n** ΛΓ α{(le.), cit.} ‖ **12** κατάφασις οὐδὲ *om.* **Γ** | οὐδὲ **ABCVdn** α{(le.), cit.} : ἢ ΔΛΣ : οὔτε α{(le.)} ‖ **15** *post* πρώτη *add.* ἔσται **ABCVdn**^{c}, *add.* ἐστὶ (Λ) : *om.* **n** Δ(Λ)ΣΓ α ‖ **16** *tert.* οὐκ *in marg. add.* **A**^{c} ‖ **18** δὲ *om.* **n** ‖ **19** *post* λόγος *add.* ἐστίν **V Γ** ‖ **19–20** προσκατηγορῆται **ABCVd** α{le., cit., expl.} ς{le.} : προσκατηγορηθῇ **n** : προσκατηγορεῖται τ{le.} ‖ **20** ἤδη *om.* **n** ΛΓ ‖ **21–22** ὀνόματι ἢ ῥήματι *conieci* : ὄνομα ἢ ῥῆμα **ABCVdn** (Δ)ΛΣΓ ας{le., cit.} τ{le.} : ὀνόματι ἢ ἀορίστῳ ὀνόματι (*vel* ὀνόματος ἢ ἀορίστου ὀνόματος) (Δ) (anouan [ὀνόματι/ὀνόματος] *ex* anoun [ὄνομα] *corruptum esse suspicatus est Conybeare; cf. p. 38*) ‖ **22** ἔσται ταῦτα **ABCVdn** : ταῦτα ἔσται Δ (*cf. Tessier 1979, p. 28*), Λ α{le., citt. 1–3} τ{le.}

τὴν κατάφασιν καὶ ἀπόφασιν ἕξει κατὰ | τὸ στοιχοῦν ὡς αἱ στερήσεις, τὰ δὲ δύο οὔ. λέγω δὲ ὅτι τὸ ἔστιν ‖ ἢ τῷ δικαίῳ προσκείσεται ἢ τῷ οὐ δικαίῳ, ὥστε καὶ ἡ ἀπόφα|σις. τέτταρα οὖν ἔσται. νοῶμεν δὲ τὸ λεγόμενον ἐκ τῶν ὑπογε|γραμμένων·

ἔστι δίκαιος ἄνθρωπος	ἀπόφασις τούτου, οὐκ ἔστι | δίκαιος ἄνθρωπος
ἔστιν οὐ δίκαιος ἄνθρωπος	τούτου ἀπόφασις, | οὐκ ἔστιν οὐ δίκαιος ἄνθρωπος.

τὸ γὰρ ἔστιν ἐνταῦθα καὶ τὸ οὐκ ‖ ἔστιν τῷ δικαίῳ καὶ τῷ οὐ δικαίῳ πρόσκειται. [ταῦτα μὲν | οὖν, ὥσπερ ἐν τοῖς Ἀναλυτικοῖς λέγεται, οὕτω τέτακται.]

Ὁμοίως | δὲ ἔχει κἂν καθόλου τοῦ ὀνόματος ᾖ ἡ κατάφασις, οἷον

πᾶς | ἐστιν ἄνθρωπος δίκαιος	ἀπόφασις τούτου, οὐ πᾶς ἐστιν ἄνθρωπος | δίκαιος
πᾶς ἐστιν ἄνθρωπος οὐ δίκαιος	οὐ πᾶς ἐστιν ἄνθρωπος ‖ οὐ δίκαιος.

ABCVdn ΔΛΣΓ ας τ

25 προσκείσεται **ABCVn**, **d** *p.c.*, **ΔΛΓ** α{le., citt. 1, 2} ςτ{le.} : πρόσκειται **d** *a.c.*, **Σ** ‖ **25** *et* **30** δικαίῳ … οὐ δικαίῳ **ABCVdn** (*25* οὐ δικ. … δικ. **d**^{c} [*al. m.*]), **ΔΛΣΓ** α{le. (*25 et 30*), cit. 1 (*25*)} ς{le., cit. (*25*)} τ{le. (*25*)} : ἀνθρώπῳ … οὐκ ἀνθρώπῳ α{cit. 2 (*25*), *lectio varia ab Ammonio adlata* (*cf. CAG IV-5, p. 171, 1–6*), *quae fuit Alexandro, Hermino, Porphyrio nota, ut Boethius testatur* (*cf. Meiser II, p. 271, 19 – p. 274, 20*)} ‖ **26** νοῶμεν **C**, **V** *p.c.*, **n** *a.c.*, α{(le.)} : νοοῦμεν **ABd**, **V** *a.c.*, **n** *p.c.*, **ΔΛΣΓ** α{(le.)} ‖ **30** τῷ δικαίῳ καὶ τῷ οὐ δικαίῳ πρόσκειται **n ΛΣΓ** : τῷ δικ. καὶ τῷ οὐ δικ. προσκείσεται **C Δ** α{(le.)} : τῷ δικ. προσκείσεται καὶ τῷ οὐ δικ. **ABVd** α{(le.)} ‖ **30–31** ταῦτα … τέτακται **ABCVdn ΔΛΣΓ** α{le., expl.} ς{le., cit.} (*pro* λέγεται, *quod pace Waitz* [*cf. I, pp. 347–348*] *etiam Philoponus legit* [*cf. CAG XIII-2, p. 374, 1; p. 375, 3–4*], *legisse videtur* εἴρηται **Λ**) : *recte secl. Soreth* (*cf. p. 407/172*) ‖ **32** ἔχει **ABCdn**, **V** *a.c.*, **ΔΛΣΓ** ςτ{le.} : ἕξει **V** *p.c.*, α{le.} ‖ **33** ἀπόφασις τούτου *om.* **Λ** : *secl. Minio-Paluello* | τούτου *om.* **n ΔΣ** ‖ **33–34** *bis* ἄνθρωπος δίκαιος **ABCVd ΔΛΣΓ** α{le.} : δίκαιος ἄνθρωπος **n**

πλὴν οὐχ ὁμοίως τὰς κατὰ διάμετρον ἐνδέχεται | συναληθεύειν, ἐνδέχεται δὲ ποτέ.

Αὗται μὲν οὖν δύο ἀντίκειν|ται, ἄλλαι δὲ πρὸς τὸ οὐκ ἄνθρωπος ὡς ὑποκείμενόν τι⟨νος⟩ | προστεθέντος·

ἔστι δίκαιος οὐκ ἄνθρωπος	οὐκ ἔστι δίκαιος οὐκ ἄν|θρωπος
ἔστιν οὐ δίκαιος οὐκ ἄνθρωπος	οὐκ ἔστιν οὐ δίκαιος οὐκ ‖ ἄνθρωπος. **20 a**

πλείους δὲ τούτων οὐκ ἔσονται ἀντιθέσεις· αὗται δὲ | χωρὶς ἐκείνων αὐταὶ καθ' ἑαυτάς εἰσιν, ὡς ὀνόματι τῷ | οὐκ ἄνθρωπος χρώμεναι.

ABCVdn ΔΛΣΓ αςτ

36 συναληθεύειν **ACVd**, Δ (*cf. Tessier 1979, p. 25*), α{le., (cit. 1)} ς{le.} : συναληθεύεσθαι **B**, Σ *vid.*, τ{le.} : ἀληθεύεσθαι **n**, ΛΓ *vid.*, α{(cit. 1), cit. 2} ‖ **36–37** ἀντίκεινται **AVdn**, **C** *p.c.*, ΔΛΣΓ α{le., cit. (*CAG IV-5, p. 177, 28*)} : ἀντίκειται **B**, **C** *a.c.* | *post* ἀντίκεινται *add.* ἀλλήλαις **V**[c] (*in ras.*, ἀντίκει]νται … δὲ *eras. et spat. parc. rescr.*), **d** Σ. *Post hoc add. quattuor enuntiationum versibus 19 b 32–35 enumeratarum tabulam* Σ. *„Sed inserta sunt:* οὐ πᾶς ἄνθρωπος οὐ θεός — πᾶς ἄνθρωπος οὐ θεός, *quae Monophysitarum et Nestorianorum dissensum exprimunt.“* (*Hoffmann, p. 39 ad loc.*) ‖ **37** *post* δὲ *add.* δύο **BCV**[c]**d**[c] α{(le.)} : *om.* **A**, **V** *vid.*, **dn** ΔΛΣΓ α{(le.), citt. 1, 2 (*CAG IV-5, p. 175, 18; p. 177, 28*)} ςτ | τινος *conieci* : τι **ABCVdn** ΔΛΣΓ α{le., cit.} ς{le.} ‖ **38** προστεθέντος **CV**, **ABdn** *a.c. vid.*, Δ (*cf. Tessier 1979, p. 25*), (Λ) α{(le.), cit.} : προστεθέντες ς{le.} : προστεθέν **ABdn** *p.c.*, (Λ)ΣΓ α{(le.)} | *ante pr.* ἔστι *add.* οἷον **n**[c] (*al. m. in ras., corr. ex -τος vid.*), (Δ) (*cf. Tessier 1979, p. 28*), (Λ) ‖ **39** ἔστιν οὐ δίκαιος οὐκ ἄνθρωπος *om.* **Cd** (*in marg. add.* **C**[c] [*al. m.*], *supra lin. add.* **d**[c] [*prima m. vid.*]), (Δ) (*om. etiam* οὐκ ἔστιν οὐ δίκ. οὐκ ἄνθρ. [*39 – 20 a 1*]) ‖ **20 a 1** ἔσονται **ABCd**, **V** *a.c. vid.*, ΛΣ α{le., cit.} : εἰσὶν **n**, **V** *p.c.*, ΔΓ ‖ **2** χωρὶς ἐκείνων **ABCVd** ατ{le.} : ἐκείνων χωρὶς **n** | αὐταὶ καθ' ἑαυτάς *om.* τ | εἰσιν **n** *a.c.*, ΔΣΓ : ἔσονται **ABCVd**, **n** *p.c.* (*al. m.*), Λ ατ{le.} ‖ **3** χρώμεναι **ACn**, **d** *a.c.*, ΛΣΓ *vid.*, α{(le.), expl.} : προσχρώμεναι **BV**, **d** *p.c.* (*al. m.*), Δ α{(le.)}

Ἐφ’ ὅσων δὲ τὸ ἔστι μὴ ἁρμόττει, | οἷον ἐπὶ τοῦ ὑγιαίνει καὶ βαδίζει, ἐπὶ τούτων τὸ αὐτὸ ποιεῖ ‖ οὕτω τιθέμενον ὡς ἂν εἰ τὸ ἔστι προσήπτετο, οἷον ὑγιαίνει πᾶς | ἄνθρωπος — οὐχ ὑγιαίνει πᾶς ἄνθρωπος, ὑγιαίνει πᾶς οὐκ ἄν|θρωπος — οὐχ ὑγιαίνει πᾶς οὐκ ἄνθρωπος. οὐ γάρ ἐστι τὸ οὐ πᾶς | ἄνθρωπος λεκτέον, ἀλλὰ τὸ οὔ, τὴν ἀπόφασιν, τῷ ἄνθρωπος | προσθετέον· τὸ γὰρ πᾶς οὐ τὸ καθόλου σημαίνει, ἀλλ’ ὅτι καθ‖όλου. δῆλον δὲ ἐκ τοῦδε· ὑγιαίνει ἄνθρωπος — οὐχ ὑγιαίνει ἄν|θρωπος, ὑγιαίνει οὐκ ἄνθρωπος — οὐχ ὑγιαίνει οὐκ ἄνθρωπος. | ταῦτα γὰρ ἐκείνων διαφέρει τῷ μὴ καθόλου. ὥστε τὸ πᾶς | ἢ μηδείς οὐδὲν ἄλλο προσσημαίνει ἢ ὅτι καθόλου τοῦ ὀνόματος | κατάφησιν ἢ ἀπόφησιν. τὰ οὖν ἄλλα τὰ αὐτὰ δεῖ προσ‖τιθέναι. |

Ἐπεὶ δὲ ἐναντία ἀπόφασίς ἐστι τῇ ἅπαν ἐστὶ ζῷον δί|καιον ἡ σημαίνουσα ὅτι οὐδέν ἐστι ζῷον δίκαιον, αὗται μὲν φα|νερὸν ὅτι οὐδέποτε ἔσονται οὔτε ἀληθεῖς ἅμα οὔτε ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ, | αἱ δὲ

ABCVdn ΔΛΣΓ ας τ

3 ἁρμόττει **BCVn** Δ α{le.} : ἁρμόττῃ **d** ς{le.} : ἐφαρμόττει **A** τ{le.} ‖ **4** ὑγιαίνει καὶ βαδίζει **AB**, Δ (*cf. Tessier 1979, p. 25*), ΣΓ : ὑγιαίνειν καὶ βαδίζειν **CVdn** ας{le.} : ὑγιαίνειν ἢ βαδίζειν Λ (‘currere’ vel ‘ambulare’) | τὸ *om.* **n** (*add.* **n**^c) ‖ **5** τιθέμενον **ABCVd**, **n** *p.c.* (*al. m.*), ΔΣ, Γ *a.c.*, ς{le.} : τιθέμενα **n** *a.c. vid.*, Λ α{le.}, Γ *p.c.* | τὸ **ABCdn**, **V** *a.c.*, ΔΛΓ ας{le.} : τῷ **V** *p.c.*, Σ ‖ **5–6** *ante* ὑγιαίνει πᾶς ἄνθρωπος *add.* ἐστιν **d** Λ, *add.* ἔστιν ὑγιαίνων πᾶς ἄνθρ. **V**? (*eras.* **V**^c), **n**? (*eras.* **n**^c), α{(le.), expl.} : ἔστιν ὑγιαίνων πᾶς ἄνθρ. *pro* ὑγιαίνει πᾶς ἄνθρ. *legisse videtur* Δ (*cf. Tessier 1979, p. 22*) ‖ **6** *ante* οὐχ ὑγιαίνει πᾶς ἄνθρωπος *add.* ἔστιν οὐχ ὑγιαίνων πᾶς ἄνθρ. **n**? (*eras.* **n**^c), α{(le.)} ‖ **7** οὐχ ὑγιαίνει πᾶς οὐκ ἄνθρωπος *om.* **V** (*in ras. add.* **V**^c, οὐχ … ἐστι *eras. et spat. parc. rescr.*) ‖ **8** τῷ ἄνθρωπος **Adn**, **BV** *a.c.*, α{le., cit.} : τῷ ἀνθρώπῳ **C**, **BV** *p.c.* ‖ **12** *post* καθόλου *add.* εἶναι **A** Λ, *add.* εἰρῆσθαι Σ ‖ **13** ἢ μηδείς **Bdn**, **V** *a.c.*, ΛΓ *vid.*, α{le., (cit.)} : ἢ τὸ μηδείς **C**, **V** *p.c.* : ἢ οὐδείς **A** α{(cit.)} : ἢ καὶ τὸ μηδείς Δ (καὶ *lectio varia esse videtur falso in textum recepta*) : καὶ τὸ μηδείς Σ | *post* ὀνόματος *add.* ἢ **ABCVd**, **n**^c (*al. m. vid.*), ΔΛ α{le., cit.} ‖ **14** κατάφησιν ἢ (καὶ Σ) ἀπόφησιν **Bn** *a.c.*, ΛΣ : -φασιν ἢ -φασιν **ACd**, **Bn** *p.c.*, Γ α{(le.), (cit.)} : -φασις ἢ -φασις α{(cit.)} : -φήσειν ἢ -φήσειν **V** α{(le.), (cit.)} : -φάναι ἢ -φάναι Δ | οὖν **n** *a.c. vid.*, **V** *p.c.* (*supra* δὲ *scr.* **V**^c), ΔΛΣ ατ{le.} : δὲ **ABCd**, **V** *a.c.*, **n** *p.c.* (*al. m. in ras.*), Γ | τὰ αὐτὰ (ταὐτὰ **n**) **ABCdn**, **V** *a.c. et p.c.*² (τὰ αὐτὰ *corr. in* ὥσπερ ταῦτα **V**^c, τὰ αὐτὰ *rescr.* **V**^c *rec.*), Δ(Λ) α{le., cit.} τ{le.} : ὥσπερ ταῦτα **V**^c, Σ : ταῦτα **Γ** ‖ **17** ἐστι ζῷον **ABCVd** Λ α{le.} : ζῷόν ἐστι **n Γ** | ἐστι *om.* Δ : *post* δίκαιον *pos.* Σ

ἀντικείμεναι ταύταις ἔσονταί ποτε, οἷον οὐ πᾶν ζῷον ‖ δίκαιον καὶ ἔστι τι ζῷον δίκαιον. ἀκολουθοῦσι δὲ αὗται, ἡ μὲν | οὐδεὶς ἄνθρωπος δίκαιος τῇ πᾶς ἐστιν ἄνθρωπος οὐ δίκαιος, | [τ]ἡ δὲ ἔστι τις δίκαιος ἄνθρωπος ⟨τ⟩ῇ ἀντικειμένῃ ὅτι οὐ πᾶς ἐστιν ἄν|θρωπος οὐ δίκαιος· ἀνάγκη γὰρ εἶναί τινα.

Φανερὸν δὲ | καὶ ὅτι ἐπὶ μὲν τῶν καθ' ἕκαστον, εἰ ἀληθὲς ἐρωτηθέντα ἀπο‖φῆσαι, ὅτι καὶ καταφῆσαι ἀληθές, οἷον· ἆρά γε Σωκράτης | σοφός; οὔ. Σωκράτης ἄρα οὐ σοφός. ἐπὶ δὲ τῶν καθόλου οὐκ | ἀληθὴς ἡ ὁμοίως λεγομένη, ἀληθὴς δὲ ἡ ἀπόφασις, οἷον· ἆρά | γε πᾶς ἄνθρωπος σοφός; οὔ. πᾶς ἄρα ἄνθρωπος οὐ σοφός. | τοῦτο γὰρ ψεῦδος, ἀλλὰ τὸ οὐ πᾶς ἄρα ἄνθρωπος σοφός ‖ ἀληθές. αὕτη δέ γέ ἐστιν ἡ ἀντικειμένη, ἐκείνη δὲ ἡ ἐναντία. |

Αἱ δὲ κατὰ τὰ ἀόριστα ἀντικείμεναι ὀνόματα καὶ ῥή|ματα, οἷον ἐπὶ τοῦ μὴ ἄνθρωπος καὶ μὴ δίκαιος, ὥσπερ ἀπο|φάσεις ἄνευ ὀνόματος καὶ ῥήματος δόξαιεν ἂν εἶναι. οὐκ εἰσὶ | δέ· ἀεὶ γὰρ ἀληθεύειν ἀνάγκη ἢ ψεύδεσθαι τὴν ἀπόφασιν, ‖ ὁ δὲ εἰπὼν οὐκ ἄνθρωπος οὐδὲν μᾶλλον τοῦ ἄνθρωπος | ἀλλὰ καὶ ἧττον ἠλήθευκέ τι ἢ ἔψευσται, ἐὰν μή τι προστεθῇ. |

ABCVdn ΔΛΣΓ αςτ

20–21 ἡ μὲν οὐδεὶς ἄνθρωπος δίκαιος τῇ πᾶς ἐστιν ἄνθρωπος οὐ δίκαιος **n** (πᾶς *corr. ex* ἅπας **n**[c]) : τῇ μὲν πᾶς ἄνθρ. οὐ δίκαιός ἐστιν ἡ οὐδείς ἐστιν ἄνθρ. δίκ. **ABCVd** **ΣΓ** α{(le.), expl.} (*pr.* ἐστιν *post* πᾶς *pos.* **ΣΓ** α{(le.)}) : τῇ μὲν οὐδείς ἐστιν ἄνθρ. δίκ. ἡ πᾶς ἐστιν ἄνθρ. οὐ δίκ. **Λ** α{(le.) (*cf. CAG IV-5, p. 181, app. crit. ad 8–9*)} : τῇ μὲν [τις] πᾶς ἄνθρ. δίκ. ἢ (*sic*) οὐδείς ἐστιν ἄνθρ. δίκ. **Δ** (ok' [τις] *ex* ik' [ἔστιν] *aut* oc' [οὐ] *corruptum esse suspicatus est Conybeare; cf. p. 39*) : τῇ μὲν πᾶς ἄνθρ. ⟨οὐ⟩ δίκ. (…) τ{le. (οὐ *add. Tarán*)} ‖ **22** ἡ δὲ … τῇ ἀντικειμένῃ *conieci* (ἡ δὲ [illa vero] … (Λ)) : τῇ δὲ … ἡ ἀντικειμένη **ABCVdn** **Δ(Λ)ΣΓ** α{le., citt. 1, 2} | δίκαιος ἄνθρωπος **n** **ΛΓ** : ἄνθρ. δίκ. **ABCVd** **ΔΣ** α{le., citt. 1, 2} ‖ **22–23** ἐστιν ἄνθρωπος **Cn** **ΣΓ** α{le., citt. 1, 2} : ἄνθρωπός ἐστιν **ABVd** **ΔΛ** ‖ **23** *post* εἶναί τινα *ponenda esse puto verba* σημαίνει δὲ … ταὐτὸν σημαίνει (*37–40*); *cf. in editione tertia commentarii a me conscripti* (*Weidemann 2014*) *pp. 365–366* | δὲ **ABVdn**, **C** *a.c. vid.*, (**Δ**)**ΛΣΓ** αςτ{le.} : δὴ **C** *p.c.* : *om.* (**Δ**) ‖ **24** καὶ ὅτι **An**, **V** *a.c.*, ατ{le.} : ὅτι καὶ **B**, **d** (καὶ *eras.* **d**[c]), **V** *p.c.*, **ΛΣΓ** | καὶ *om.* **C**, **Δ** (*cf. Tessier 1979, p. 29*), ς | ἕκαστον **ACVn**, **d** *a.c.*, α{(le.)} ςτ{le.} : ἕκαστα **B**, **d** *p.c.*, α{(le.)} ‖ **25** γε *om.* ς ‖ **26** *post alt.* σοφός *add.* ἐστι ς{le.} τ{expl.} ‖ **29** ἄρα *om.* **n** (*add. al. m.*) ‖ **30** γέ **n** : *om.* **ABCVd** α ‖ **31** καὶ **ABCVdn** **ΣΓ** α{le., cit.} τ{le.} : ἢ **ΔΛ** ‖ **35** *post* τοῦ *add.* εἰπόντος **AV**[c] **ΔΣΓ** ‖ **36** *pr.* τι *om.* **Λ** α

Σημαίνει δὲ τὸ ἔστι πᾶς οὐκ ἄνθρωπος δίκαιος οὐδεμιᾷ ἐκείνων | ταὐτόν, οὐδὲ ἡ ἀντικειμένη ταύτῃ ἡ οὐκ ἔστι πᾶς οὐκ ἄνθρωπος | δίκαιος· τὸ δὲ πᾶς οὐ δίκαιος οὐκ ἄνθρωπος τῷ οὐδεὶς δίκαιος ‖ οὐκ ἄνθρωπος ταὐτὸν σημαίνει. ‖

20b Μετατιθέμενα δὲ τὰ ὀνόματα καὶ τὰ ῥήματα ταὐτὸν | σημαίνει, οἷον ἔστι λευκὸς ἄνθρωπος — ἔστιν ἄνθρωπος λευκός. | εἰ γὰρ μὴ τοῦτό ἐστιν, τοῦ αὐτοῦ πλείους ἔσονται ἀποφάσεις, | ἀλλ' ἐδέδεικτο ὅτι μία μιᾶς. τοῦ μὲν γὰρ ἔστι λευκὸς ἄνθρω‖πος ἀπόφασις τὸ οὐκ ἔστι λευκὸς ἄνθρωπος· τοῦ δὲ ἔστιν ἄν|θρωπος λευκός, εἰ μὴ ἡ αὐτή ἐστι τῇ ἔστι λευκὸς ἄνθρωπος, | ἔσται ἀπόφασις ἤτοι τὸ οὐκ ἔστιν οὐκ ἄνθρωπος λευκός ἢ τὸ | οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος λευκός. ἀλλ' ἡ ἑτέρα μέν ἐστιν ἀπόφασις | τοῦ ἔστιν οὐκ ἄνθρωπος λευκός, ἡ ἑτέρα δὲ τοῦ ἔστι λευκὸς ἄν‖θρωπος, ὥστε ἔσονται δύο μιᾶς. ὅτι μὲν οὖν μετατιθεμένου τοῦ | ὀνόματος καὶ τοῦ ῥήματος ἡ αὐτὴ γίγνεται κατάφασις καὶ | ἀπόφασις, δῆλον. |

Τὸ δὲ ἓν κατὰ πολλῶν ἢ πολλὰ καθ' ἑνὸς καταφά|ναι ἢ ἀποφάναι, **11**
ἐὰν μὴ ἕν τι ᾖ τὸ ἐκ τῶν πολλῶν συγκεί‖μενον, οὐκ ἔστι κατάφασις μία οὐδὲ ἀπόφασις. λέγω δὲ ἓν | οὐκ ἐὰν ὄνομα ἓν ᾖ κείμενον, μὴ ᾖ δὲ ἕν τι ἐξ ἐκείνων, οἷον | ὁ ἄνθρωπος ἴσως ἐστὶ καὶ ζῷον καὶ δίπουν καὶ ἥμερον, ἀλλὰ | καὶ ἕν τι γίγνεται ἐκ τούτων· ἐκ δὲ τοῦ λευκοῦ καὶ τοῦ ἀνθρώπου | καὶ τοῦ βαδίζειν οὐχ ἕν. ὥστε

ABCVdn, **S** *a versu 20 b 15* (-μενον), ΔΛΣΓ αστ

37–40 σημαίνει δὲ … ταὐτὸν σημαίνει *post* εἶναί τινα (*23*) *collocaverim* ‖ **39** πᾶς οὐ δίκαιος οὐκ ἄνθρωπος **ABCVdn** ΛΓ α{le.} : πᾶς οὐκ ἄνθρ. οὐ δίκ. ΔΣ ‖ **39–40** οὐδεὶς δίκαιος οὐκ ἄνθρωπος **ABCVd** ΔΛΓ α{le.} : οὐδεὶς οὐκ ἄνθρ. δίκ. **n** Σ ‖ **20b 4** ἐδέδεικτο **ABCVdn** : δέδεικται ΛΣΓ *vid.*, α{le.} ‖ **4–5** λευκὸς ἄνθρωπος **ABCVdn** ΔΛΓ α{le.} : ἄνθρ. λευκός Σ ‖ **7** *ante* ἀπόφασις *add.* ἡ **n**, (Δ) (*cf. Tessier 1979, p. 25*) ‖ **8** ἄνθρωπος λευκός **BCn**, **AV** *p.c.* (*aliae m.*), (Λ) : λευκὸς ἄνθρ. **d**, **AV** *a.c.*, Δ(Λ)Γ α{le.} : οὐ λευκὸς ἄνθρ. Σ ‖ **9–10** λευκὸς ἄνθρωπος **ABCVdn** Δ(Λ), Γ *a.c.*, α{le.} : ἄνθρ. λευκός (Λ) : οὐ λευκὸς ἄνθρ. Σ, Γ *p.c.* ‖ **13** *post* ἢ (*ante* πολλὰ) *add.* καὶ **n** ‖ **14–15** συγκείμενον **n** ΔΣΓ α{le., citt. 1, 2} : δηλούμενον **ABCVd** : *om.* Λ ‖ **16** ὄνομα ἓν **ABSV**, **d** *p.c.* (ἓν *supra lin. add.* **d**^{c} [*prima m. vid.*]), ΔΣΓ α{le., citt. 1, 3, (cit. 2); *in citatione 3* ἓν *in* μὲν *corruptum praebet codex Ammonianus G* (*cod. Laurentianus 72, 7*)} τ{le.}, *Olympiodorus* (*cf. Tarán, p. xxxv, 4 et 9–10*) : ἓν ὄνομα **n**, Λ *vid.*, α{(cit. 2)} : ὄνομα **C**, **d** *a.c.* ‖ **18** τοῦ *bis om.* **n** : *habet* Δ (*cf. Tessier 1979, p. 25*) ‖ **19** *post pr.* ἓν *add.* τι Σ

οὔτε ἂν ἕν τι κατὰ τούτων κα‖ταφήσῃ τις μία κατάφασις, ἀλλὰ φωνὴ μὲν μία, κατα|φάσεις δὲ πολλαί, οὔτε ἐὰν καθ’ ἑνὸς ταῦτα, ἀλλ’ ὁμοίως | πολλαί.

Εἰ οὖν ἡ ἐρώτησις ἡ διαλεκτικὴ ἀποκρίσεώς ἐστιν αἴ|τησις, ἢ τῆς προτάσεως ἢ θατέρου μορίου τῆς ἀντιφάσεως, ἡ | δὲ πρότασις ἀντιφάσεως μιᾶς μόριον, οὐκ ἂν εἴη μία ἀπόκρισις ‖ πρὸς ταῦτα· οὐδὲ γὰρ ἡ ἐρώτησις μία, οὐδ’ ἂν ᾖ ἀλη|θής. εἴρηται δὲ ἐν τοῖς Τοπικοῖς περὶ αὐτῶν. ἅμα δὲ δῆλον | ὅτι οὐδὲ τὸ τί ἐστιν ἐρώτησίς ἐστι διαλεκτική· δεῖ γὰρ δεδόσθαι | ἐκ τῆς ἐρωτήσεως ἑλέσθαι ὁπότερον βούλεται τῆς ἀντιφάσεως | μόριον ἀποφήνασθαι· ἀλλὰ δεῖ τὸν ἐρωτῶντα προσδιορίσαι ‖ πότερον τόδε ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος ἢ οὐ τοῦτο. |

Ἐπεὶ δὲ τὰ μὲν κατηγορεῖται συντιθέμενα, ὡς ἓν τὸ | πᾶν κατηγόρημα, τῶν χωρὶς κατηγορουμένων, τὰ δὲ οὔ, τίς ἡ | διαφορά; κατὰ γὰρ τοῦ ἀνθρώπου ἀληθὲς εἰπεῖν καὶ χωρὶς | ζῷον καὶ χωρὶς δίπουν, καὶ ταῦτα ὡς ἕν, καὶ ἄνθρωπον καὶ ‖ λευκόν, καὶ ταῦτα ὡς ἕν· ἀλλ’ οὐχί, εἰ σκυτεὺς καὶ ἀγαθός, | καὶ σκυτεὺς ἀγαθός. εἰ γάρ, ὅτι ἑκάτερον ἀληθές, εἶναι δεῖ | καὶ τὸ συνάμφω, πολλὰ καὶ ἄτοπα ἔσται. κατὰ γὰρ τοῦ | ἀνθρώπου καὶ τὸ ἄνθρωπος ἀληθὲς καὶ τὸ λευκόν, ὥστε καὶ τὸ | ἅπαν· πάλιν εἰ τὸ λευκὸν αὐτό, καὶ τὸ ἅπαν, ὥστε ἔσται ἄν‖θρωπος λευκὸς λευκός, καὶ τοῦτο εἰς ἄπειρον· καὶ πάλιν ‖ μουσικὸς λευκὸς βαδίζων, καὶ **21a**
ταῦτα πολλάκις πεπλεγμένα. | ἔτι εἰ ὁ Σωκράτης Σωκράτης καὶ

ABCSVdn ΔΛΣΓ αστ

19 οὔτε ἂν (οὔτε ἐὰν **B** α) **ABCdn** α{le.} : οὐδ’ ἂν **S** : οὐδὲ ἐὰν **V** ‖ **19–20** καταφήσῃ **ABCSVd** α{le.} : καταφῇ **n** ‖ **20** μία κατάφασις **ABCVdn ΔΣΓ** α{le.} : κατάφ. ἔσται μία **S**, (Λ) *vid.* : ἔσται μία κατάφ. (Λ) ‖ **24** *post* μιᾶς *add.* ἐστι **C**, Δ? | μία ἀπόκρισις **Sn**, Λ *vid.*, **Γ** : ἀπόκρισις μία **ABCVd ΔΣ** α{le., citt. 1, 2} ‖ **30** τοῦτο *om.* **S**. *Versuum 20 b 22 – 21 a 5 textus in* **S** *magna ex parte legi non potest, cum membrana partim mutilata sit, partim maculata.* ‖ **34** ταῦτα *om.* **n ΔΛ** ‖ **36** ὅτι **ABCdn**, **V** *a.c.*, Δ (*cf. Tessier 1979, p. 25*) : διότι **V** *p.c.*, α{le., cit.} | ἀληθές, εἶναι δεῖ **ABCVd** Σ α{le., cit., (expl.)} : ἀληθές ἐστιν **n** : (…) εἶναι δ’ οὔ εἰ τ{le. (*cf. Tarán, p. 91, app. crit. ad 17*)} : εἴη (*an* ᾖ?) Δ (*cf. Conybeare, p. 40 et p. 101; Tessier 1979, p. 25, adn. 31*) : λέγεται Λ : *om.* **Γ** ‖ **39** αὐτό *om.* **n ΔΛΣΓ** ‖ **21a 1** πολλάκις **ABCVd**, **n** *p.c.* (*al. m.*), **ΔΛΣΓ** α{le., cit.} : πολλὰ **n** *a.c.* | *post* πεπλεγμένα *add.* εἰς ἄπειρον **A**, **V**^{c} (*prima m.*?), **d**^{c} (*al. m.*) ‖ **2** εἰ *om.* **n** (*add.* **n**^{c}), **Γ**

ἄνθρωπος, καὶ | Σωκράτης ἄνθρωπος, καὶ εἰ ἄνθρωπος καὶ δίπους, | καὶ ἄνθρωπος δίπους. ‖ ὅτι μὲν οὖν, εἴ τις ἁπλῶς θήσει τὰς συμπλοκὰς γί|γνεσθαι, πολλὰ συμβαίνει λέγειν ἄτοπα, δῆλον· ὅπως δὲ θε|τέον, λέγομεν νῦν.

Τῶν δὴ κατηγορουμένων, καὶ ἐφ' οἷς κατ|ηγορεῖσθαι συμβαίνει, ὅσα μὲν λέγεται κατὰ συμβεβηκός, | ἢ κατὰ τοῦ αὐτοῦ ἢ θάτερον κατὰ θατέρου, ταῦτα οὐκ ἔσται ‖ ἕν· οἷον ἄνθρωπος λευκός ἐστι καὶ μουσικός, ἀλλ' οὐχ ἓν τὸ | λευκὸν καὶ τὸ μουσικόν· συμβεβηκότα γὰρ ἄμφω τῷ αὐτῷ. | οὐδ' εἰ τὸ λευκὸν μουσικὸν ἀληθὲς εἰπεῖν, ὅμως οὐκ ἔσται τὸ | λευκὸν μουσικὸν ἕν τι· κατὰ συμβεβηκὸς γὰρ τὸ λευκὸν μουσι|κόν, ὥστε οὐκ ἔσται τὸ λευκὸν μουσικὸν ἕν τι. διὸ οὐδὲ ὁ σκυτεὺς ‖ ἁπλῶς ἀγαθός, ἀλλὰ ζῷον δίπουν· οὐ γὰρ κατὰ συμβεβη|κός. ἔτι οὐδ' ὅσα ἐνυπάρχει ἐν τῷ

ABCSVdn ΔΛΣΓ αςτ

3 Σωκράτης (*ante pr.* ἄνθρωπος) *bis scr.* **CVd** (*pr. eras.* **C**^{c}), α{(le.)} | εἰ *om.* **n** (*add.* **n**^{c}), (Δ)ΣΓ | *post alt.* ἄνθρωπος *add.* ζῷον, *post alt.* καὶ *add.* ἄνθρωπος καὶ Γ ‖ **4** ἄνθρωπος (*ante* δίπους) *bis scr.* **CVd** (*alt. eras.* **C**^{c}) | *post* ἄνθρωπος *add.* ζῷον, *pro* δίπους *legisse videtur* δίπουν Γ ‖ **5** θήσει **n** *a.c.*, ΛΣΓ τ{le.} : φήσει **ABCVd**, **n** *p.c.* (*al. m.*), Δ α{le.} ‖ **6** *ante* ἄτοπα *add.* τὰ **C** ‖ **7** λέγομεν **ABd**, **n**^{c} (*corr. ex* λέγεμεν [*sic*] *vid.*), **C** *a.c. et p.c.*^{2} (ο *corr. in* ω **C**^{c} *vid.*, ο *rescr.* **C**^{c} *rec.*), **V** *a.c.*, (Λ)ΣΓ α{le.} ς{le. (*a.c.*)} : λέγωμεν **C**^{c} *vid.*, **S**, **V** *p.c.*, ς{le. (*p.c.*)} : λέξομεν Δ(Λ) ‖ **11** *post* λευκόν *add.* ἐστι **S**. *Versuum 21 a 12–34 textum S non integrum praebet, cum membrana mutilata sit.* | τὸ *om.* **n**, (Δ) (*cf. Tessier 1979, p. 26*) | συμβεβηκότα **ABCSVd** ΔΛΣΓ α{le.} : συμβέβηκε **n** | τῷ αὐτῷ (ταὐτῷ **n**) **ABCSdn**, **V** *p.c.*, ΔΛΣΓ α{le.} : τὰ αὐτά **V** *a.c.* ‖ **12** *ante* οὐδ' *add.* ἀλλ' **V**^{c} | ἔσται **ABSVdn** ΛΓ α{(le.)} : ἔστι **C** Σ α{(le.)} ‖ **12–13** ἀληθὲς εἰπεῖν … λευκὸν μουσικὸν *om.* Δ ‖ **13** λευκὸν μουσικὸν **n** Λ, *legisse videtur* Δ (*verba, quae versibus 12–13 omisit, per homoeoteleuton omittens; cf. Tessier 1979, p. 33, adn. 55*) : μουσικὸν λευκὸν **ABCSVd** Γ α{(le.)} : λευκὸν καὶ μουσικὸν Σ (*pace Hoffmann; cf. p. 44 ad loc.*) : λευκὸν *om.* α{(le.)} ‖ **13–14** τὸ λευκὸν μουσικόν **Sn** (*ante* μουσικόν *add.* τὸ **S**^{c} [*al. m.*]), (Δ) (*pace Conybeare* [*cf. p. 101*]; *cf. Tessier 1979, pp. 33–34*), Γ α{(le.)} : τὸ μουσικὸν λευκόν **ABVd**, **C** *a.c. vid.*, Λ α{(le.)} : ἐστὶ μουσικὸν τὸ λευκόν **C** *p.c.* : λευκὸν καὶ (+ τὸ (Δ)) μουσικόν (Δ), Σ (*pace Hoffmann; cf. p. 44 ad loc.*) ‖ **14** ἔσται **ABCSVdn** ΔΛ α{le.} : ἔστι ΣΓ | τὸ *ante* μουσικὸν *pos.* **S** (*del.* **S**^{c}, *ante* λευκὸν *pos. al. m.*), Γ | *post* λευκὸν *add.* καὶ **B**, (Δ) (*cf. Tessier 1979, p. 34*) : *om.* **ACSVdn** (Δ)ΛΣΓ α | ἕν τι **ABCSVd**, **n** *p.c.*, Δ (*cf. Tessier 1979, p. 33*), α{le.} : ἕν **n** *a.c.*, Σ : *om.* ΛΓ | ὁ *om.* **Cn** (*add.* **n**^{c}) ‖ **15** ἁπλῶς ἀγαθός (-ὸς) **ABCVd**, **n**^{c} (-ὸς *corr. ex* -ὸν), ΔΓ : ἀγαθὸς ἁπλῶς **S** ΛΣ α{le.} ‖ **15–16** οὐ … συμβεβηκός *om.* **S**

ἑτέρῳ. διὸ οὔτε τὸ λευκὸν | πολλάκις οὔτε ὁ ἄνθρωπος ἄνθρωπος ζῷόν ἐστιν ἢ δίπους· ἐνυπ|άρχει γὰρ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τὸ δίπουν καὶ τὸ ζῷον.

Ἀληθὲς | δέ ἐστιν εἰπεῖν κατὰ τοῦ τινὸς καὶ ἁπλῶς, οἷον τὸν τινὰ ⟨λευκὸν⟩ ἄνθρω‖πον ἄνθρωπον ἢ τὸν τινὰ λευκὸν ἄνθρωπον λευκόν· | οὐκ ἀεὶ δέ, ἀλλ' ὅταν μὲν ἐν τῷ προσκειμένῳ τῶν ἀντι-κει|μένων τι ἐνυπάρχῃ οἷς ἕπεται ἀντίφασις, οὐκ ἀληθές, ἀλλὰ | ψεῦδος, οἷον τὸν τεθνεῶτα ἄνθρωπον ἄνθρωπον εἰπεῖν, ὅταν δὲ | μὴ ἐνυπάρχῃ, ἀληθές. ἢ ὅταν μὲν ἐνυπάρχῃ, ἀεὶ οὐκ ἀλη‖θές, ὅταν δὲ μὴ ἐνυπάρχῃ, οὐκ ἀεὶ ἀληθές, ὥσπερ Ὅμηρός | ἐστί τι, οἷον ποιητής. ἆρ' οὖν καὶ ἔστιν, ἢ οὔ; κατὰ συμβεβηκὸς | γὰρ κατηγορεῖται τὸ ἔστιν τοῦ Ὁμήρου· ὅτι γὰρ ποιητής ἐστιν, | ἀλλ' οὐ καθ' αὑτό, κατηγορεῖται κατὰ τοῦ Ὁμήρου τὸ ἔστιν. |

Ὥστε ἐν ὅσαις κατηγορίαις μήτε ἐναντιότης ἔνεστιν, ἐὰν λόγοι ‖ ἀντ' ὀνομάτων λέγωνται, καὶ καθ' ἑαυτὰ κατηγορεῖται καὶ | μὴ κατὰ συμβεβηκός, ἐπὶ τούτων τὸ τὶ καὶ ἁπλῶς ἀληθὲς |

ABCSVdn ΔΛΣΓ αςτ

17 *alt.* ἄνθρωπος *om.* **BSV** (*in marg. add.* **B**ᶜ [*al. m.*]), ΣΓ α : *eras.* **C**ᶜ | ἐστιν *om.* **Sn** ΔΛΣΓ (α) : *eras.* **C**ᶜ : *ante* ζῷον *pos.* α{(le.)} | ἢ *om.* **n** : *eras.* **C**ᶜ | δίπους *conieci* (*cf. 21 a 4*) : δίπουν **ABCSVdn** α{le.} ‖ **18** δίπουν … ζῷον **Sn** Δ(Λ)ΣΓ α{(le.)} : ζῷον … δίπουν **ABCVd** (Λ) α{(le.)} ‖ **19** ἐστιν *om.* **n** (*add.* **n**ᶜ) : *habet* Λ (*pace Minio-Paluello*) | λευκὸν *addidi* ‖ **20** *alt.* ἄνθρωπον (*ante* λευκόν) *bis scr.* **ABCVd** α{le.} | *ante alt.* λευκόν *add.* καὶ **C** (*eras.* **C**ᶜ) ‖ **21** προσκειμένῳ **Sn** *a.c.*, **V**, **ABC** *p.c.*, ΔΛΣΓ α{(le.), (cit.) (*cf. CAG IV-5, p. 212, app. crit. ad 19*)} τ{le.} : προκειμένῳ **ABC** *a.c.*, **d**, **Sn** *p.c.*, α{(le.), expl.} ‖ **22** οἷς **S**, **n** *a.c.*, **C**ᶜ *in ras.*, ΔΛΣΓ α{cit.} : ᾧ **ABVd**, **C** *p.c.*² *et etiam a.c. vid.* (ᾧ *corr. in* οἷς **C**ᶜ [*al. m. vid.*], *supra lin. scr.* ᾧ **C**ᶜ *rec.*), **n** *p.c.* (*al. m.*), α{(le.)} : *om.* α{(le.)} ‖ **23** *alt.* ἄνθρωπον *om.* **n** ‖ **27** τὸ ἔστιν τοῦ Ὁμήρου **Sn** ΔΛΓ α{(le.)} τ{le.} : τοῦ Ὁμ. τὸ ἔστιν **ABVd**, Σ? (*ante* τοῦ *add.* (τὸ) ἔστιν *fortasse lectionem variam in exemplari Graeco supra lin. adnotatam in textum recipiens; cf. Hoffmann, p. 44 ad loc.*), α{(le.)} ‖ **27–28** τὸ ἔστιν τοῦ Ὁμ. (*an* τοῦ Ὁμ. τὸ ἔστιν?) … *alt.* κατηγορεῖται *om.* **C** (*in marg. add.* ὅτι γὰρ … τοῦ Ὁμ. τὸ ἔστιν *al. m.*) ‖ **28** κατὰ *om.* **S** ‖ **29** ἐὰν **ABCSdn** ΔΛΣΓ ατ{le.} : μήτε **V** (*supra lin. scr.* ἂν **V**ᶜ) ‖ **30** κατηγορεῖται **BC** (*pace Waitz et Minio-Paluello*), **SV** *a.c.*, **d** : κατηγορῆται **An**, **SV** *p.c.*, α{le. (*in codice Ammoniano F* [*cod. Laur. 71, 3*] *ex* -ρεῖται *correctum*)}

ἔσται εἰπεῖν. τὸ δὲ μὴ ὄν, ὅτι δοξαστόν, οὐκ ἀληθὲς εἰπεῖν ὄν | τι· δόξα γὰρ αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ὅτι ἔστιν, ἀλλ’ ὅτι οὐκ ἔστιν. |

Τούτων δὲ διωρισμένων σκεπτέον ὅπως ἔχουσιν αἱ ἀπο‖φάσεις καὶ 12
καταφάσεις πρὸς ἀλλήλας αἱ τοῦ δυνατὸν εἶναι | καὶ μὴ δυνατὸν καὶ ἐνδεχόμενον καὶ μὴ ἐνδεχόμενον καὶ | περὶ τοῦ ἀδυνάτου τε καὶ ἀναγκαίου· ἔχει γὰρ ἀπορίας τινάς. |

Εἰ γὰρ τῶν συμπλεκομένων αὗται ἀλλήλαις ἀντίκεινται
21b ἀν|τιφάσεις, ὅσαι κατὰ τὸ εἶναι καὶ μὴ εἶναι τάττονται, οἷον ‖ τοῦ εἶναι ἄνθρωπον ἀπόφασις τὸ μὴ εἶναι ἄνθρωπον, οὐ τὸ εἶναι | μὴ ἄνθρωπον, καὶ τοῦ εἶναι λευκὸν ἄνθρωπον τὸ μὴ εἶναι λευ|κὸν ἄνθρωπον, ἀλλ’ οὐ τὸ εἶναι μὴ λευκὸν ἄνθρωπον — εἰ γὰρ | κατὰ παντὸς ἡ κατάφασις ἢ ἡ ἀπόφασις, τὸ ξύλον ἔσται ‖ ἀληθὲς εἰπεῖν εἶναι μὴ λευκὸν ἄνθρωπον —, εἰ δὲ τοῦτο οὕτως, | καὶ ὅσοις τὸ εἶναι μὴ προστίθεται, τὸ αὐτὸ ποιήσει τὸ ἀντὶ | τοῦ εἶναι λεγόμενον, οἷον τοῦ ἄνθρωπος βαδίζει οὐ τὸ οὐκ ἄνθρω|πος βαδίζει ἀπόφασις ἔσται, ἀλλὰ τὸ οὐ βαδίζει ἄνθρωπος | — οὐδὲν γὰρ διαφέρει εἰπεῖν ἄνθρωπον βαδίζειν ἢ ἄνθρωπον βα‖δίζοντα εἶναι —, ὥστε εἰ οὕτω πανταχοῦ, καὶ τοῦ δυνατὸν εἶναι | ἀπόφασις ἔσται τὸ δυνατὸν μὴ εἶναι, ἀλλ’ οὐ τὸ μὴ δυνατὸν | εἶναι.

ABCVdn, **S** *usque ad versum 21 a 34* (σκεπτέον ὅπ-), ΔΛΣΓ αςτ

32 ἔσται **ABCVd** ΛΓ τ{le., expl.} : ἐστιν **S** Δ α{(le.)} : *om.* **n**, Σ?, α{(le.)} ‖ **33** *pr.* οὐκ ἔστιν **ACSdn** ΔΣΓ α{(cit.)} ς{le.} : ἐστιν οὐχ **BV** α{le., (cit.)} ‖ **34** δὲ **ABCVdn** ΔΛΣΓ αςτ{le.} : δὴ **S** ‖ **34–35** αἱ ἀποφάσεις καὶ καταφάσεις **ABCVd** ΛΓ α{le.} ς{le. 2} : αἱ καταφ. καὶ ἀποφ. **n** ΔΣ (αἱ *om.* Δ), τ{le. (*ante* ἀποφ. *add.* αἱ)} : αἱ ἀποφ. ς{le. 1} ‖ **38–39** *ante* ἀντιφάσεις *add.* αἱ **C**^{c}**d**^{c} (*eras.* **d**^{c} *rec.*), **n** α{(le.), (cit.)} : *om.* **ABCVd**, Δ (*cf. Tessier 1979, p. 26*), α{(le.), (cit.)} ‖ **21b 4** *ante pr.* ἡ *add.* ἢ Λ ‖ **5** ἀληθὲς εἰπεῖν **ABCVd**, ΔΛΣΓ *vid.* (*quod ad* Δ *attinet, cf. Tessier 1979, p. 26; 2001, p. 136*), ας{le.} : εἰπεῖν ἀληθὲς **n** | δὲ **Ad**, **BV** *a.c.*, ΔΛΣΓ α{(le.)} : δὴ **Cn**, **BV** *p.c.*, α{(le.)} | τοῦτο *om.* **n**, Δ (*cf. Tessier 1979, p. 34*), ΛΓ α{(le.)}; τοῦτο οὕτως *non vertit* Σ, *sed circumscripsit* (*cf. Hoffmann, p. 46 ad loc.*) ‖ **8** ἔσται **ABCVdn** : ἐστιν ΛΣ α{(le.)} : *om.* ΔΓ α{(le.)} ‖ **11** ἔσται **ABCVd** Δ α{le., cit.} : ἐστι (Λ) (*pace Minio-Paluello*), Σ : *om.* **n** (Λ)Γ ‖ **11–12** τὸ δυνατὸν μὴ εἶναι, ἀλλ’ οὐ (**ABCVd** (Λ), καὶ οὐ (Λ)Σ, οὐ **n** (Λ)Γ) τὸ μὴ δυνατὸν εἶναι **ABCVdn** ΛΣΓ,

Δοκεῖ δὲ τὸ αὐτὸ δύνασθαι καὶ εἶναι καὶ μὴ εἶναι· | πᾶν γὰρ τὸ δυνατὸν τέμνεσθαι ἢ βαδίζειν καὶ μὴ βαδίζειν | καὶ μὴ τέμνεσθαι δυνατόν. λόγος δέ, ὅτι ἅπαν τὸ οὕτω δυ‖νατὸν οὐκ ἀεὶ ἐνεργεῖ, ὥστε ὑπάρξει αὐτῷ καὶ ἡ ἀπόφασις· | δύναται γὰρ καὶ μὴ βαδίζειν τὸ βαδιστικὸν καὶ μὴ ὁρᾶσθαι | τὸ ὁρατόν.

Ἀλλὰ μὴν ἀδύνατον κατὰ τοῦ αὐτοῦ ἀληθεύεσθαι | τὰς ἀντικειμένας φάσεις· οὐκ ἄρα τοῦ δυνατὸν εἶναι | τὸ δυνατὸν μὴ εἶναι αὕτη ἀπόφασίς ἐστι. συμβαίνει γὰρ ἐκ τούτων ἢ τὸ ‖ αὐτὸ φάναι καὶ ἀποφάναι ἅμα καὶ κατὰ τοῦ αὐτοῦ, ἢ μὴ | κατὰ τὸ εἶναι καὶ μὴ εἶναι τὰ προστιθέμενα γίγνεσθαι φάσεις | καὶ ἀποφάσεις. εἰ οὖν ἐκεῖνο ἀδύνατον, τοῦτο ἂν εἴη αἱρετόν. |

Ἔστιν ἄρα ἀπόφασις τοῦ δυνατὸν εἶναι τὸ μὴ δυνατὸν εἶναι. | ὁ δὲ αὐτὸς λόγος καὶ περὶ τοῦ ἐνδεχόμενον εἶναι· καὶ γὰρ ‖ τούτου ἀπόφασις τὸ μὴ ἐνδεχόμενον εἶναι. καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων | δὲ ὁμοιοτρόπως, οἷον ἀναγκαίου τε καὶ ἀδυνάτου. γίγνεται γάρ, | ὥσπερ ἐπ' ἐκείνων τὸ εἶναι καὶ τὸ μὴ εἶναι προσθέσεις, τὰ δ' | ὑποκείμενα πράγματα τὸ μὲν λευκός, τὸ δὲ ἄνθρωπος, οὕτως | ἐνταῦθα τὸ

ABCVdn ΔΛΣΓ ας τ

pace Busse (*cf. CAG IV-5, p. 220, app. crit. ad 3–4*) *non habet codex Ammonianus A* (*cod. Parisinus gr. 1942*), *qui* οὐ τὸ μὴ δυν. μὴ εἶναι, ἀλλ' οὐ τὸ μὴ δυν. μὴ εἶναι *praebet* (*lemma*) : οὐ (+ τὸ α) μὴ δυν. εἶναι, ἀλλὰ τὸ δυν. μὴ εἶναι (Δ) (*cf. Tessier 1979, p. 29*), α{(le.), cit.} : οὐ δυν. μὴ εἶναι, ἀλλὰ τὸ μὴ δυν. εἶναι (Δ) (*cf. Tessier, ibid.*) ‖ **13–14** μὴ βαδίζειν καὶ μὴ τέμνεσθαι **ABCVd** ΔΛΣ α{(le.)} : μὴ τέμνεσθαι καὶ μὴ βαδίζειν **n** Γ α{(le.)} ‖ **15** αὐτῷ καὶ ἡ ἀπόφασις **ABCVd**, **n** *p.c.* (*al. m., ante* αὐτῷ *add.* τῷ), (Λ) α{le.} : ἡ ἀπόφ. αὐτοῦ **n** *a.c.* (*pace Minio-Paluello*) : αὐτοῦ (+ ἡ (Δ)) ἀπόφ. Δ (*cf. Tessier 1979, p. 29*) : ἡ ἀπόφ. τῷ αὐτῷ Σ : αὐτῷ (ἡ) ἀπόφ. Γ ‖ **18–19** τοῦ δυνατὸν εἶναι τὸ δυνατὸν μὴ εἶναι αὕτη ἀπόφασίς ἐστι Σ : τοῦ δυν. εἶναι ἀπόφασίς ἐστι τὸ δυν. μὴ εἶναι **ABCVd** α{le.} : αὕτη ἀπόφασις **n**, **d**c (*supra lin., ante* ἀπόφ. *add.* ἡ), ΔΛΓ ‖ **20** *alt.* καὶ *om.* **dn** (*add.* **n**c [*al. m. vid.*]), ΔΛΣ α : *eras.* **B**c ‖ **23** *post alt.* εἶναι *add.* ἀλλ' οὐ(χὶ **C**) τὸ δυνατὸν μὴ εἶναι **C** (Δ) α{(le.)} ‖ **26** ἀναγκαίου … ἀδυνάτου **ABVdn** ΛΣΓ α{le.} : ἀδυνάτου … ἀναγκαίου **C** Δ ‖ **27** *alt.* τὸ *om.* **n** (*add.* **n**c), ς : *habet* Δ (*cf. Tessier 1979, p. 26*) ‖ **28** λευκός (-ὸς) **n** *a.c.* : λευκὸν **ABCVd**, **n** *p.c.*, Λ α{le.}

μὲν εἶναι καὶ μὴ εἶναι ὡς ὑποκείμενον γίγνεται, ‖ τὸ δὲ δύνασθαι καὶ τὸ ἐνδέχεσθαι προσθέσεις διορίζουσαι, | ὥσπερ ἐπ’ ἐκείνων τὸ εἶναι καὶ μὴ εἶναι τὸ ἀληθὲς καὶ τὸ | ψεῦδος, ὁμοίως αὗται ἐπὶ τοῦ εἶναι δυνατὸν καὶ εἶναι οὐ δυνα|τόν.

Τοῦ δὲ δυνατὸν μὴ εἶναι ἀπόφασις | τὸ οὐ δυνατὸν μὴ εἶναι. ‖ διὸ καὶ ἀκολουθεῖν | ἂν δόξαιεν ἀλλήλαις αἱ δυνατὸν εἶναι — δυνατὸν μὴ | εἶναι· τὸ γὰρ αὐτὸ δυνατὸν εἶναι καὶ μὴ εἶναι· οὐ γὰρ ἀντι|φάσεις ἀλλήλων αἱ τοιαῦται. | ἀλλὰ τὸ δυνατὸν εἶναι καὶ τὸ
22 a μὴ δυνατὸν εἶναι οὐδέποτε ‖ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἅμα ἀληθεύονται· ἀντίκεινται γάρ. οὐδέ γε τὸ | δυνατὸν μὴ εἶναι καὶ τὸ οὐ δυνατὸν μὴ εἶναι οὐδέποτε ἅμα ἐπὶ | τοῦ αὐτοῦ ἀληθεύονται.

ABCVdn ΔΛΣΓ αςτ

29 καὶ μὴ εἶναι *om.* **d** *vid.* (*in ras. add. al. m., quae* ὡς ὑποκείμενον *eras. et spat. parc. rescr.*), **n** (Λ)Γ | *ante* μὴ *add.* τὸ **CV** | ὑποκείμενον **ABVdn** ΔΛΣΓ α{(le.)} : ὑποκείμενα **C** α{(le.)} ‖ **30** *alt.* τὸ *om.* **n** : *habet* Δ (*cf. Tessier 1979, p. 26*) ‖ **31** ὥσπερ **ABCVd** α{le.} : ὡς **n** | *ante* μὴ *add.* τὸ **CV**^{c} ‖ **31–32** καὶ τὸ ψεῦδος *om.* **n** ΛΓ ‖ **33** *post* ἀπόφασις *add.* οὐ τὸ οὐ δυνατὸν εἶναι, ἀλλὰ **AV** (*alt.* οὐ *add.* **V**^{c}), (Δ) (*cf. Tessier 1979, pp. 34–35*), α{le.} ‖ **34** *post* τὸ οὐ δυνατὸν μὴ εἶναι *add.* ἀλλ’ οὐχὶ τὸ οὐ δυνατὸν εἶναι **C**, *add.* καὶ τοῦ δυνατὸν εἶναι οὐ τὸ (+ οὐ **A**) δυνατὸν μὴ εἶναι, ἀλλὰ τὸ μὴ (τὸ οὐ (α)) δυνατὸν εἶναι **AV** α{le.} ‖ **36–37** αἱ δυνατὸν εἶναι — δυνατὸν μὴ εἶναι **n**, **V** *p.c.*, **Γ** : αἱ τοῦ δυν. εἶναι καὶ δυν. μὴ εἶναι **C** : τὸ δυν. εἶναι καὶ τὸ δυν. μὴ εἶναι **V** *a.c. vid.*, Σ : αἱ (+ τὸ (α)) δυν. εἶναι καὶ (+ τὸ (α)) δυν. μὴ εἶναι α{le.} : *om.* **ABd** ΔΛ ‖ **37** τὸ γὰρ … μὴ εἶναι *om.* **Vn** (*add.* **V**^{c} [*prima m. vid.*], *ut lectionem variam verbo* γρ[άφεται] *ita significatam in marg. adnotavit* **n**^{c} [*al. m.*]) | *post* δυνατὸν *add.* καὶ **d** | εἶναι καὶ *om.* **d** *vid.* (*in ras. add. al. m., quae* μὴ εἶναι *eras. et spat. parc. rescr.*) ‖ **38** *post* τοιαῦται *add.* δυνατὸν (τὸ δυν. **A** Σ) εἶναι, δυνατὸν (καὶ δυν. **A** ΔΛ) μὴ εἶναι **AV**^{c}, Δ (*cf. Tessier 1979, p. 35*), ΛΣΓ ‖ **39** *alt.* τὸ **n**, Δ (*cf. Tessier 1979, p. 26*), Σ α{(le.)} : *om.* **ABCVd** Γ α{(le.)} ‖ **22 a 1** ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἅμα ἀληθεύονται **ABCVd** α{(le.)} : ἅμα ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀληθεύεται (-ονται (α)) **n** α{(le.)} : ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀληθεύεται ἅμα Δ (*cf. Tessier 1979, p. 35 et pp. 35–36, adn. 58*), Σ : ἅμα Λ : ἀλλὰ Γ (ΑΜΑ *litteris uncialibus scriptum cum* ΑΛΛΑ *confudisse videtur*) | ἀντίκεινται **ABVdn** ΔΛΣΓ α{(le.)} : ἀντίκειται **C** α{(le.)} ‖ **2** τὸ Δ α{le.} : *om.* **ABCVdn** ‖ **2–3** ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀληθεύονται *om.* **Vn** (*in marg. add.* **V**^{c} [*prima m. vid.*], *ut lectionem variam verbo* γρ[άφεται] *ita significatam in marg. adnotavit* **n**^{c} [*al. m.*]), ΔΛΣΓ

Ὁμοίως δὲ καὶ τοῦ ἀναγκαῖον εἶναι ἀπό|φασις οὐ τὸ ἀναγκαῖον μὴ εἶναι, ἀλλὰ τὸ μὴ ἀναγκαῖον εἶ‖ναι, τοῦ δὲ ἀναγκαῖον μὴ εἶναι τὸ μὴ ἀναγκαῖον μὴ εἶναι· | καὶ τοῦ ἀδύνατον εἶναι οὐ τὸ ἀδύνατον μὴ εἶναι, ἀλλὰ τὸ μὴ | ἀδύνατον εἶναι, τοῦ δὲ ἀδύνατον μὴ εἶναι τὸ οὐκ ἀδύνατον μὴ | εἶναι.

Καὶ καθόλου δέ, ὥσπερ εἴρηται, τὸ μὲν εἶναι καὶ μὴ | εἶναι δεῖ τιθέναι ὡς τὰ ὑποκείμενα, κατάφασιν δὲ καὶ ἀπό‖φασιν ταῦτα ποιοῦντα πρὸς τὸ εἶναι καὶ μὴ εἶναι συνάπτειν. | καὶ ταύτας οἴεσθαι χρὴ εἶναι τὰς ἀντικειμένας φάσεις, δυ|νατόν — οὐ δυνατόν, ἐνδεχόμενον — οὐκ ἐνδεχόμενον, ἀδύνατον — | οὐκ ἀδύνατον, ἀναγκαῖον — οὐκ ἀναγκαῖον, [ἀληθές — οὐκ ἀληθές]. |

13 Καὶ αἱ ἀκολουθήσεις δὲ κατὰ λόγον γίγνονται οὕτω τιθε‖μένοις· τῷ μὲν γὰρ δυνατῷ εἶναι τὸ ἐνδέχεσθαι εἶναι, καὶ | τοῦτο ἐκείνῳ ἀντιστρέφει, καὶ τὸ μὴ ἀδύνατον εἶναι καὶ τὸ μὴ | ἀναγκαῖον εἶναι· τῷ δὲ δυνατῷ μὴ εἶναι καὶ ἐνδεχομένῳ μὴ | εἶναι τό τε μὴ ἀναγκαῖον μὴ εἶναι καὶ τὸ οὐκ ἀδύνατον μὴ εἶναι, | τῷ δὲ μὴ δυνατῷ εἶναι καὶ μὴ ἐνδεχομένῳ εἶναι τὸ ἀναγ‖καῖον μὴ εἶναι καὶ τὸ ἀδύνατον εἶναι, τῷ δὲ μὴ δυνατῷ μὴ | εἶναι καὶ μὴ ἐνδεχομένῳ μὴ εἶναι τὸ ἀναγκαῖον εἶναι καὶ | τὸ ἀδύνατον μὴ εἶναι. θεωρείσθω δὲ ἐκ τῆς ὑπογραφῆς ὡς | λέγομεν· |

ABCVdn ΔΛΣΓ ατ

8 *pr.* καὶ *om.* **n** ‖ **9–10** κατάφασιν δὲ καὶ ἀπόφασιν **ABCVd** ΔΣ α{le., cit.} : φάσιν δὲ καὶ ἀπόφ. **n** Γ : ἀπόφ. δὲ καὶ κατάφ. Λ ‖ **10** συνάπτειν **n** *a.c.*, Γ α{(le.)} : συντάττειν **ABCVd**, **n** *p.c.* (*al. m.*), ΔΛΣ α{(le.)} ‖ **11** ἀντικειμένας φάσεις **ABCVd**, **n** *p.c.* (*al. m.*), (Δ)ΛΓ α{le.} : ἀντιθέσεις **n** *a.c.*? : ἀντικειμένας καταφάσεις (Δ) : ἀντιθέσεις ἀντικειμένας Σ | *post* φάσεις (καταφάσεις (Δ)) *add.* καὶ ἀποφάσεις **V** Δ(Λ) α{(le.)} ‖ **13** ἀληθές — οὐκ ἀληθές *seclusi* ‖ **14** αἱ *om.* **CV** (*supra lin. add.* **C**^{c}**V**^{c}), τ ‖ **16** τοῦτο ἐκείνῳ **ABCdn**, **V** *a.c.*, ΔΛΣ α{le., cit.} τ{le.} : τοῦτῳ ἐκεῖνο **V** *p.c.*, **Γ** ‖ **18** τε **n** : *om.* **ABCVd** α | *alt.* τὸ *om.* **V** (*add.* **V**^{c}), *eras.* **n**^{c} (*al. m., in ras. add.* οὐκ *a librario omissum et in marg. additum*) : *habet* Δ (*cf.* *Tessier 1979, p. 26*) | *tert.* μὴ *om.* **n** (*add.* **n**^{c}) ‖ **22–23** ὡς λέγομεν **ABVdn** (ὡς *corr. in* ὃ **n**^{c} [*al. m.*]), **C** *a.c.*, ΛΓ α{le.} : τὸ λεγόμενον **C** *p.c.* (*al. m. supra lin.*), ΔΣ τ{le., expl.}

δυνατὸν εἶναι	οὐ δυνατὸν εἶναι ‖
ἐνδεχόμενον εἶναι	οὐκ ἐνδεχόμενον εἶναι |
οὐκ ἀδύνατον εἶναι	ἀδύνατον εἶναι |
οὐκ ἀναγκαῖον εἶναι	ἀναγκαῖον μὴ εἶναι |
δυνατὸν μὴ εἶναι	οὐ δυνατὸν μὴ εἶναι |
ἐνδεχόμενον μὴ εἶναι	οὐκ ἐνδεχόμενον μὴ εἶναι ‖
οὐκ ἀδύνατον μὴ εἶναι	ἀδύνατον μὴ εἶναι |
οὐκ ἀναγκαῖον μὴ εἶναι	ἀναγκαῖον εἶναι |

Τὸ μὲν οὖν ἀδύνατον καὶ οὐκ ἀδύνατον τῷ ἐνδεχομένῳ | καὶ δυνατῷ καὶ οὐκ ἐνδεχομένῳ καὶ μὴ δυνατῷ ἀκολουθεῖ | μὲν ἀντιφατικῶς, ἀντεστραμμένως δέ. τῷ μὲν γὰρ δυνατῷ εἶ‖ναι ἡ ἀπόφασις τοῦ ἀδυνάτου εἶναι, τῇ δὲ ἀποφάσει ἡ κα|τάφασις· τῷ γὰρ οὐ δυνατῷ εἶναι τὸ ἀδύνατον εἶναι· κατάφα|σις γὰρ τὸ ἀδύνατον εἶναι, τὸ δὲ οὐκ ἀδύνατον ἀπόφασις. |

Τὸ δὲ ἀναγκαῖον πῶς, ὀπτέον. φανερὸν δὴ ὅτι οὐχ οὕτως ἔχει,
| ἀλλ' αἱ ἐναντίαι ἕπονται, αἱ δὲ ἀντιφάσεις χωρίς. οὐ γάρ ἐστιν ‖
22b ἀπόφασις τοῦ ἀνάγκη μὴ εἶναι τὸ οὐκ ἀνάγκη εἶναι· ἐνδέχεται |
γὰρ ἀληθεύεσθαι ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀμφοτέρας· τὸ γὰρ ἀναγκαῖον |
μὴ εἶναι οὐκ ἀναγκαῖον εἶναι.

ABCVdn ΔΛΣΓ αςτ

24–31 *Tabulam sic dispositam in marg. exhibent* **n** (ἀνάγκη *pro* ἀναγκαῖον *bis in alt. columna*), ς{expl. (*ante 21 a 38;* ἐνδέχεται *pro* ἐνδεχόμενον *quater,* ἀναγκ. εἶναι *supra et* ἀναγκ. μὴ εἶναι *infra in alt. columna*)}, *in textu* Σ α{le.} τ{expl.}, *uno tenore* (δυν. εἶναι, ἐνδεχ. εἶναι …, οὐκ ἀναγκ. μὴ εἶναι, οὐ δυν. εἶναι …, ἀναγκ. εἶναι) *in textu* **ABCVd**, *aliter dispositam in textu* **Δ** (*cf. Conybeare, p. 45 ad loc.*), (Λ) : *om.* (Λ)Γ ‖ **33** μὴ **ABCVd** α{le.} : οὐ **n** | ἀκολουθεῖ **ABCVd**, Δ (*cf. Tessier 1979, p. 26*), (Λ)Σ α{le.} : ἀκολουθοῦσι **n** (Λ)Γ ‖ **34–35** εἶναι *om.* **n** *vid.* ‖ **35** εἶναι (*post* ἀδυνάτου) **n** (ἡ ἀπόφασις τοῦ ἀδυνάτου εἶναι *eras. et spat. parc. atque ante* εἶναι ἡ οὐκ ἀδύνατον *addens rescr.* **n**[c] [*al. m. vid.*]), ΔΣ : *om.* **BCVd** ΛΓ α : *om. et* ἀκολουθεῖ *add.* **A** ‖ **36** τὸ ἀδύνατον *corr. ex* τὸ δυνατὸν **n**[c] (*al. m.*) ‖ **37** *post* οὐκ ἀδύνατον *add.* εἶναι **AC**[c] Σ ‖ **38** *post* πῶς *add.* ἔχει **n Γ** | δὴ **ABCVdn** α{(le.)} τ{le.} : δὲ ΣΓ α{(le.)} ς{le.} : *om.* ΔΛ | ἔχει (*post* οὕτως) *om.* **n** ΔΛΣΓ αςτ

Αἴτιον δὲ τοῦ μὴ ἀκολουθεῖν | ὁμοίως τοῖς ἑτέροις, ὅτι ἐναντίως τὸ ἀδύνατον τῷ ‖ ἀναγκαίῳ ἀποδίδοται τὸ αὐτὸ δυνάμενον. εἰ γὰρ ἀδύνατον | εἶναι, ἀναγκαῖον τοῦτο οὐχὶ εἶναι, ἀλλὰ μὴ εἶναι· εἰ δὲ ἀδύνα|τον μὴ εἶναι, τοῦτο ἀνάγκη εἶναι. ὥστε εἰ ἐκεῖνα ὁμοίως τῷ δυ|νατῷ καὶ μή, ταῦτα ἐξ ἐναντίας, ἐπεὶ οὐ σημαίνει γε ταὐτὸν | τό τε ἀναγκαῖον καὶ τὸ ἀδύνατον, ἀλλ' ὥσπερ εἴρηται, ἀντ‖εστραμμένως.

Ἢ ἀδύνατον οὕτω κεῖσθαι τὰς τοῦ ἀναγκαίου ἀν|τιφάσεις; τὸ μὲν γὰρ ἀναγκαῖον εἶναι δυνατὸν εἶναι· εἰ γὰρ | μή, ἡ ἀπόφασις ἀκολουθήσει· ἀνάγκη γὰρ ἢ φάναι ἢ ἀπο|φάναι. ὥστε εἰ μὴ δυνατὸν εἶναι, ἀδύνατον εἶναι· ἀδύνατον ἄρα | εἶναι τὸ ἀναγκαῖον εἶναι, ὅπερ ἄτοπον.

Ἀλλὰ μὴν τῷ γε δυ‖νατὸν εἶναι τὸ οὐκ ἀδύνατον εἶναι ἀκολουθεῖ, τούτῳ δὲ τὸ μὴ | ἀναγκαῖον εἶναι· ὥστε συμβαίνει τὸ ἀναγκαῖον εἶναι μὴ ἀναγ|καῖον εἶναι, ὅπερ ἄτοπον.

Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τὸ ἀναγκαῖον εἶναι | ἀκολουθεῖ τῷ δυνατὸν εἶναι, οὐδὲ τὸ ἀναγκαῖον μὴ εἶναι. τῷ μὲν | γὰρ ⟨αὐτῷ⟩ ἄμφω ἐνδέχεται συμβαίνειν, τούτων δὲ ὁπότερον ἂν ἀλη‖θὲς ᾖ, οὐκέτι ἔσται ἐκεῖνα ἀληθῆ· ἅμα γὰρ δυνατὸν εἶναι καὶ | μὴ εἶναι· εἰ δὲ ἀνάγκη εἶναι ἢ μὴ εἶναι, οὐκ ἔσται δυνατὸν | ἄμφω.

Λείπεται τοίνυν τὸ οὐκ ἀναγκαῖον μὴ εἶναι ἀκολουθεῖν | τῷ δυνατὸν εἶναι. τοῦτο γὰρ ἀληθὲς καὶ κατὰ τοῦ ἀναγκαίου | εἶναι.

ABCVd, **S** *a versu 22 b 13* (ὥστε εἰ), **n** *usque ad versum 22 b 4* (ὁμοίως), **n**^{i} *a versu 22 b 4* (τοῖς ἑτέροις), ΔΛΣΓ αςτ

22 b 3 τοῦ **ABCVd**, **n** *a.c.*, ΛΣΓ αςτ{le.} *:* τούτου τὸ **n** *p.c.* (*pace Waitz; prima m.*) : τὸ Δ | *post* ἀκολουθεῖν *add.* τὸ ἀναγκαῖον **AV** ατ{le.} ‖ **4** τοῖς ἑτέροις **ACdn**^{i}, **BV** *a.c.*, ας{le.} : ταῖς ἑτέραις **BV** *p.c.* ‖ **5** εἰ **ABCn**^{i}, **Vd** *a.c.*, ΔΛΣΓ : ὃ **Vd** *p.c.* (*al. m.*), α{le.} ‖ **6** οὐχὶ **BCn**^{i}, **V** *p.c.*, α{(le.)} : οὐκ **Ad**, **V** *a.c. vid.*, α{(le.)} | ἀλλὰ μὴ εἶναι *om.* α | εἰ **ABCn**^{i}, **Vd** *a.c.*, ΔΛΣΓ : ὃ **Vd** *p.c.* (*al. m.*), α{(le.)} ‖ **8** οὐ *om.* **n**^{i} ΛΣΓ ‖ **12** *pr.* ἢ *om.* **Cd** (*add.* **d**^{c} [*al. m. vid.*]), Σ ‖ **14** *pr.* εἶναι *om.* **S** ‖ **15** οὐκ *om.* **V** (*add.* **V**^{c}) ‖ **16** μὴ **ABCVdn**^{i} α{le.} : οὐκ **S** ‖ **18** δυνατὸν **Cn**^{i}, **V** *p.c.*, α{le.} : δυνατῷ **ABd**, **S** (*pace Reinsch; cf. p. 65*), **V** *a.c. vid.* ‖ **19** αὐτῷ *addidi* | συμβαίνειν **ABCSVn**^{i}, **d** *a.c. vid.*, ΔΛΣΓ α{le.} : σημαίνειν **d** *p.c.* | ἂν *om.* **n**^{i} ‖ **20** ἅμα γὰρ **ABCVdn**^{i} ΛΓ α{le.} : ἅμα γὰρ ἄμφω **S** Σ : ἄμφω γὰρ Δ ‖ **21** *post* ἀνάγκη *add.* ἢ **CV**^{c} ‖ **22** τοίνυν **ABCVdn**^{i} α{le.} : ἄρα **S** : οὖν ἄρα τ{le.} ‖ **23** ἀναγκαίου τ{le. (*cf. Tarán, p. 113, app. crit. ad 7*)} : ἀναγκαῖον **ABCSVdn**^{i} ΔΛΣΓ α{le., cit.}

καὶ γὰρ αὕτη γίγνεται ἀντίφασις τῇ ἑπομένῃ τῷ οὐ δυνα‖τῷ εἶναι· ἐκείνῳ γὰρ ἀκολουθεῖ τὸ ἀδύνατον εἶναι καὶ ἀναγ|καῖον μὴ εἶναι, οὗ ἀπόφασις τὸ οὐκ ἀναγκαῖον μὴ εἶναι. ἀκο|λουθοῦσί τε ἄρα καὶ αὗται αἱ ἀντιφάσεις κατὰ τὸν εἰρημένον | τρόπον, καὶ οὐδὲν ἀδύνατον συμβαίνει τιθεμένων οὕτως. |

Ἀπορήσειε δ’ ἄν τις εἰ τῷ ἀναγκαῖον εἶναι τὸ δυνατὸν ‖ εἶναι ἕπεται. εἴ τε γὰρ μὴ ἕπεται, ἡ ἀντίφασις ἀκολουθήσει, τὸ | μὴ δυνατὸν εἶναι· καὶ εἴ τις ταύτην μὴ φήσειεν εἶναι ἀντίφα|σιν, ἀνάγκη λέγειν τὸ δυνατὸν μὴ εἶναι, ἅπερ ἄμφω ψευδῆ | κατὰ τοῦ ἀναγκαίου εἶναι. ἀλλὰ μὴν πάλιν τὸ αὐτὸ εἶναι | δοκεῖ δυνατὸν τέμνεσθαι καὶ μὴ τέμνεσθαι καὶ εἶναι καὶ μὴ εἶ‖ναι, ὥστε ἔσται τὸ ἀναγκαῖον εἶναι ἐνδεχόμενον μὴ εἶναι· τοῦτο | δὲ ψεῦδος. φανερὸν ⟨δὲ⟩ δὴ ὅτι οὐ πᾶν τὸ δυνατὸν ἢ εἶναι ⟨ἢ μὴ εἶναι⟩ [ἢ βαδί|ζειν] καὶ τὰ ἀντικείμενα δύναται, ἀλλ’ ἔστιν ἐφ’ ὧν οὐκ ἀληθές. |

ABCSVd, **n**[i] *usque ad versum 22 b 32* (μὴ εἶναι), **n** *a versu 22 b 32* (ἄμφω δὲ), ΔΛΣΓ αςτ

24 τῇ ἑπομένῃ **ABCSVd**, Δ (*cf. Tessier 1979, p. 26*), **Γ** ατ{le.} : τῆς ἑπομένης **n**[i] ΛΣ ‖ **24–25** δυνατῷ **ABSdn**[i], **V** *a.c. vid.*, α{(le.)} : δυνατὸν **C**, **V** *p.c.*, α{(le.)} τ{le., expl.} ‖ **26** *ante* ἀπόφασις *add.* ἡ Δ : *om.* **ABCSVdn**[i] (*pace Bekker, Waitz, Reinsch*), ΣΓ α ‖ **27** τε **AB** (*eras.* **A**[c]), ΔΣ (*cf. Tessier 1979, p. 27; Hoffmann, p. 51 ad loc.*) : *om.* **CSVdn**[i] ΛΓ α ‖ **28** τιθεμένων οὕτως **ABCSVdn**[i] α{le.} : οὕτως τιθεμένων Δ (*cf. Tessier 1979, p. 29*), ΛΓ : οὕτως ὑποτιθεμένων Σ *vid. Tabulam correctam post hoc in textu add.* Σ τ{expl.}, *post* ἕπεται (*22 b 30*) *in marg. ob eam causam amplificato add.* **n**[i] (ἀνάγκη *pro* ἀναγκαῖον *bis in inferiore parte*), *post* ἄλογον (*22 b 39*) *in textu add.* **S**, *ante 22 b 3 in marg. add.* ς{expl.} ‖ **30** εἶναι *om.* (Λ) ς | τε **ABCVdn**[i] α{(le.)} : *om.* **S** (*add. al. m.*), α{(le.)} τ{expl.} : *eras.* **d**[c] | ἀντίφασις **ABSVd**, **C** *a.c.*, ΔΛΣΓ α{le.} : ἀπόφασις **n**[i], **C** *p.c.* ‖ **31** ταύτην μὴ **ABVdn**[i], Σ *vid.* (ταύτην *post* μὴ φήσ. *pos.*), α{(le.)} : μὴ ταύτην **CS**, Δ (*cf. Tessier 1979, p. 29*), ΛΓ α{(le.)} τ{cit.} | φήσειεν **ABCSVd** α{le.} τ{cit.} : φήσῃ **n**[i] ‖ **31–32** ἀντίφασιν **ABCVd** ΔΛΣΓ α{le.} τ{cit.} : ἀπόφασιν **n**[i] : *utram lectionem praebeat* **S**, *non liquet* (*membrana maculata*) ‖ **32** λέγειν *om.* **n**[i] | ἅπερ ἄμφω **ABCSVd** Γ α{le.} : ἄμφω δὲ **n** ΔΛΣ ‖ **33** ἀναγκαίου **S** *a.c.*, Δ *vid.* : ἀναγκαῖον **ABCVdn**, **S** *p.c.* (*al. m.*), ΛΣΓ α{le.} | *post pr.* εἶναι *add.* ὥστε τῷ ἀναγκαῖον εἶναι τὸ δυνατὸν ἕπεται **C** ‖ **33–34** εἶναι δοκεῖ **ABSVd** Δ α{le.} : δοκεῖ εἶναι **Cn** ‖ **35** *ante* ὥστε *add.* πᾶν γὰρ τὸ δυνατὸν τέμνεσθαι καὶ μὴ τέμνεσθαι δυνατόν **S** ‖ **36** δὲ δὴ *conieci* : δὴ **ABCSVdn** α{le.} : δὲ ΔΛΣΓ | *pr.* ἢ **ABCV**[c]**dn** ΛΓ α{le.} : *om.* **SV** ΔΣ α{cit.} ‖ **36–37** ἢ μὴ εἶναι *conieci* : ἢ βαδίζειν **ABCSVdn** ΔΛΣΓ α{le.} : καὶ βαδίζειν α{cit.}

[Πρῶτον μὲν ἐπὶ τῶν μὴ κατὰ λόγον δυνατῶν, οἷον τὸ πῦρ θερ|μαντικὸν καὶ ἔχει δύναμιν ἄλογον. αἱ μὲν οὖν μετὰ λόγου ‖ δυνάμεις αἱ αὐταὶ πλειόνων καὶ τῶν ἐναντίων, αἱ δὲ ἄλογοι | οὐ **23 a** πᾶσαι, ἀλλ' ὥσπερ εἴρηται, τὸ πῦρ οὐ δυνατὸν θερμαίνειν | καὶ μή, οὐδὲ ὅσα ἄλλα ἐνεργεῖ ἀεί. ἔνια μέντοι δύναται καὶ | τῶν κατὰ τὰς ἀλόγους δυνάμεις ἅμα τὰ ἀντικείμενα· ‖ ἀλλὰ τοῦτο μὲν τούτου χάριν εἴρηται, ὅτι οὐ πᾶσα δύναμις τῶν | ἀντικειμένων, οὐδὲ ὅσαι λέγονται κατὰ τὸ αὐτὸ εἶδος.]

Ἔνιαι δὲ | δυνάμεις ὁμώνυμοί εἰσιν. τὸ γὰρ δυνατὸν οὐχ ἁπλῶς λέγε|ται, ἀλλὰ τὸ μὲν ὅτι ἀληθὲς ὡς ἐνεργείᾳ ὄν, οἷον δυνατὸν | βαδίζειν ὅτι βαδίζει, καὶ ὅλως δυνατὸν εἶναι ὅτι ἤδη ἔστι ‖ κατ' ἐνέργειαν ὃ λέγεται εἶναι δυνατόν, τὸ δὲ ὅτι ἐνεργήσειεν | ἄν, οἷον δυνατὸν βαδίζειν ὅτι βαδίσειεν ἄν. καὶ αὕτη | μὲν ἐπὶ τοῖς κινητοῖς ἐστι μόνοις ἡ δύναμις, ἐκείνη δὲ καὶ ἐπὶ | τοῖς ἀκινήτοις. ἄμφω δὲ ἀληθὲς εἰπεῖν τὸ μὴ ἀδύνατον εἶναι | βαδίζειν ἢ εἶναι, καὶ τὸ βαδίζον ἤδη καὶ ἐνεργοῦν καὶ τὸ βα‖διστικόν. τὸ μὲν οὖν οὕτω δυνατὸν οὐκ ἀληθὲς κατὰ τοῦ ἀναγ|καίου ἁπλῶς εἰπεῖν, θάτερον δὲ ἀληθές. ὥστε, ἐπεὶ τῷ ἐν μέ|ρει τὸ καθόλου ἕπεται, τῷ ἐξ ἀνάγκης ὄντι ἕπεται τὸ δύνα|σθαι εἶναι, οὐ μέντοι πᾶν. καὶ ἔστι

ABCSVdn ΔΛΣΓ αςτ

38–23 a 6 πρῶτον μὲν ... εἶδος *seclusi* ‖ **38–23 a 26** πρῶτον μὲν ... μόνον *secl. Becker* (*cf. pp. 444–448*) ‖ **23 a 4** *post* ἀντικείμενα *add.* δέξασθαι **ABCVd** α{le., (cit.)} : *om.* **Sn** ΔΛΣΓ α{(cit.)} ‖ **8** ἐνεργείᾳ **ABVd**, **S**? (*quamquam, ubi positus sit accentus, perspici non potest et iota mutum, quo tamen in adscribendo parum diligens fuit, desideratur, librarium hoc scripsisse, cum* ὄν *non omiserit, veri simile est*), ΔΛΣΓ α{le.} : ἐνέργεια **Cn** | ὄν **BS**, **A**^{c}**V**^{c} (*primae m. vid.*), ΔΣΓ α{(le.)} : *om.* **ACVdn**, Λ *vid.*, α{(le.)} ‖ **10** εἶναι *om.* **Sn**, Λ (*pace Minio-Paluello*), Γ α{(le.)} ‖ **11** *ante* δυνατὸν *add.* τὸ **S** (Δ) | *post* δυνατὸν *add.* εἶναι **ABCVd** α{(le.)} : *om.* **Sn** Δ, Λ (*pace Minio-Paluello*), ΣΓ α{(le.)} ‖ **12** ἐστι μόνοις **ABCVdn** α{(le.), cit.} : μόνοις ἐστὶ **S** α{(le.)} : ἐστι μόνον ς{le.} ‖ **13** μὴ ἀδύνατον **ABCdn**, **SV** *p.c.* (μὴ ἀ *supra lin. add. litteris uncialibus* **S**^{c}, *minusculis* **V**^{c} [*primae m. vid.*]), Λ α{(le.), expl. (*lectio varia ab Ammonio adlata; cf. CAG IV-5, p. 244, 5–7*)} : δυνατὸν **SV** *a.c.*, ΔΣ α{(le.), cit.} : *om.* Γ ‖ **14** *ante* ἐνεργοῦν *add.* τὸ **A** (*eras.* **A**^{c}), **BVd** (*pace Reinsch* [*cf. p. 66*] *non* **S**), Δ (*cf. Tessier 1979, p. 29*), Σ α{(le.)} ‖ **16–17** τῷ ἐν μέρει τὸ **ACSVdn** (*post* μέρει *add.* ὄντι **V**^{c}), **B** *p.c.* (*al. m.*), ΛΣΓ α{le., (cit.)} : τὸ ἐν μέρει τῷ **B** *a.c.*, α{(cit.)} : τοῖς ἐν μέρει τὸ Δ ‖ **18** *ante* πᾶν *add.* τὸ **SVd**

δὴ ἀρχὴ ἴσως τὸ ἀναγ|καῖον καὶ μὴ ἀναγκαῖον πάντων ἢ εἶναι ἢ μὴ εἶναι, καὶ ‖ τὰ ἄλλα ὡς τούτοις ἀκολουθοῦντα ἐπισκοπεῖν δεῖ. |

[Φανερὸν δὴ ἐκ τῶν εἰρημένων ὅτι τὸ ἐξ ἀνάγκης ὂν κατ' | ἐνέργειάν ἐστιν, ὥστε εἰ πρότερα τὰ ἀίδια, καὶ ἐνέργεια δυ|νάμεως προτέρα. καὶ τὰ μὲν ἄνευ δυνάμεως ἐνέργειαί εἰσιν, | οἷον αἱ πρῶται οὐσίαι, τὰ δὲ μετὰ δυνάμεως, ἃ τῇ μὲν φύ‖σει πρότερα, τῷ δὲ χρόνῳ ὕστερα, τὰ δὲ οὐδέποτε ἐνέργειαί εἰ|σιν, ἀλλὰ δυνάμεις μόνον.] |

[Πότερον δὲ ἐναντία ἐστὶν ἡ κατάφασις τῇ ἀποφάσει ἢ | ἡ κατά- **14**
φασις τῇ καταφάσει, καὶ ὁ λόγος τῷ λόγῳ ὁ λέ|γων ὅτι πᾶς ἄνθρωπος δίκαιος τῷ οὐδεὶς ἄνθρωπος δίκαιος ‖ ἢ τὸ πᾶς ἄνθρωπος δίκαιος τῷ πᾶς ἄνθρωπος ἄδικος; οἷον | ἔστι Καλλίας δίκαιος — οὐκ ἔστι Καλλίας δίκαιος — Καλλίας ἄδι|κός ἐστιν, ποτέρα δὴ ἐναντία τούτων;

ABCVdn, **S** *usque ad versum 23 a 26* (μόνον), ΔΛΣΓ αςτ

19 καὶ μὴ ἀναγκαῖον *om.* **S** | *post pr.* καὶ *add.* τὸ Δ (*cf. Tessier 1979, p. 36*), Λ *vid.*, α{le.} ‖ **21–26** φανερὸν … μόνον *seclusi. Tabulam correctam, ita tamen, ut necessarii et non necessarii nomina primo loco posita sint, immutatam huic textus particulae inseruit* **n** (*ante* προτέρα [*23*] *in folii initio;* ἀνάγκη *pro* ἀναγκαῖον *bis in inferiore parte,* ἐνδέχεται *pro* ἐνδεχόμενον *quater*), *post* μόνον *add.* **S** Σ, *ante 23 a 11 in marg. add.* ς{expl.} ‖ **21** δὴ **ABCVdn Γ** α{(le.)} : δὲ **S** ΔΛΣ α{(le.)} ‖ **23** ἐνέργειαί εἰσιν **ACSVdn** (Λ)ΣΓ α{le., cit.} ς{le.}, *Didymus Caecus vid.* (*cf. PTura III 80, 4–5* [*CPF I 1*, p. 303*]) : ἐνεργείᾳ εἰσίν **B** Δ(Λ) (*ante* εἰσιν *add.* ἀεί Δ) ‖ **24** ἃ *om.* ΔΣ ‖ **25** δὲ χρόνῳ **ABCSVd** ς{le.}, *Didymus Caecus vid.* (*cf. PTura III 80, 13* [*CPF I 1*, p. 304*]) : χρόνῳ δὲ **n** α{le.} ‖ **25–26** ἐνέργειαί εἰσιν **ACSVdn Γ** α{le.} : ἐνεργείᾳ εἰσίν **B** ΔΛΣ (εἰσιν *ante* ἐν. *pos.* ΔΛ) ‖ **26** δυνάμεις **ABCSVdn** Σ α{le.}, *Didymus Caecus vid.* (*cf. PTura III 80, 14* [*CPF I 1*, p. 304*]) : δυνάμει ΔΛΓ ‖ **27–24 b 9** πότερον … τῷ αὐτῷ (= *cap. 14*) *Bonitz secutus* (*cf. p. 98a, 17–19, et p. 102a, 27–28*) *seclusi; cf. in editione tertia commentarii a me conscripti* (*Weidemann 2014*) *p. 458 et pp. 466–471. Hoc caput ab Aristotele conscriptum esse iam infitiatus est Stephanus* (*cf. CAG XVIII-3, p. 63, 7–12*); *conscriptumne sit ab eo, iam dubitaverat Ammonius* (*cf. CAG IV-5, p. 251, 25 – p. 252, 10*) ‖ **27** πότερον **ABCVdn** ΛΣ αςτ{le.} : ποτέρα ΔΓ | δὲ *om.* Σ ‖ **30** ἄδικος; οἷον **ABCVd Γ** α{le.} : ἄδικός ἐστι· **n** Λ : ἄδικός ἐστιν; οἷον Δ (*cf. Tessier 1979, p. 23*), Σ ‖ **31** ἔστι Καλλίας δίκαιος **ABCVd Γ** α{(le.)} : Κ. δίκαιός ἐστιν **n** ΔΛΣ α{(le.)} | οὐκ ἔστι Κ. δίκ. **ABCVdn** ΣΓ α{(le.)} : Κ. δίκ. οὐκ ἔστιν ΔΛ α{(le.)} ‖ **31–32** Καλλίας ἄδικός ἐστιν **ABCVdn** ΔΛΣ α{le.} (*post* οἷον [*30*] *pos.* Σ) : ἔστι Κ. ἄδικος **Γ** ‖ **32** δὴ *om.* **n** ΛΣΓ

Εἰ γὰρ τὰ μὲν ἐν τῇ φωνῇ | ἀκολουθεῖ τοῖς ἐν τῇ διανοίᾳ, ἐκεῖ δὲ ἐναντία δόξα ἡ τοῦ ἐναν|τίου, οἷον ὅτι πᾶς ἄνθρωπος δίκαιος τῇ πᾶς ἄνθρωπος ἄδικος, ‖ καὶ ἐπὶ τῶν ἐν τῇ φωνῇ καταφάσεων ἀνάγκη ὁμοίως ἔχειν. | εἰ δὲ μὴ ἐκεῖ ἡ τοῦ ἐναντίου δόξα ἐναντία ἐστίν, οὐδὲ ἡ κατάφα|σις τῇ καταφάσει ἔσται ἐναντία, ἀλλ᾽ ἡ εἰρημένη ἀπόφασις. | ὥστε σκεπτέον ποία δόξα ψευδὴς ἀληθεῖ δόξῃ ἐναντία, πότε|ρον ἡ τῆς ἀποφάσεως ἢ ἡ τὸ ἐναντίον εἶναι δοξάζουσα.

Λέγω ‖ δὲ ὧδε· ἔστι τις δόξα ἀληθὴς τοῦ ἀγαθοῦ ὅτι ἀγαθόν, ἄλλη δὲ ‖ ὅτι οὐκ ἀγαθὸν ψευδής, ἑτέρα δὲ ὅτι κακόν. ποτέρα δὴ **23 b** τούτων | ἐναντία τῇ ἀληθεῖ; καὶ εἰ ἔστι μία, κατὰ ποτέραν ἐναντία; | τὸ μὲν δὴ τούτῳ οἴεσθαι τὰς ἐναντίας δόξας ὡρίσθαι, τῷ τῶν | ἐναντίων εἶναι, ψεῦδος. τοῦ γὰρ ἀγαθοῦ ὅτι ἀγαθὸν καὶ τοῦ κακοῦ ‖ ὅτι κακὸν ἡ αὐτὴ ἴσως, καὶ ἀληθής, εἴτε πλείους εἴτε | μία ἐστίν· ἐναντία δὲ ταῦτα· ἀλλ᾽ ⟨ἄρα⟩ οὐ τῷ ἐναντίων εἶναι ἐναντίαι, | ἀλλὰ μᾶλλον τῷ ἐναντίως.

Εἰ δὴ ἔστι μὲν τοῦ ἀγαθοῦ ὅτι ἐστὶν | ἀγαθὸν δόξα, ἔστι δὲ ὅτι οὐκ ἀγαθόν, ἔστι δὲ ὅτι ἄλλο τι ὃ οὐχ | ὑπάρχει οὐδὲ οἷόν τε

ABCVdn ΔΛΣΓ αςτ

33–34 *post* ἐναντίου *add.* ἐστίν **V**^{c} ‖ **36** μὴ **BVdn**, **A** *a.c.*, **Δ** α{(le.)} : μηδὲ **C**, **A** *p.c.* (*al. m.*), **ΛΣΓ** α{(le.)} ‖ **37** ἔσται **ABCVd ΔΛ** α{le.} : ἐστὶν **n ΣΓ** ‖ **38** ψευδὴς ἀληθεῖ **B** *p.c.* (*al. m. in ras.*), **C** *p.c.* (*al. m. supra lin.*), *cod. Parisinus gr. 1843* (*saec. XII*), *cod. Basileensis F II 21* (*saec. XII/XIII*) (ἀληθεῖ *post* δόξῃ *pos.*), *cod. Laurentianus 72, 3* (*saec. XIII*), *cod. Vaticanus gr. 1693* (*saec. XIV/XV*) : ἀληθὴς ψευδεῖ **AVdn**, **BC** *a.c.*, **ΔΛΣΓ** α{le., cit.} ‖ **39** ἀποφάσεως **ABCVdn ΛΓ** α{le.} : ἀντιφάσεως **ΔΣ** ‖ **23 b 1** ἑτέρα **ABCVd** α{le.} : ἄλλη **n** ‖ **2** κατὰ ποτέραν ἐναντία **n** : καθ᾽ ὁποτέραν ἡ ἐναντία **ABCVd** α{le., cit.} ‖ **3** ὡρίσθαι **ABCVd**, **n** *a.c.*, **ΣΓ** *vid.*, α{(le.)} ς{le.} : ὁρίζεσθαι **n** *p.c.* (*supra lin. scr.* **n**^{c} [*al. m. vid.*]), **Λ** *vid.*, τ{le.} | τῷ *exp.* **n**^{c}, *pro* τῶν *in ras. rescr.* **V**^{c} (*prima m.*, τῷ τῶν *eras.*) ‖ **5** *post* ἴσως *add.* ἔσται **V** | *post* ἀληθὴς *add.* ἔσται **ABd** ‖ **6** ἄρα *addidi* | ἐναντίαι **n ΛΣΓ** : ἐναντία **ABCVd**, **Δ** *vid.*, α{le., cit. (*CAG IV-5, p. 99, 5*)} ‖ **7** ἐστὶν *om.* **n** ‖ **8** *pr.* ἔστι **n ΔΛΓ** : ἄλλη **ABCVd Σ** α{le.} | *alt.* ὅτι **n** *a.c.*, **Λ** : καὶ **V**^{c}, **n** *p.c.*, **Γ** α{(le.)} : *om.* **ABCVd**, **Δ**? (*cf. Tessier 1979, p. 36*), **Σ** α{(le.)} τ | τι *om.* **Δ**? (*cf. Tessier 1979, p. 36*), **Σ** τ

ὑπάρξαι — τῶν μὲν δὴ ἄλλων οὐδεμίαν ‖ θετέον, οὔτε ὅσαι ὑπάρχειν τὸ μὴ ὑπάρχον δοξάζουσιν οὔτε ὅσαι | μὴ ὑπάρχειν τὸ ὑπάρχον — ἄπειροι γὰρ ἀμφότεραι, καὶ ὅσαι | ὑπάρχειν δοξάζουσι τὸ μὴ ὑπάρχον καὶ ὅσαι μὴ ὑπάρχειν τὸ | ὑπάρχον —, ἀλλ' ἐν ὅσαις ἐστὶν ἡ ἀπάτη· αὕτη δὲ ἐξ ὧν | καὶ αἱ γενέσεις· ἐκ τῶν ἀντικειμένων δὲ αἱ γενέσεις, ὥστε καὶ αἱ ‖ ἀπάται —, εἰ οὖν τὸ ἀγαθὸν καὶ ἀγαθὸν καὶ οὐ κακόν ἐστιν, καὶ | τὸ μὲν καθ' αὑτό, τὸ δὲ κατὰ συμβεβηκός — συμβέβηκε γὰρ | αὐτῷ οὐ κακῷ εἶναι —, μᾶλλον δὲ ἑκάστου ἀληθὴς ἡ καθ' ἑαυτό, | καὶ ψευδής, εἴπερ καὶ ἀληθής, ἡ μὲν οὖν ὅτι οὐκ ἀγαθὸν τὸ | ἀγαθὸν τοῦ καθ' ἑαυτὸ ὑπάρχοντος ψευδής, ἡ δὲ τοῦ ὅτι κα‖κὸν τοῦ κατὰ συμβεβηκός, ὥστε μᾶλλον ἂν εἴη ψευδὴς τοῦ | ἀγαθοῦ ἡ τῆς ἀποφάσεως ἢ ἡ τοῦ ἐναντίου δόξα.

Διέψευσται δὲ | μάλιστα περὶ ἕκαστον ὁ τὴν ἐναντίαν ἔχων δόξαν· τὰ γὰρ ἐναν|τία τῶν πλεῖστον διαφερόντων περὶ τὸ αὐτό. εἰ οὖν ἐναντία μὲν | τούτων ἡ ἑτέρα, ἐναντιωτέρα δὲ ἡ τῆς ἀντιφάσεως, δῆλον ὅτι ‖ αὕτη ἂν εἴη ἡ ἐναντία. ἡ δὲ τοῦ ὅτι κακὸν τὸ ἀγαθὸν συμπε|πλεγμένη ἐστίν· καὶ γὰρ ὅτι οὐκ ἀγαθὸν ἀνάγκη ἴσως ὑπο|λαμβάνειν τὸν αὐτόν.

ABCVdn ΔΛΣΓ αστ

9 δὴ *om.* **n** ‖ **10** ὑπάρχειν τὸ μὴ ὑπάρχον **ABCVd**, **n** *p.c.* (*al. m.*), ΔΛΣΓ α{le.} : οὐχ ὑπάρχειν τὸ ὑπάρχον **n** *a.c.* ‖ **10–11** ὅσαι μὴ ὑπάρχειν τὸ ὑπάρχον **ABCVd**, **n** *p.c.* (*al. m.*), ΔΛΣΓ α{le.} : ὅσαι ὃ μὴ ὑπάρχει ὑπάρχειν **n** *a.c.* (*pace Waitz et Minio-Paluello*) ‖ **13** ἐστὶν ἡ ἀπάτη **ABCVdn** ΔΛΓ α{le.} (ἐστὶν *om.* Δ) : εἰσὶν ἀπάται Σ?, τ{le.} | αὕτη (Λ) (*cf. Arist. Lat. II 1–2, p. 35, app. crit. ad 9; Meiser II, p. 473, app. crit. ad 21; p. 476, 17–18*) : αὗται **ABCVdn** Δ(Λ)ΣΓ α{le.} τ{le., cit.} | *post* δέ *add.* εἰσιν **V**^{c} Δ, *post* ὧν *add.* εἰσιν Σ ‖ **14** *pr.* καὶ (*ante* αἱ γενέσεις) (Λ) (*cf. supra ad 23 b 13* αὕτη), **Γ** : *om.* **ABCVdn** Δ(Λ)Σ ατ ‖ **21** ἡ τῆς ἀποφάσεως **ABCVdn** ΛΣΓ α{le.} : ἡ ἀντίφασις Δ (*cf. Tessier 1979, p. 23*) | δόξα *om.* **n** (*add. al. m.*), ΔΓ : *post* ἀποφάσεως *pos.* Λ, *post* ψευδὴς (*20*) *pos.* Σ ‖ **22** μάλιστα **ABCdn** ΔΣΓ α{le.} : μᾶλλον **V** Λ ‖ **23** *post* τὸ αὐτὸ *add.* γένος **CV**^{c} ‖ **24** ἀντιφάσεως **ABdn**, **V** *a.c. vid.*, ΛΓ α{(le.)} : ἀποφάσεως **C**, **V** *p.c.*, ΔΣ α{(le.)} ‖ **25** *pr.* ἡ *om.* **C**, Δ (*cf. Tessier 1979, p. 27*), α

Ἔτι δέ, εἰ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως | δεῖ ἔχειν, καὶ ταύτῃ ἂν δόξειε καλῶς εἰρῆσθαι· ἢ γὰρ παν|ταχοῦ ἡ τῆς ἀντιφάσεως ἢ οὐδαμοῦ. ὅσοις δὲ μή ἐστιν ἐναν‖τία, περὶ τούτων ἔστι μὲν ψευδὴς ἡ τῇ ἀληθεῖ ἀντικειμένη, | οἷον ὁ τὸν ἄνθρωπον οὐκ ἄνθρωπον οἰόμενος διέψευσται. εἰ οὖν αὗ|ται ἐναντίαι, καὶ αἱ ἄλλαι αἱ τῆς ἀντιφάσεως.

Ἔτι ὁμοίως | ἔχει ἡ τοῦ ἀγαθοῦ ὅτι ἀγαθὸν καὶ ἡ τοῦ μὴ ἀγαθοῦ ὅτι οὐκ ἀγα|θόν, καὶ πρός γε ταύταις ἡ τοῦ ἀγαθοῦ ὅτι οὐκ ἀγαθὸν καὶ ἡ τοῦ μὴ ‖ ἀγαθοῦ ὅτι ἀγαθόν. τῇ οὖν τοῦ μὴ ἀγαθοῦ ὅτι οὐκ ἀγαθὸν ἀληθεῖ | οὔσῃ δόξῃ τίς ἐναντία; οὐ γὰρ δὴ ἥ γε λέγουσα ὅτι κα|κόν· ἅμα γὰρ ἄν ποτε εἴη ἀληθής, οὐδέποτε δὲ ἀληθὴς ἀλη|θεῖ ἐναντία· ἔστι γάρ τι μὴ ἀγαθὸν κακόν, ὥστε ἐνδέχεται ἅμα | ἀληθεῖς εἶναι. οὐδ᾽ αὖ ἡ ὅτι οὐ κακόν· ἀληθὴς γὰρ καὶ αὕτη· ‖ ἅμα γὰρ καὶ ταῦτα ἂν εἴη. λείπεται οὖν τῇ τοῦ μὴ ἀγαθοῦ ‖ ὅτι οὐκ ἀγαθὸν ἐναντία ἡ τοῦ μὴ ἀγαθοῦ ὅτι ἀγαθόν· **24 a**

ABCVdn ΔΛΣΓ αςτ

27 εἰ *om.* **C** (*add. al. m.*), Σ ‖ **29** ἡ **n** *a.c. vid.* (*cf. Minio-Paluello, p. xxi, adn. 1*), Λ (*cf. Arist. Lat. II 1–2, p. 36, 8*), τ{le. (*cf. Tarán, p. 119, app. crit. ad 12*)} : τὸ **ABCVd**, **n** *p.c.* (*al. m.*), α{le.} | ἀντιφάσεως **ABCVd**, **n** *p.c.* (*al. m.*), ΔΛΣΓ ατ{le.} : ἀποφάσεως **n** *a.c. vid.* ‖ **30** ἡ *om.* **n** (*add.* **n**ᶜ [*al. m. vid.*]), Δ (*cf. Tessier 1979, pp. 36–37*) ‖ **31** οὐκ **ABCVd** : μὴ **n** α{le.} | ἄνθρωπον οἰόμενος **ABCVdn**, Γ *vid.*, α{(le.)} : οἰόμενος ἄνθρωπον Δ (*cf. Tessier 1979, p. 30*), ΛΣ α{(le.)} ‖ **32** *post* ἐναντίαι *add.* ἐναντίαι **n** (*non per dittographiam; interpunxit enim post pr.* ἐν.) | *pr.* αἱ *om.* **n** (*add.* **n**ᶜ) | *alt.* αἱ *om.* **n** Σ | *post* ἔτι *add.* δὲ Σ ‖ **34** γε **n** : *om.* **ABCVd** α ‖ **36** τίς ἐναντία **n** Γ : τίς ἂν εἴη ἡ ἐν. **ABC**, **V** *vid.* (τίς ἂν εἴ… [*membrana perforata*] …αντία), **d** Δ α{(le.)} (ἡ *om.* Δ (α)) : τίς ἐστιν ἐν. ΛΣ α{(le.)} | γε **n** : *om.* **ABCVd** ας ‖ **37** εἴη ἀληθής **ABCVd** Δ(Λ)Γ α{(le.)} : εἶεν ἀληθεῖς **n** (Λ)Σ α{(le.)} ς{le.} ‖ **39** *ante* οὐδ᾽ *add.* καὶ Σ, Γ *vid.* | ἡ *om.* **d** | ἀληθὴς γὰρ καὶ αὕτη **ABCVdn** (Δ)ΣΓ α{(le.)} : ἀληθὴς γὰρ αὕτη (Δ) α{(le.), cit.} : οὐκ ἀληθὴς γὰρ αὕτη α{expl., *lectio varia ex Alexandro adlata, ab Ammonio non probata* (*cf. CAG IV-5, p. 267, 26–31*)} : *om.* Λ : *secl. Minio-Paluello* ‖ **40** οὖν **ABCVd** Σ α{le.} (*ante* οὖν *add.* δὴ (α)) : δὴ **n** : δὲ ΔΓ ‖ **24 a 1** ἐναντία … *alt.* ἀγαθόν *om.* **A** *vid.* (*in ras. add. al. m., quae* ἀγα]θοῦ [*23 b 40*] … ψευδής *eras. et spat. parc. rescr.*) | *post* ἐναντία *add.* εἶναι **A**ᶜ (*al. m.*), **C**ᶜ (*prima m.*?), α{(le.) (*cf. CAG IV-5, p. 266, app. crit. ad 9*)}

ψευδὴς | γὰρ αὕτη. ὥστε καὶ ἡ τοῦ ἀγαθοῦ ὅτι οὐκ ἀγαθὸν τῇ τοῦ ἀγα|θοῦ ὅτι ἀγαθόν.

Φανερὸν δὲ ὅτι οὐδὲν διοίσει οὐδ' ἂν καθόλου τι|θῶμεν τὴν κατάφασιν· ἡ γὰρ καθόλου ἀπόφασις ἐναντία ‖ ἔσται, οἷον τῇ δόξῃ τῇ δοξαζούσῃ ὅτι πᾶν ὃ ἂν ᾖ ἀγαθὸν ἀγα|θόν ἐστιν ἡ ὅτι οὐδὲν τῶν ἀγαθῶν ἀγαθόν. ἡ γὰρ τοῦ ἀγαθοῦ ὅτι | ἀγαθόν, εἰ καθόλου τὸ ἀγαθόν, ἡ αὐτή ἐστι τῇ ὅ τι ἂν ᾖ | ἀγαθὸν δοξαζούσῃ ὅτι ἀγαθόν· τοῦτο δὲ οὐδὲν διαφέρει τοῦ ὅτι | πᾶν ὃ ἂν ᾖ ἀγαθὸν
24b ἀγαθόν ἐστιν. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ μὴ ‖ ἀγαθοῦ.

Ὥστε, εἴπερ ἐπὶ δόξης οὕτως ἔχει, εἰσὶ δὲ αἱ ἐν τῇ φωνῇ | καταφάσεις καὶ ἀποφάσεις σύμβολα τῶν ἐν τῇ ψυχῇ, δῆ|λον ὅτι καὶ καταφάσει ἐναντία μὲν ἀπόφασις ἡ περὶ τοῦ | αὐτοῦ καθόλου, οἷον τῇ ὅτι πᾶν ἀγαθὸν ἀγαθὸν ἢ ὅτι πᾶς ἄν‖θρωπος ἀγαθὸς ἡ ὅτι οὐδὲν ἢ οὐδείς, [ἀντιφατικῶς δὲ ἡ ὅτι οὐ | πᾶν ἢ οὐ πᾶς].

ABCVdn ΔΛΣΓ αςτ

1–2 ψευδὴς γὰρ αὕτη **CV** *p.c.*, Σ α{le.} : ψευδής (ψευδεῖς **Γ**)· ἀληθὴς γὰρ αὕτη **ABd** (ἀληθὴς *del.* **d**[c]), **CV** *a.c. vid.*, **n**[c] (ἀληθὴς *in ras.*), **Γ** : οὐ γὰρ ἀληθὴς αὕτη Δ : *om.* Λ : *secl. Minio-Paluello* ‖ **5** ὃ ἂν ᾖ *om.* **n** (*in marg. add.* **n**[c] [*prima m. vid.*]) ‖ **6** ἐστιν **ABCn**[c] , **V** *p.c.*, Δ (*cf. Tessier 1979, p. 30*), Λ : ἔσται **d**, **V** *a.c. vid.* : *om.* **n** ΣΓ α ‖ **6–7** ἡ γὰρ … ὅτι ἀγαθόν *om.* **A** ‖ **7** *post* τῇ *add.* πᾶν **A**, **B** *vid.* (*eras.* **B**[c]), **d** ‖ **8** *post* δὲ *add.* ὅτι **Vd** (*eras.* **d**[c]) ‖ **9–24b 9** πᾶν ὃ ἂν ᾖ … τῷ αὐτῷ (*codicis* **V** *textum folii 48*[v]) *atramento retractavit* **V**[c] (*al. m. vid.*) ‖ **9** δὲ *om.* **Vd** ‖ **24b 3** *ante* ἀπόφασις *add.* ἡ **n**, (Δ) (*cf. Tessier 1979, p. 27*), α{(le.)} ‖ **4** τῇ **A**[c] (*al. m. supra lin.*), *cod. Par. gr. 1843* (*saec. XII*), *cod. Laur. 72, 3* (*saec. XIII*), *cod. Vat. gr. 1693* (*saec. XIV/XV*), Λ : ἢ **V**[c] (*al. m. in ras., corr. ex* οἷον *vid.*) : τῷ **n**[c] *vid.* (*prima m. supra lin., atramento retractavit al. m.*) : *om.* **ABCVdn** ΔΣΓ α | *alt.* ὅτι *om.* Δ ‖ **5** *pr.* ἡ **AB**, **C** *p.c.*, **V** *a.c. vid.*, ΛΓ α{le.} (*post* ἡ *add.* ἢ (Λ)) : ἢ **dn**, **C** *a.c.*, **V** *p.c.*, (Δ) (*cf. Tessier 1979, p. 37*), Σ (*cf. Baumstark, p. 119*) : *om.* (Δ) | *post pr.* ὅτι *add.* ἢ **Γ** | ἀντιφατικῶς **BCVd** ΛΣΓ α{(le.), expl.} : ἀντιφαντικῶς **A** α{(le.)} : ἀ…φαντικὸν **n** (*membrana perforata*) : ἀποφαντικῶς Δ | *alt.* ἡ ὅτι **d** *p.c.* (*al. m. vid.*), *cod. Par. gr. 1843* (*saec. XII*), *cod. Laur. 72, 3* (*saec. XIII*), *cod. Vat. gr. 1693* (*saec. XIV/XV*), **Γ** (*post* ὅτι *add.* ἢ) : ὅτι ἢ **An**, **V** (*an* **V**[c]?), **d** *a.c.* : ὅτι ἡ **B** : ἡ **C** α{(le.)} : ὅτι Δ (*cf. Tessier 1979, p. 37*) : ἢ Λ α{(le.)} : *om.* Σ ‖ **5–6** *verba* ἀντιφατικῶς δὲ … οὐ πᾶς *non ab eo, qui cap. 14 conscripsit, orta, sed ab alio, qui Aristotelis doctrinae peritior erat, addita esse videntur; cf. in editione tertia commentarii a me conscripti* (*Weidemann 2014*) *pp. 470–471 et p. 475* | οὐ πᾶν ἢ (ἡ **B**) οὐ πᾶς **ABVd**, ΔΓ (*an* … πᾶς … πᾶν?), α{(le.)} : οὐ πᾶς ἢ οὐ πᾶν **n** Λ α{(le.)} : οὐ πᾶν καὶ ἡ οὐ πᾶς **C** : οὐ πᾶν (*an* οὐ πᾶς?) Σ

Φανερὸν δὲ καὶ ὅτι ἀληθῆ ἀληθεῖ οὐκ ἐνδέχεται | ἐναντίαν εἶναι οὔτε δόξαν οὔτε ἀντίφασιν. ἐναντίαι μὲν γὰρ αἱ | περὶ τὰ ⟨αὐτὰ⟩ ἀντικείμενα⟨ι⟩, περὶ τὰ αὐτὰ δὲ ἐνδέχεται ἀληθεύειν τὸν | αὐτόν· ἅμα δὲ οὐκ ἐνδέχεται τὰ ἐναντία ὑπάρχειν τῷ αὐτῷ.]

ABCVdn ΔΛΣΓ ας τ

6 καὶ ὅτι **ABC**, **V** (*an* **V**[c]?), **n Γ** τ{le.} : ὅτι καὶ **d ΔΛ** α{le.} : καὶ *om.* Σ | ἀληθῆ ἀληθεῖ **AB**, **V** (*an* **V**[c]?), **d ΛΣΓ** α{(le.)} τ{le., expl.} : ἀληθεῖ ἀληθῆ **Cn Δ** α{(le.)} ‖ **8** *pr.* αὐτὰ *addidi* | ἀντικείμεναι *conieci* : ἀντικείμενα **ABCVdn ΛΓ**, Σ?, α{le., cit.} | *alt.* τὰ αὐτὰ **ΔΛ** α{(le.), (cit.), (expl.)} : ταῦτα **ABCVdn ΣΓ** α{(le.), (cit.), (expl.)}

INDEX

[...] = ... in apparatu critico tantum